

معارف وزیرلیگی

اۉزبېک تیلی

اوچینچی صنف درسلیک کتابی

باسیلگن ییلی: ۱۳۹۹

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی / دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې / هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی / د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو / د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي / پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي / هم ایماق، هم پشه یان
دا هېواد به تل ځلیږي / لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به / لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر / وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

معارف وزیرلیگی

اۉزبېک تیلی

اوچینچی صنف درسلیک کتابی

باسیلگن ییلی:۱۳۹۹ هـ . ش.

کتاب مشخصاتی

مضمون: اۉزبېک تیلی درسلیک کتابی

مؤلفلر: تعلیمی نصاب اۉزبېک بۉلیمی درسلیک کتابلر مؤلفلری

تېکشیرووچیلر: تعلیمی نصاب اۉزبېک بۉلیمی درسلیک کتابلر مؤلفلری

صنف: اوچینچی

متن تیلی: اۉزبېکی

یوکسلتیرووچی: درسلیک کتابلر تألیفی و تعلیمی نصابی نینگ یوکسلتیریش عمومی ریاستی

ترقه‌تووچی: معارف وزیرلیگی عامه آگاه‌لیگی و روابط ریاستی

باسیلگن ییلی: هجری شمسی ۱۳۹۹

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

معارف وزیری‌نینگ پیامی

اقرأ باسم ربک

بیزگه حیات بغیشله‌گن و اؤقیش و یازیش بویوک نعمتی‌گه ابگه قیلگن تینگری تعالی‌دن منتدارمیز و اللهﷻ تمانیدن بیرینچی قتله اؤقیش پیامی نازل بؤلگن ابنگ سؤنگی رسول حضرت محمد مصطفیﷺگه کؤپ درودلر بؤلسین.

۱۳۹۷نچی ییلی، معارف ییلی نامیگه مسمی بؤلگن‌لیگی برچه‌لرگه معلوم دیر. شونده‌ی بیزنینگ عزیز مملکتی‌میزده تعلم و تربیه تیزیمی‌نینگ اَیریم بؤلیم‌لریده اساسی اؤزگریش‌لر کېلیشی ممکن. اؤقیتووچی، اؤقووچی، کتاب، مکتب، اداره و آته-آنه‌لر کېنگش اداره‌لری، افغانستان معارف تیزیمی‌نینگ اساسی و آلتی‌لیک عنصرلریدن حسابلنه‌دی و بولر مملکت تعلیم و تربیه‌سینی رواجلنتیشریشده مهم رول اؤینه‌یدی. بونده‌ی بیر مهم پیتده، افغانستان معارفی‌نینگ بویوک عایله‌سی و باشچیسی، مملکت تعلیم و تربیه‌سی‌نینگ زمانوی تیزیمینی رواجلنتیریشده اساسی اؤزگریشلر یره‌تیش اوچون قرار قبول قیلگن.

شو اوچون، تعلیمی نصاب‌نی اصلاح و رواجلنتیریش، معارف وزیرلیگی‌نینگ مهم بیرینچی درجه‌ده‌گی ایشلریدن سنه‌له‌دی. درسلیک کتابلر کیفیتی، محتواسی و اولرنی مکتب‌لر، مدرسه‌لر و باشقه دولتی و شخصی تعلیمی اداره‌لرده ترقه‌تیش جریانی تؤغریسیده اعتبار قره‌تیش معارف وزیرلیگی‌نینگ دستورلریده بیرینچی اؤرینده دیر. بیزنینگ درسلیک کتابلریمز کیفیتلی بؤلمه‌گن صورتده، مملکتده تعلیمی پایدار هدفلرگه ابریشه‌آلمه‌یمیز.

یوقاریده‌گی ذکر بؤلگن هدفلر و بیر مهم تعلیمی تیزیم‌گه ابریشیش اوچون، مملکت بؤییچه برچه اؤقیتووچیلردن، اولرنی کېله‌جک نسل‌نینگ تربیه‌لووچیلری صفتیده، التماس قیله‌میز که اولر اوشبو کتاب و محتواسینی عزیز باله‌لرگه اؤرگه‌تیش جریانیده هرقنده‌ی سعی و حرکت‌لریدن باش تارتمه‌سین‌لر و دینی، ملی و انتقاد فکرلی بؤلگن فعال و آگاه نسل‌نی تربیه‌لش اوچون کوشش قیلسین‌لر. اؤقیتووچیلر، هرکون ینگی تعهد و مسؤولیت پذیرلیک‌دن تشقری، عزیز اؤقووچیلرنینگ یقین کېله‌جکده افغانستان‌نینگ ثمره‌لی، متمدن و معمار خلقی صفتیده رواجله‌نیشی‌نی نیت قیلیب، درس ببریش‌نی باشله‌سین‌لر.

عزیز اؤقووچیلردن، اولرنی مملکت‌نینگ کېله‌جک ابنگ ارزشلی سرمایه‌سی صفتیده، ایسته‌یمن که اولر فرصت‌نی قؤلدن ببرمه‌ی، اؤقیتووچیلرنینگ درسیدن ادب و احترام کمالی بیلن علم اؤرگه‌نیب، اولرنینگ بیلیمیدن تؤغری شکلده فایده‌لنسین‌لر.

آخرده، مملکت برچه تعلیمی ایش بیلرمانلری، تعلیم و تربیت دانشمندلری و اوشبو درسلیک کتاب‌نی تیارلش و ایدیت قیلیش اوچون جدی سعی و حرکت قیلگن تعلیمی نصاب بؤلیمیده‌گی فنی همکارلردن منتدارچیلیک بیلدیریب، اولرگه تینگری تعالی‌دن بو مقدس و انسان‌ساز یؤلده موفقیت‌لیک ایسته‌یمن.

بیر معیاری و رواجلنگن معارف تیزیمی‌گه ابریشیش و آزاد خلق‌لی آباد، آگاه و مرفه افغانستان آرزوسی بیلن.

دکتور محمد میرویس بلخی

معارف وزیری

عنوانلر فهرستی

بسم اللّٰه الرَّحمن الرَّحیم

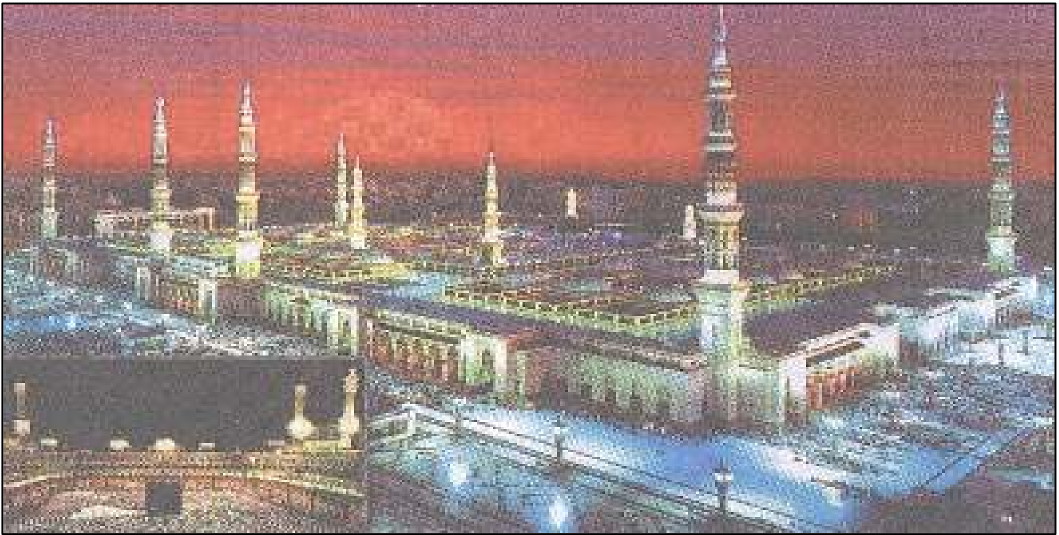
بیرینچی درس

آماج(هدف): اللّٰه (جل جلاله) نینگ تانیش و او یره‌تگن نرسه لریگه قیزیقیب، اوندن یاردم ایستش.

۱- اللّٰه (جل جلاله) حقیده بیلگن لرینگیز نی سۈزلنگ.

۲- اللّٰه (جل جلاله) نینگ یره‌تگن نرسه لری نی بیلسنگیز اولر دن آت توتینگ.

۳- ایشلرنی یخشی بجریش اوچون کیم دن یاردم ایسته‌یسیز؟

اللّٰه (جل جلاله)

مېنینگ مهربان اللّٰهیم، بیر ییل نی اۈتکزیب، ینه مکتب‌گه کېلیب من. برچه نعمت‌لرینگ‌گه شکر قیله‌من. آته، آنه و اۈقیتووچی‌لریم گه هاریمسدن خدمت قیلیشیم‌گه یاردم بېر.

ای اولوغ اللّٰه(جل جلاله)! اۈرتاق‌لریمگه مهربان بۈلیب، اولرنینگ محبت‌لرینی اونوتمس‌لیگیم‌گه توفیق بېر.

ای الله(جل جلاله)! مېن بو ییل هم بیرینچی درسیم نی سېنینگ آتینگ بیلن باشلەیمن؛ سېنینگ یاردمینگ و اۋز محنتیم بیلن بو ییل نی هم موفقیتلی توگەتیشیم گە امید قیلەمن.

* * *

حرمتلی اۋقیتووچی!

۱- متن نی اۋقووچیلرگە بیلدیریب، دعا قیلیش اصولی و ینگی سۋزلر معنا سی نی توشونتیرینگ.

۲- اۋقووچیلرگە ایکّینچی صنف نی موفقیتلی توگەتیب، اوچینچی صنفگە اۋتگنلرینی مبارک باد دېب، اولرنی درسگە قیزیقتیرینگ.

۳- اۋقووچیلردن دم آلیش کونلردە نیمە ایش قیلگنلرینی سۋرەنگ.

عزیز اۋقووچیلر!

۱- هربیراۋقووچی اۋزبېک تیلی الفباسی نی تختەگە یازسین.

۲- قوییدەگی سۋزدېک ینە بیر نېچە سۋز نی درس متنیدن تاپیب یازینگ:

مثال: رحملی = رحم + لی، سېندن = سېن + دن.

۳- هر بیر اۋقووچی، اۋرنیدن توریب الله(جل جلاله) دن اۋز ایستکلرینی سۋرە سین.

سینش:

۱- اۋقووچیلر متن نی اۋقی آلەدیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

اۋزبېک تیلی الفباسی نی مشقخطی بیلن دفترلرینگیزگە یازیب کېلینگ.

ایکّینچی درس

هدف: کلمۀطیّبه نی اۉقیش، معنا سی نی بیلیش، اونگه اعتقادلی و علاقمند بۉلیش.

۱- کلمۀ طیّبه نی اۉقی آلەسیزمی؟

۲- اللّٰهﷻ بارەسیده سۉزلەی آلەسیزمی؟

۳- حضرت محمدﷺ بارەسیده سۉزلەی آلەسیزمی؟

کلمـۀ طیّبه

لااله الا اللّٰه محمّد رسول اللّٰه

معلم صاحب تۉره صنف‌گـه کېلیب، تختەگه کلمۀطیّبەنی یازیب اَیتدی: بوگون سیزلرگه کلمۀ طیّبه بارەسیده سۉزلەیمن. احمد، سېن اسلام نینگ بېش بنا سینی اَیت! احمد اۉرنیدن توریب اَیتدی:

بیرینچی-کلمۀطیّبه، ایکّینچی- نماز، اوچینچی- رۉزه، تـۉرتینچی- ذکات، بـېشینچی- حج.

بارک الله احمدا! تـۉغری اَیتدینگ.

عزیز اۉقووچیلر! کلمه‌طیّبه، اسلام نینگ بېش بناسیدن بیرینچی سی دیر. کلمه‌طیّبه نی تیل بیلن اَیتیب، چین کۉنگولدن تصدیق‌لگن کیشی مسلمان دېب، اَیتیله‌دی.

کلمه‌طیّبه‌نینگ معنا سی قوییده‌گی دن عبارت:

(یۉق هېچ معبود مگر الله ﷻ و محمّد ﷺ اونینگ رسولی دیر).

حرمتلی اۉقیتووچی!

١- کلمه‌طیّبه نی تخته‌گه یازیب، معنا سینی اۉقووچیلرگه توشونتیرینگ.

٢- اسلام نینگ بېش بناسینی اۉقووچیلرگه بیلدیریب، قیته اولردن سۉره‌نگ.

٣- مؤمن‌نینگ معناسینی اۉقووچیلر سویه‌سیگه یره‌شه توشونتیرینگ.

عزیزاۉقووچیلر!

١- اۉزبېک تیلی الفباسی‌نینگ نقطه‌لی حرفلرینی تخته‌گه یازینگ.

٢- قوییده‌گی سۉزلر بیلن جمله توزینگ:

کلمه، نماز، صنف، تخته، مسلمان.

سینش:

١- اۉقووچیلر، کلمۀ طیّبه نی اَیته آله‌دیلرمی؟

٢- اۉقووچیلر، اسلام نینگ بـېش بنا سینی بیلیب دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

اۉزبېک تیلی الفباسی‌نینگ نقطه‌لی و نقطه‌سیز حرف‌لرینی اَیری-اَیری دفترلرینگیزگه یازینگ.

اوچینچی درس

هدف: اۉقووچیلر حضرت محمدﷺ نینگ باله‌لیکده قیلگن ایشلری حقیده معلومات تاپیب، حیات ده اوندن فایده لنیش لری.

۱- حضرت محمدﷺ کیم دیر؟ بیلسنگیز سۉزلب بېرینگ.

۲- حضرت محمدﷺنینگ باله‌لیک‌لریده قیلگن ایش‌لری حقیده بیرار نرسه نی بیلسنگیز اَیتیب بېرینگ.

۳- حضرت محمد (ص) نینگ اولادلری حقیده بیلگن‌لرینگیز نی اَیتینگ.

* * *

حضرت محمدﷺ

پیغمبریمیز حضرت محمدﷺ ییگیرمه بېش یاش‌لریده حضرت بی‌بی خدیجه بیلن اویلنگن‌لر. حضرت پیغمبرﷺ نینگ اوچ اۉغیل و تۉرت قیزلری بۉلیب، اۉغیل‌لری نینگ برچه سی کیچیک‌لیکده وفات قیلگن و قیز اولادلریدن بیری بی‌بی فاطمه‌رض حضرت علی‌رض بیلن اویلنگن.

بوگون اوکیشی نینگ اولادلریدن قالگن نسل نی سادات دېیدیلر. مسلمانلر حضرت محمدﷺ خاندان‌لری و اوکیشی دن قالگن نسل‌لرگه کۉپ حرمت قیله‌دیلر.

حضرت محمدﷺ کیچیک‌لیکدن رحلت قیلگن‌لریگچه یخشی ایش‌لر نی بجرگنلر. باله‌لیک ده تۉغری‌لیک و صادق‌لیک‌لری اوچون امین لقبی نی آلگن اېدیلر. محمدﷺ اۉز تېنگ داشلریگه کۉپ مهربان و ایچ‌کۉیر اېدیلر، شونینگ اوچون، برچه اولوس او کیشی نی یوره‌ک دن یخشی

كۆريب، قيزيقيش بيلن سۆزلريگه قولاق سالر ايديلر. محمدﷺ شو يخشى اخلاق بيلن پيغمبرليک وظيفه سينى يخشى صورتده بجريب، كاميابليک بيلن جهان دن رحلت قيلديلر.

حرمتلى اۆقيتووچى!

١- حضرت محمدﷺ حقيده اۆقووچيلر سويه‌سيگه يره‌شه سۆزلنگ.

٢- حضرت محمدﷺ اخلاقلرى، اينيقسه باله‌ليک دوريده قيلگن ايشلرى حقيده، اۆقووچيلر گه معلومات بيرينگ.

٣- اۆقوچيلر نى تۆغرى‌ليک، يخشى اخلاق و امين‌ليک كه قيزيقتيرينگ.

عزيز اۆقووچيلر!

١- درس متنى نى اۆقيب، پيغمبرﷺ نينگ قيلگن ايشلرى نى دفترلرينگيز گه ياد‌داشت قيلينگ.

٢- تۆغرى‌ليک و امانتدارليک حقيده ايكّى سطرليک بير متن يازينگ.

٣- هر بير اۆقووچى اۆز اۆرنيدن توريب، محمدﷺ حقيده بيلگن‌لرى نى سۆزلسين.

سينش:

١- درس متنى نى اۆقيب، پيغمبرﷺ نينگ قيلگن ايشلرى حقيده سۆزله‌ى آله‌ديلرمى؟

٢- اۆقووچيلر، تۆغرى‌ليک،امين‌ليک و يخشى اخلاق حقيده قيسقه متن يازه آله ديلرمى؟

اوى تاپشريغى:

هر بير اۆقووچى درس متنى دن بير مطلب نى تنلب، ايكّى سطرليک بير متن يازسين.

تۉرتینچی درس

هدف: آنه‌تیل نینگ اهمیتی نی بیلیش و اونگه قیزیقیش.

۱- سیزنینگ آنه‌تیلینگیز نـیمه دیر؟

۲- اۉلکه میزده‌گی تیل‌لردن بیرنپچی ته سی نینگ آتینی اَیته آله‌سیزمی؟

۳- اۉزبـېک تیلی‌نینگ الفباسینی کیم یازه‌آله دی؟

آنـه تیـل

ایکّی   چومچوق   هوا   ده   بیر – بیــرین توشـــونه دی
ایکاوی چوق - چوق لشیب   بیر یاغــاچ گه قـۉنــه دی

* * *

ایــکّی بلیــق دریـــا ده   بیــرگه لشیب ســـوزه دی
اۉز تیـــلیده ســۉز لشیـب   بیــردملیک نی تـــوزه دی

* * *

ایکّی کییک اۉرمان ده بیرگه یشب، یوره دی
بیر تیل بیلن گپیریب قووناق حیات سوره دی

* * *

چومچوق،بلیق،کییک‌نینگ اۉزیگه خاص تیلی بار
برچه سینینگ اۉز اېرکی اۉز خیلی، منزلی بار

* * *

بیز اۉزبېک باله لر نینگ اۉز آنه تیلیمیز بار
بو تیل، اۉزبېک تیلی دیر اونگه قیلینگ افتخار

* * *

بابامیز "نوایی" دن قالگن آلتین اۉگیت بار
"تیل گه بۉلسه اختیار ایل گه بۉلر اعتبار"

* * *

بیز هم اۉز تیلیمیز گه اختیارلی بۉله‌یلیک
اۉز آنه یورتیمیز ده اعتبارلی بۉله‌یلیک

* * *

دکتور شفیقه یارقین

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- شعرنینگ معنا سینی اۉقووچیلرگه بیلدیرینگ.

۲- امیرعلیشېر نوایی، باره‌سیده قیسقه معلومات بېرینگ.

۳- اۉقووچیلرنی ییغیب، آنه تیل شعرینی اۉقیتتیرینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- درس متنی‌ده‌گی ینگی سۉزلرنی دفترلرینگیزگه یازینگ.

۲- قوییده‌گی سۉزلر بیلن گپ توزینگ:

بویوک، آنه تیل ، کوچ ، میراث

۳- شونگه اۉخشه‌گن بیرار شعرنی بیلسنگیز، اۉرنینگیزدن توریب، اۉقیب بېرینگ.

سینش:

۱- اۉقووچیلر، آنه تیل نینگ اهمیتی نی بیلیب دیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، امیرعلیشېر نوایی و اونینگ اۉگیتی باره‌سیده معلومات تاپیب دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

هربیراۉقووچی، آنه‌تیل شعریدن بیر نېچه بیت نی یادلب،کتابچه‌لریگه یازیب کېلسین.

بېشینچی درس

هدف: بهار باره‌سیده معلومات تاپیش و اوندن فایده‌لنیش.

۱- بهار فصلیده قیسی کۈکت‌لر(سبزیجات) بازارده تاپیله‌دی؟

۲- بهار فصلیده قَیتیب کېله‌دیگن قوشلرنینگ نېچه خیلی نی آت توتینگ.

۳- بهار فصلیده نیمه ایش‌لر قیله‌سیز؟

بهـــار

کېــلـدی بــهـار گل بــهـار　　اېریب بیتدی آپپاق قـار
اوچیب کېلدی قوشلر جان　　درختلـر تاقـدی مرجـان
ســوولــر آقر شیـلدیـره‌ب　　یولـدوز بـاقر میلـدیره‌ب
چـومــالـی لــر یَیــره‌شــر　　شۈخ بلبـل لـر سیره‌شـر
قویـاش نورلـرین ساچدی　　عطـر گـل غنچـه آچـدی
بــاغـده قیــزیــل لالـه لـر　　تېریـب آلینـگ بالـه لـر

شکور سعدالله

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- بهار بارەسیده اۉقووچیلرگه معلومات بېرینگ.

۲- بهار فصلیده اېکینچیلیک و فایدەلی ایشلر نی قیلیشگه اۉقووچیلر نی قیزیقتیرینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- اۉزبېک تیلی الفباسیدن "اونداش" حرفلرنی تختەگه یازینگ.

۲- قوییدەگی سۉزلر دن گپ توزینگ:

باله ، لاله ، ناله ، گل ، اوروغ ، قوش.

۳- قوییدەگی سۉراقلرگه جواب بېرینگ:

- بالەلر مکتبده نیمه ایشلر قیلەدیلر؟
- دشتلرده قیسی حیوانلر اۉتلەیدی؟
- دریالرده نیمه لر تاپیلەدی؟

سینش:

۱- اۉقووچیلر، بهار فصلی بارەسیده معلومات بېره آلەدیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، نهال اېکیش فایدەلری بارەسیده معلومات بېره آلەدیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

قوییدەگی مصرع لرنی کتابچەلرینگیزگه یازینگ:

قویاش نورلرین ساچدی   عطر گل غنچه آچدی

باغده قیزیل لاله لر   تېریب آلینگ باله لر

آلتینچی درس

هدف: یشش جایلر نی پاکیزه و کۉرکم اسره‌ب، اوندن فایده لنیش.

۱- اوی‌ده باغچه‌نگیز بارمی؟ باغچه‌نگیزده قیسی درختلر بار؟

۲- بهارفصلیده باغچه‌نگیزده قیسی نهال‌لرنی اېکه‌سیز؟

۳- مېوه‌لر آره‌سیده قیسی مېوه نی کۉپراق یاقتیره‌سیز؟

اوی باغچه سی

بابام‌نینگ بیرگۉزه‌ل باغچه‌سی بار. باغچه ده: آلمه،انار، شفتالو، بهی، قیزیلچه(آلوبالو)، ناشپوتی، جیگده، کۉک‌سلطان، انجیر، قره‌آلو، سریغ-آلو، اۉریک(زرد آلو)، یانغاق درختلری و یوزدن کۉپراق اوزوم تاکی بار.

بابام‌نینگ باغچه سی بهار فصلیده کۉپ چیرایلی بۉله‌دی. هرتاماندن فاره‌م هوا اېسه‌دی. درختلر برگ قیلیب، گل‌لیدی. تورلی گل‌لر و میسه‌لر اریق‌لر یاقه‌سیده و پل‌لرده آچیلیب، یخشی هید تره‌ته‌دی. چومچوق‌لر،

موسیچه‌لر، بلبل‌لر و باشقه چیرایلی قوش‌لر بیر درخت‌دن باشقه درختگه اوچیب، قـۉنیب سَیره‌یدی.

بابام باغچه سی‌نینگ اۉرته‌سیده بیر صفه بار. صفه‌نینگ تېگره‌گیده تورلی مرسل‌لر و باشقه گـل‌لـر اېکیلگن دیـر. بابـام، دایـم باغچـه‌سـیده ایشله‌یدی و مېن هم بۉش وقت‌لریم ده بابام‌گه یاردم بېره‌من.

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- یشش جایلرنینگ کۉرکم لشتیریش فایده سینی اۉ قووچیلرگه بیلدیرینگ.

۲- نهال اېکیش، درخت‌لرنینگ توبینی بۉشه‌تیش و سوغاریش یۉل‌لرینی اۉقووچیلرگه توشونتیرینگ.

۳- بهارفصلیدن فایده‌لنیش یۉل‌لرینی اۉقووچیلرگه اۉرگتینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- سـۉز نیمه‌لردن و گپ نیمه‌لردن توزیله‌دی؟

۲- نېچه گپ قۉشیلسه، نیمه دېیله‌دی؟

۳- قوییده‌گی بۉش جایلرنی تۉلدیرینگ:

بابام‌نینگ باغچه سی .... کۉپ چیرایلی بۉله‌دی. بابام‌باغچه سی .... بار.

سینش:

۱- اۉقووچیلر، باغچه و بهار فایده‌لری نی بیلیب‌دیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، نهال اېکیش و درخت‌لردن حاصل آلیش یـۉل‌لرینی بیلیب دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

قوییده‌گی گپ نی دفترلرینگیزگه یازینگ:

بابام‌نینگ باغچه سی بهار فصلیده کۉپ گۉزه‌ل بۉله‌دی.

بېشّینچی درس

هدف: شهر و یشش جایلرنی تازه اسره‌ش و شهرلر نی یم-یشیل قیلیشیگه قیزیقیش.

۱- شهر و قیشلاق نینگ بیر- بیریدن نیمه فرقی بار؟

۲- شهر و قیشلاق لریمیزنی قنده ی اسره یلیک؟

۳- کۉچه، سرک و یۉللرگه کثافت لرنی تشلش ضررلری باره‌سیده سۉزلنگ.

شهریمیز، اوییمیز دیر

معلم صاحب ایرگش، صنف‌گه کیرگندن سۉنگ، اۉقووچیلرگه اَیتدی:

مېن بوگون مکتب‌گه کېله یاتگنیم‌ده بیر عجیب واقعه نی کۉردیم. بیر هیداوچی، مۉترینی تېز هَیده‌ب کېلر ایدی. او، مۉتری نینگ شیشه سینی توشیریب، یېگن مېوه سی نینگ پۉستینی یۉل‌گه تشله‌دی. سیزلر اَیتینگ‌لر، هیداوچی یخشی ایش قیلیب دیمی یا یامان؟

اولوغ بېگ اجازه آلیب ایتدی: مېنینگ اۉیلهشیمچه، هیداوچی یامان ایش قیلیبدی. معلم صاحب اېرگش ایتدی: سۉزینگ تۉغری؛ لېکن نیمه اوچون بو ایش یامان دیر؟

آی بېگ اجازه آلیب ایتدی: بو اوچون یامان دیرکه یۉل و شهرلر تۉزیب، افلاسلنهدی.

احمد اجازه آلیب ایتدی: هر بیرهیداوچی بیر هاووچ کثافت نی یۉللر اوستیگه شوندهی تشلهی بېرسه، یۉللر کثافتدن تۉلهدی.

باتیر اۉیلب، اۉرنیدن توریب ایتدی: مېنینگ یورهگیم یۉللرنی سوپوره دیگنلر گه کۉیهدی، بونچه کۉپ کثافت نی یۉللر دن قندهی ییغهدیلر؟

شاهرخ ایتدی: مېوهلر پۉستی یۉللرگه تشلنسه، مردمنینگ تَیریلیب ییقیلیشلری هم ممکن دیر.

محمد مراد اجازه آلیب ایتدی: اۉز اوییِنینگ چیقیندیلر و کثافتلرینی یۉل لر گه تشلهگن کیشی، ساغلیک و پاکیزهلیک معنا سی و اهمیتی نی توشونمهگن لیگی نی بیلدیرهدی. کثافتلر، یشش جایلرگه تشلنسه، میکرۉبلر تاپیلیشیگه سبب بۉلیب، ساغلیققه ضرر یېتکیزهدی.

آخر چاغده، معلم صاحب اېرگش کۉپ قووانیب ایتدی:

آفرین سیزلرگه! مېن، سیزلردن کۉپ خوش بۉلدیم. یخشی سۉزله دینگیزلر، لېکن بونی بیلیش کېرهک که یلغوز شهریمیز، اوییمیز اېمس، بلکه اولکه میزنینگ برچه یېرلری اوییمیز دیر. بو چیرایلی اوییمیز نی پاکیزه و تازه اسرهب، یم-یشیل بۉلیشی گه کۉشش قیلهیلیک.

حرمتلی اۋقیتووچی!

۱- اۋقووچیلرگه اوی دن چیققن چیقیندی لر و کثافت لر نی یۋلگه تشلەمس-لیکلرینی بیلدیرینگ.

۲- اۋقووچیلرگه شهرلرینی پاک اسرەش یۋللرینی بیلدیرینگ.

۳- نظافت بارەسیده اۋقووچیلرگه معلومات بېرینگ.

عزیز اۋقووچیلر!

۱- نېچه اۋقووچی توریب درس نتیجه سی نی اَیتسین.

۲- قوییدەگی سۋزلر بیلن جملەلر توزینگ:

سرک، تشله دی، یامان، یخشی، چیقیندی.

۳- قوییدەگی گپنینگ سۋزلرینی ایری-ایری یازینگ:

مېوەلر پۋستی یۋللرگه تشلنسه، مردملر نینگ تَیریلیب ییقیلیش و یرەلنیشلری هم ممکن دیر.

سینش:

۱- اۋقووچیلر، شهر و یشش جایلرینی پاکیزه اسرەش نی بیلیب دیلرمی؟

۲- اۋقووچیلر، نظافتگه علاقه تاپیب دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

قوییدەگی جمله نی کتابچەلرینگیزگه یازینگ:

اۋز اویی نینگ چیقیندیلرینی یۋللرگه تشلەگن کیشی، ساغلیک و پاکیزەلیک معناسی و اهمیتی نی توشونمەگنلیگینی بیلدیرەدی.

سکّیزینچی درس

هدف: یاغمیرنی تانیب، اونینگ فایده سینی بیلیش.

۱- یاغمیر بیلن قارنینگ فرقینی آیته آله‌سیزمی؟

۲- یاغمیر قیسی فصل‌لرده کۉپراق یاغه‌دی؟

۳- یاغمیرنینگ فایده‌لرینی آیته آله‌سیزمی؟

* * *

یاغمیر

دشت و دله‌لر، باغ و چمن‌لر، ادیر و سای‌لر یم-یشیل بۉلگن ایدی. قۉی-قۉزی‌لر، ایچکی-اۉغلاقلر اۉتلب، تۉییب، هرقیسی سی هر یېرده یاتگن ایدی. بیر دنیگه آسمان‌ده بولوت‌لر کۉپه‌ییب، یاغمیر تامچی- تامچی یاغه باشله‌دی.

تورسون، آته‌سیگه قره‌ب، قیچقیردی:

آته جان، آته جان! کېلینگ، مال‌لریمیزنی هیده‌ب، اوییمیزگه تېزراق باره‌یلیک، یاغمیر یاغه یاتیبدی.

آته سی جواب بېردی:

جان باله‌م، شاشمه! یاغمیر، خدانینگ نعمتی و مرحمتی دیر. یاغمیر یاغسه، باغ‌لر و درخت‌لر یم-یشیل بۉله‌دی. ارپه-بوغدای‌لر و باشقه

اۋسیملیک‌لر اۋسه‌دی. میسه‌لر و گل‌لر یشنه‌یدی و وطنیمیزده سوو کۋپه‌ییب، ارزان‌چیلیک بۋله‌دی.

حرمتلی اۋقیتووچی!

۱- اۋقووچیلر سویه‌سیگه یره‌شه، بولوت‌لر باره‌سیده معلومات بېرینگ.

۲- یاغمیرنینگ فایده سینی اۋقووچیلرگه توشونتیرینگ.

۳- دریا و اریق‌لر سووی نیمه‌دن تاپیلیشی نی اۋقووچیلرگه بیلدیرینگ.

عزیز اۋقووچیلر!

۱- حرف، سۋز و گپ تۋغری‌سیده معلومات بېرینگ.

۲- قوییده‌گی گپ‌نینگ کلمه‌لرینی ایری-ایری یازینگ:

جان باله‌م، شاشمه. یاغمیر، خدانینگ نعمتی و مرحمتی دیر.

۳- قوییده‌گی سۋزلر بیلن گپ توزینگ:

قۋی، یاغمیر، آسمان، بولوت، میسه.

سینش:

۱- اۋقووچیلر، یاغمیر فایده‌لرینی بیلیب دیلرمی؟

۲- اۋقووچیلر، بولوت باره‌سیده قیسقه معلومات بېره آله‌دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

قوییده‌گی سۋزلرنی دفترلرینگیزگه یازینگ:

یاغمیر یاغسه، باغ‌لر و درخت‌لر یم-یشیل بۋله‌دی. اریه-بوغدای و باشقه اۋسیملیک‌لر اۋسه‌دی. میسه‌لر و گل‌لر یشنه‌یدی و وطنیمیزده سوو کۋپه‌ییب، ارزان‌چیلیک بۋله‌دی.

تۉقّیزینچی درس

هدف: حیوانلر باغی بیلن تانیشیش و او یېرده سقلنه‌دیگن حیوانلرنینگ آتینی بیلیش.

۱- حیوانلر باغینی کۉریب سیزلرمی؟

۲- یاوایی حیوانلرنینگ آتینی اَیته آله‌سیزمی؟

۳- ایل بۉلگن حیوانلرنینگ آتینی اَیتینگ.

حیوانلر باغی (باغ وحش)

رخصت کونی ایدی. آلتین و عالمگیر نینگ آته سی برلاس خان، باله‌لریگه قره‌ب اَیتدی:

باله‌لریم، مېن سیزلرنی حیوانلر باغی‌گه آلیب بارماقچـــی‌مـــن. آنه لرینگیزگه اَیتینگ، یوز- قۉل‌لرینگیزنی یوویب، پاکیزه کییم کییدیرسین.

آلتین و عالمگیر، آنه‌لری آلدیگه باریب، آته‌لری‌نینگ گپی نی ایتدیلر. آنه‌لری، آلتین و عالمگیرنینگ یوز- قۉل‌لرینی یوویب، تازه کییم‌لرینی کییدیریب، آته‌لرینی آلدیگه آلیب کېلیب ایتدی:

مېن هم سیزلر بیلن حیوانلر باغی‌گه باریشنی ایسته‌یمن. برلاس خان، خاتین-باله‌لرینی آلیب، حیوانلر باغی‌گه جۉنه‌دی. یریم ساعت‌دن سۉنگ حیوانلر باغی‌گه یېتدیلر. حیوانلر باغی‌ده ارسلان ، قاپلان، تولکی، شغال، کییک، فیل، بۉری، اَییق(خرس)، تاووشقان و شولرگه اۉخشه‌گن یاوایی حیوانلر، تېوه، هۉکیز، اِینَک، قۉی، اېچکی، اېشک، قۉچقار، قۉزی و شولرگه اۉخشش اېل بۉلگن باشقه حیوانلر بار اېکن.

شونینگدېک، حیوانلر باغی‌ده طۉطی، طاووس، بلبل، قمری، کفتر و باشقه قوشلر سقله‌نر اېکن.

برلاس خان، حیوانلر باغیده‌گی حیوانلر و قوشلر باره‌سیده بیلگنیچه باله‌لریگه معلومات بېردی. آخر چاغده آلتین و عالمگیر، آته‌لریدن کۉپ خوش بۉلیب، آته و آنه‌لری بیلن اۉز اوی لریگه قَیتدیلر.

* * *

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- حیوانلر باغی باره‌سیده اۉقووچیلرگه قیسقه معلومات بېرینگ.

۲- یاوایی حیوانلر بیلن اېل بۉلگن حیوانلر فرقینی اَیتینگ.

۳- قوشلر باره‌سیده اۉقووچیلرگه معلومات بېرینگ.

عزيزاۋقووچيلر!

١- اوچ گروپ‌گه بۋلينيب، بيرينچی گروپ ياوايی حيوانلر، ايکّينچی گروپ اپل بۋلگن حيوانلر و اوچينچی گروپ قوشلر آتينی بير کاغذگه يازيب، سۋنگ هر گروپ‌دن بير اۋقووچی اۋرنيدن توريب، کاغذگه يازيلگن آتلر نی اۋقيسين.

٢- قوييده، حيوانلرنينگ آتی يازيلگن. بولردن ياوايی حيوانلر واپل بۋلگن حيوانلر آتينی اَيتينگ:

قاپلان، اپچکی، تولکی، پشک، فيل، اپشک، ارسلان، تپوه ، بۋری، هۋکيز.

٣- قوييده‌گی سۋزلرنينگ حرف‌لرينی ايری- ايری يازينگ:

بير کون، حيوانلرباغی، قۋل، يوز، پاکيزه کييم، آليب کپلدی.

سينش:

١- اۋقووچيلر، حيوانلر باغينی تانيب ديلرمی؟

٢- اۋقووچيلر، ياوايی حيوانلر، اپل بۋلگن حيوانلر و قوشلرنی تانيب‌ديلرمی؟

اوی تاپشيريغی:

ياوايی حيوانلر، اپل بۋلگن حيوانلر و قوشلرنينگ آت‌لرينی دفترلرينگيزگه يازيب کپلينگ.

اۉنینچی درس

هدف: "کیم" و "نیمه" سۉراق سۉزلرینی بیلیش و ایشلەتیش.

۱- "کیم" سۉزی بیلن نېچه گپ توزینگ.
۲- "نیمه" سۉزی بیلن نېچه گپ توزینگ.
۳- سۉراق گپنینگ آخریده قندەی بېلگی قۉییلەدی؟

"کیم؟" و "نیمه؟" سۉراق سۉزلری

هر تیلده سۉراق گپلر اوچون خاص سۉزلر ایشلەتیلەدی. اۉزبېک تیلیده هم سۉراق گپلر اوچون خاص سۉزلر بار. شو جمله دن "کیم؟" و "نیمه؟" کیشیلر و نرسەلر اوچون ایشلەتیلەدی؛ مثال صورتده:

- قۉیلر نی دشتده کیم باقەدی؟

- طیاره نی کیم اوچیره‌دی؟

- بازار دن نیمه آلیب کېلدینگیز؟

- قۉلینگیز ده‌گی نرسه نیمه‌دیر؟

- بازارلر ده نیمه‌لر ساتیله‌دی؟

* * *

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- اۉقووچیلرگه "کیم" و "نیمه" سـۉزلری ایشـله‌تیلگن سـۉراق گـپ‌لرنـی توشونتیرینگ.

۲- هر بیر اۉقووچی‌گه "کیم" و "نیمه" بیلن یسَلگن سـۉرا ق گپ نی اَیتیـب بېرینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- قوییده‌گی سـۉراق گپ‌لرده "کیم؟" و "نیمه؟" سـۉزلری ایشله‌تیلگن دیـر. سیز، اولرگه تـۉغری جواب بېرینگ:

- کیم سیزلرگه بوت تیکه‌دی؟
- مېز و چوکی‌لرینگیز نی کیم یسه‌گن؟
- قـۉی‌لرنی کیم باقه‌دی؟
- نانوا نیمه پیشیره‌دی؟
- تېمیرچی نیمه یسه‌ی‌دی؟
- نجار نیمه یسه‌ی‌دی؟
- تیکووچی نیمه تیکه‌دی؟

۲- قوییدەگی گپ‌لرنینگ بۉش جایلرینی، بېریلگن سۉزلر بیلن تۉلدیرینگ:

- کتاب، قۉی‌لر، ایشچی‌لر، اۉقووچی، چومچوق، اۉراق، پیچاق.
- یولدوز.................... نی یخشی اۉقییدی.
- چۉپان.................... نی دشت‌ده اۉتله‌ته‌دی.
- اۉلکه نی...................آباد قیله‌دیلر.
- نوایی لیسه‌سیده بېش یوز................. درس اۉقییدی.
- توت درخت‌نینگ اوستیگه اۉن ایکی‌ته............... قۉندی.
- دهقان بوغدای نی .... بیلن اۉردی.
- او، .... بیلن پیاز تۉغره‌دی.

سینش:

۱- اۉقووچیلر، "کیم" و "نیمه" سۉزلری باره‌سیده معلومات تاپیبدیلرمی؟
۲- اۉقووچیلر، "کیم" و "نیمه" سۉزلری بیلن سۉراق گپ توزه‌آله‌دیلرمی؟

اوی تا پشیریغی:

"کیم" و "نیمه" بیلن نېچه سۉراق گپ توزیب، دفترلرینگیزگه یازیب کېلینگ.

اۉن‌بیرینچی درس

هدف: ایچیم‌لیک سوودن فایده‌لنیش و میکروب حقیده قیسقه معلومات تاپیش.

۱- اریق سووی یخشی‌می یا بولاق سووی؟

۲- شهر و قیشلاق‌لرینگیزده قودوق بارمی؟ قودوق سووی قنده‌ی دیر؟

۳- سوونینگ نیمه فایده سی بار؟

ایچیم‌لیک سوو

احمد بیلن توران، دشت‌ده اۉینر ایدی‌لر. اۉیین چاغیده سووسه‌دیلر. اۉشه ییرنینگ یقین‌لریده بیراریق سوو آقیب تورر ایدی. چاپیب باریب، اریق سووی‌دن ایچماقچی بۉلدیلر.

معلم صاحب تیمورخان، اولرنی کۉریب اَیتدی:

- اَریق سووی نی ایچمنگ، کسل بۉله‌سیز.

هولکر، اۋشه یېرده تورگن اېدی. حیران بـۋلیب، استاد تېمورخان دن سۋره‌دی:

- حرمتلی معلم صاحب! اریق سووی تازه و تینیق دیر. بولر قنده‌ی کسل بـۋله آله‌دیلر؟

معلم صاحب تېمورخان اَیتدی: شو اریق قیشلاق ایچیدن آقیب کېله‌دی. مردم کییم‌لرینی شو اریقده یووه‌دیلر و تورلی چیقیندی لر و کثافت‌لری نینگ قالدیق لری نی هم سووگه تشله‌یدیلر. شونینگ اوچون، بو اریق نینگ سووی میکروب‌لی دیر. بو سوو نی ایچگن کیشی کسل بـۋله‌دی.

هولکر اَیتدی: معلم صاحب، میکروب نیمه دیر؟

معلم تېمور خان اَیتدی: میکروب، کـۋز گه کـۋرینمه یـدیگن کیچکینـه موجود دیر. میکروب اېت و پـۋستیمیزگه جایلشسه، کسل بـۋله‌میز.

هولکر، معلم صاحب تېمور خان دن سۋره‌دی: شونده‌ی بـۋلسه، بیز قنده-ی سوو نی ایچیشیمیز کېره‌ک؟

معلم صاحب تېمورخان اَیتدی: سیزلر تینیق و پاکیزه سوونی ایچیشینگیز کېره‌ک. چوقور قودوق‌لر و بولاق‌لر سووی اېنـگ یخشـی ایچیملیـک سـوو حسابلنه‌دی. چوقور قودوق و بولاق بـۋلمسه، سوو نی قَینه تیب، ایچیشینگیز کېره‌ک. حوض و قودوق‌قه کلورین تشلنسه، میکروب‌لری اۋلیب، ایچیشگه یررلی بـۋله‌دی. قودوق‌لر و حوض‌لر یاووغیده هېچ قنـده‌ی مکـان و حمـام نینـگ بـۋلمس‌لیگـی کېـره‌ک. قـودوق و بولاق سـووینی ایچـیش، بیـز نـی میکروب‌لردن تاپیله‌دیگن کسل‌لیک‌لردن اسره‌یدی.

حرمتلی اۋقیتووچی!

۱- اۋقووچیلرگه تورلی سوولر بارەسیده معلومات بېرینگ.

۲- اۋقووچیلرگه میکروب بارەسیده قیسقه معلومات بېرینگ.

۳- اۋقووچیلرگه "سا غلام عقل، ساغ بدن ده" دېگن ضرب المثل بارەسیده گپیرینگ.

عزیز اۋقووچیلر!

۱- قوییدەگی ایکّی قطار سۈزلردن هر بیر آتنی، تېگیشلی ایشلریگه باغلنگ:

- نجار	قۈی باقه دی.
- اۋقووچی	سوت بېره دی.
- تیکووچی	دشتلرده اۋتلەیدی.
- سیگیر	درس اۋقییدی.
- قۈیلر	کییم تیکەدی.
- چۈپان	قۈیلرنی یېدی.
- بۈری	چوکی یسەدی.

۲- قوییدەگی سۈراقلرگه جواب بېرینگ:

- داکتر نیمه قیلەدی؟
- اۋقووچی نیمه قیلەدی؟
- تیکووچی نیمه قیلەدی؟
- ایشچی نیمه قیلەدی؟
- سیز نیمه قیلەسیز؟

سینش:

۱- اۋقووچیلر، ایچیملیک سوولر بارەسیده قیسقه معلومات بېره آلەدیلرمی؟

۲- اۋقووچیلر، میکرۈب بارەسیده معلومات بېره آلەدیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

کتابچەلرینگیزگه "کیم" و "نیمه" بیلن توزیلگن آلتیته سۈراق گپنی یازیب کېلینگ.

اۉن ایکّینچی درس

هدف: قوش باله‌لری‌نینگ قنده‌ی اولغه‌ییشی باره‌سیده معلومات تاپیش.

۱- موسیچه نی کۉریب سیزمی؟ نیمه‌گه اۉخشیدی؟

۲- تاووغینگیز بارمی؟ کونیده نیچه یومورتقه توغیب بیره‌دی؟

۳- پلغده بۉلگن یومورتقه‌نینگ ایسی قنده‌ی بۉله‌دی؟

قوشلر

قوشلر، یومورتقه بیروچی حیوانلر جمله‌سیدن دیر. قوشلرنینگ یومورتقه‌لری کتّه- کیچیک‌لیگی، آغیرلیگی و رنگی یوزیدن بیلینه‌دی. قوشلر، معین چاغده کورک بۉله‌دیلر، ایرکک و اورغاچی قوش نوبت بیلن یومورتقه اوستیگه اۉلتیره‌دیلر. یومورتقه‌لر قوشلر کۉکسی نینگ ایسّیق‌لیگیده، معین وقتده باله‌گه اۉزگره‌دی.

مثال صورتده: تاووق یومورتقه سی ییگیرمه بیر کونده، چومچوق

یومورتقه سی ییگیرمه سکّیز کونده، جۉجه گه ایلنه‌دی. کېین جۉجه، یومورتقه قابوغینی یاریب، تشقری‌گه چیقه‌دی. شونده، آنه قوش اۉز جۉجه‌لریگه دان کېلتیره باشله‌یدی. جۉجه‌لر، آنه‌لری‌نینگ سېسی نی ایشیتگچ، آغیزلرینی آچه‌دیلر. آنه قوش، دان نی جۉجه‌لری‌نینگ آغزیگه بېره‌دی. جۉجه‌لر استه-سېکین اولغه‌ییب، تېمیرقنات بۉله‌دیلر. سۉنگ، پت چیقریب، قنات‌لری کوچگه تۉلیب، اوچر قوشگه اَیلنه‌دیلر. اولرگه اوچیش نی آته-آنه‌لری اۉرگته‌دیلر. قوش باله سی، اوچیش نی اۉرگنگن دن سۉنگ، قنات قاقیب اوچه دی و درخت‌لرنینگ یاله‌لریگه قۉنه‌دی.

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- قوشلر باره‌سیده معلومات بېرینگ.

۲- تورلی قوشلر آتینی اۉقووچیلردن سۉره‌نگ.

۳- قوشلر نینگ فایده‌لر ینی اۉقووچیلرگه بیلدیرینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- بېش‌ته یاوایی و تۉرت‌ته اېل بۉلگن قوشلر آتینی تخته‌گه یازینگ.

۲- تاووق یومورتقه‌سیدن قَیسی یېمک‌لر پیشیریله‌دی؟ آتلرینی تخته‌گه یازینگ.

سینش:

۱- اۉقووچیلر، قوش‌لر تۉغری‌سیده معلومات بېره آله‌دیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، یومورتقه دن چیققن کیچکینه جۉجه‌لر نینگ یېمگی و اوچیشی باره‌سیده معلومات تاپیب دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

اۉن‌ته قوش‌نینگ آتینی دفترلرینگیزگه یازیب کېلینگ.

اۉن اوچینچی درس

هدف: پیلّه قورتینی تانیب، اوندن فایده‌لنیش.

۱- پیلّه قورتینی کۉریب‌سیزمی؟ او، قنده‌ی بیر قورت دیر؟

۲- ایپک‌دن قنده‌ی فایده‌لنیله‌دی؟

۳- ایپک پۉپلگی‌نینگ باشقه پۉپلک‌لردن نیمه فرقی بار؟

پیلّه قورتی

اینجو، آنه سیدن سۉره‌دی: آنه جان، ایپک متاع سی قنده‌ی ایپ‌دن تۉقیلگن و نیمه اوچون قیمت دیر؟

اینجو نینگ آنه سی جواب بېردی: ایپک نی قۉلگه کېلتیریش اوچون کۉپ محنت قیلینه‌دی. شونینگ اوچون، بهاسی یوقاری دیر. اینجو نینگ آته سی اېرکین اکه صحبت نی دوام اېتتیریب اَیتدی:

قولاق سالینگ، مېن ایپک متاعلر، بارەسیده کۉپراق معلومات بېره-من. ایپک تکەلر، ایپکنینگ اینگیچکه تالەلری دن تۉقیلگن دیر. بو تالەلر، پیلّه قورتی دن و پیلّه قورتی، بیر تورلی پۉپلک نینگ اوروغیدن قۉلگه کېلەدی. پیلّه قورتی نینگ تخمی نی بیر لتەگه اۉرەب، ایسیقراق جایگه قۉیەدیلر. سۉنگ، بیر معین وقتده، پیلّه اوروغی کیچیک قورت-لرگه ایلنەدی. بو پیلّه قورتلرنینگ یېمگی توت درختی نینگ یپراغی دیر. پیلّه قورتی کتّه بۉلگندن سۉنگ، آغزیدن ایپ چیقریب، تېگرەگی گه اۉرەب غۉزه تشکیل قیلیب، اۉزینی غـۉزه ایچیگه یاشیرەدی.

ایریم جایلرده شو غۉزه نی قزان نینگ قَیناق سوویگه تشلەیدیلر. نېچه وقتدن سـۉنگ، غۉزه نینگ ایپلری آچیلەدی. اونی ایلگیچگه اۉرەب، اَیلنتیرەدیلر و چرخگه اۉرەب، قوریتەدیلر. کېین اونی ایگیریب، بـۉیەیدیلر و تورلی متاعلر تـۉقیب، کییملر تیکه دیلر. بعضی جایلرده غـۉزەلرنـی قَیناق سوودن چیقریب، کولْ و یا قُـمگه کـۉمەدیلر. بیر مدتدن سـۉنگ، اونی چیقریب، ایسیق راق سووگه یووەدیلر و ایپگه آسیب، قوریتەدیلر. سـۉنگره، چیلّیـکلرگـه ایگیریـب، ایپـک ایپـیدن تـورلی متـاعلرنـی تۉقییدیلر.

ایپک متاعلر کـۉپ یوپقـه، یومشـاق و چیرایلـی بۉلـەدی. شـونینگ اوچون قیمتبها دیر.

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- ایپک متاع بارەسیده معلومات بېرینگ.

۲- پیله قورتی و اوندن فایدەلنیش بارەسیده اۉقووچیلرنی توشونتیرینگ.

۳- پیلّه قورتی نی اۉستیریش و اونینگ کۉپەیتیریشی گه اۉقووچیلرنی تشویق قیلینگ.

عزیزاۉقووچیلر!

۱- قوییدەگی گپلرنی "کیم" و "نیمه" سۉزی بیلن سۉراق گپگه اَیلنتیرینگ:

- ایپک متاع پیلّه قورتیدن قۉلگه کېلەدی.
- اینجو، پیلّه توتیب دیر.
- پیلّه قورتی نینگ اوروغی پۉپلک دن حاصل بۉلەدی.
- اېرکین، اینجوگه پیلّه قورتی بارەسیده معلومات بېردی.

سینش:

۱- اۉقووچیلر، پیلّه قورتی بارەسیده معلومات بېره آلەدیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، ایپک متاعلر حقیده معلومات تاپیبدیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

متن دن، "کیم" و "نیمه" سۉزلری بیلن سۉراق گپ توزیلەدیگن نېچه گپ نی دفترلرینگیزگه یازیب کېلینگ.

اۉن تۉرتینچی درس

هدف: صلح و تینچلیک قدرینی بیلیب، اونی اسره‌ش و اورروش ضررلرینی توشونیب، اونگه قرشی توریش.

۱- اورروش بیلن تینچلیک‌نینگ فرق‌لرینی آیتینگ.

۲- اورروش و تارتیشوو ضررلری تۉغری‌سیده سۉزلنگ.

تینچلیک

اورروش یمان دیر یمان
ضررلی دیر هر زمان

بشر تاپر همیشه
صلح دن امن و امان

صلح یخشی نعمت دیر
بیزلرگه غنیمت دیر

اورروش نینگ یوزی قورسین
حاصلی فلاکت دیر

اورروش دن داد و فریاد
قیلگه ی عالم نی بر باد

حیات و سعادت گه
صلح و صفا دیر بنیاد

محمد رفیق عنبر

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- صلح باره‌سیده اۉقووچیلر سویه‌سیگه یره‌شه سۉزلنگ.

۲- اوروش نینگ یامان‌لیگینی اۉقووچیلرگه توشونتیرینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- قوییده‌گی مصرع‌لر نینگ سۉزلرینی ایری- ایری یازینگ:

صلح یخشی نعمت دیر بیزلرگه غنیمت دیر

۲- اۉقووچیلر، صلح بیلن اوروش نینگ فرق‌لرینی آیتسین‌لر.

۳- یره‌شتیروچی کیشی باره‌سیده قیسقه سۉزلنگ.

سینش:

۱- اۉقووچیلر، صلح باره‌سیده معلومات بېره آله‌دیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، اوروش یامان‌لیگینی بیلیب دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

قوییده‌گی مصرع‌لر نی کتابچه‌لرینگیزگه یازینگ:

اوروش دن داد و فریاد قیلگه ی عالم نی برباد
حیات و سعادت گه صلح و صفا دیر بنیاد

اۉن بېشینچی درس

هدف: یخشی‌لیک فایده سینی بیلیش و محتاج کیشی‌لرگه یاردم بېریش.

۱- یخشی‌لیک باره‌سیده بیرارحکایه بیلسنگیز، آیتینگ.

۲- سیزده موجود بۉلگن بیرنرسه، قۉشنینگیزگه کېره‌ک بۉلیب قالسه، نیمه قیله‌سیز؟

۳- یخشی‌لیک باره‌سیده سۉزلنگ.

یخشی لیک

بیرکون بیرچومالی(مورچه) کۉلگه توشیب کېتدی. هرقنچه تلپینیب اویاق-بویاققه سوزدی، سوو دن چیقه آلمه‌دی. بیرقوش ،درخت شاخچه سیگه اۉلتیرگن ایدی. چومالی‌نینگ بوحالینی کۉریب، یوره‌گی کۉیدی، درخت‌دن بیر ییراغ نی اوزیب، چومالی‌نینگ آلدیگه تشله‌دی. چومالی

يپراغ اوستيگه چيقيب، قورروق ليككه چيقدی و سووگه چۋميب كېتيش‌دن قوتيلدی.

باشقه بيركون اۋشه قوش بير درخت يالەسيگه اۋلتيريب، قووناق سَيرر اېدی. بير مېرگن ميلتيغی بيلن شو قوش نی آتماقچی بۋلدی. قوش دن يخشيليک كۋرگن چومالی،بو حالنی كۋريب، اۋق آتيش چاغيده مېرگن نينگ اياغينی چاقدی. مېرگن‌نينگ قۋلی قلتيرەب، اۋقی نشان‌گه تېگمەدی. اۋق تاووشينی اېشيتگن قوش ،درخت‌دن اوچيب كېتدی.

بابالريميز اَيتگن لر:

يخشيليک قيل ، درياگه تشله. بيلسه بليق، بيلمسه خالق.

* * *

حرمتلی اۋقيتووچی!

۱- يوقاريدەگی قصه نی اۋقووچيلرگه اَيتيب، يخشی‌ليک فايده سينی بيلديرينگ.

۲- شوندەی قصه‌لرنی اۋقووچيلردن سۋره نگ. بيله ديگن‌لر، اۋرين‌لريدن توريب، صنفداش‌لريگه اَيتيب بېرسين.

۳- آته‌لر سۋزيدن، يخشی‌ليک بارەسيده بيرنېچه مقـــال نی تنلب، اۋقووچيلرگه اَيتينگ.

عزیز اۇقووچیلر!

۱- قوییده‌گی سۉزلردن جانلی نرسه‌لر نی اجره‌تیب، کۉرستینگ:

سوو، چومالی، قوش، اياغ، مېرگن، اۉق.

۲- یوقاریده‌گی متن دن (ب، چ، ل، م، گ، ن) حرفلری بار سۉزلرنی تخته‌گه یازینگ!

۳- قوییده‌گی گپلر نینگ بۉش جای لرینی کېره‌کلی سۉزلر بیلن تۉلدیرینگ:

- قوش درخت دن ....

- مېرگن نی .... بار.

سینش:

۱- اۉقووچیلر، یخشیلیک قصه سی نتیجه سینی اَیته آله‌دیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، یخشیلیک باره‌سیده سۉزله‌ی آله‌دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

قوییده‌گی آته‌لر سۉزینی دفترلرینگیزگه یازینگ:

یخشی‌لیک قیل، دریاگه تشله . بیلسه بلیق، بیلمسه خالق.

اۉن آلتینچی درس

هدف: قویاش بارەسیده قیسقه معلومات تاپیش، اوندن بهره آلیش، اۉسیملیکلر وبرچه جاندارلرگه اونینگ کېرەکلیگینی بیلیش.

۱- قویاش بارەسیده سۉزلنگ.

۲- بیزلرگه قویاش نینگ نیمه فایده سی بار؟

۳- قویاش بۉلمسه، یشش ممکن‌می؟

٤- گلدانگه گل اېکیب، اونی اۉستیریش یۉللرینی اَیته آله سیزمی؟

قویاش فایده سی

شاه جهان، آته سیگه اَیتدی: آته جان، سینگلیم عارفه جان گلدان نی تشقریگه چیقریب، قویاش یاغدوسی آستیگه قۉیدی؟

آته سی اَیتدی: گلدان نی قویاشلی جاییگه قۉییش نی مېن عارفه جانگه بویورگن اېدیم. گللر قویاش یاروغلیگی دن بهره آله‌دیلر.

شاه جهان، تعجب قیلیب، آته سیدن سؤره‌دی: گل اوچون قویاش یاغدوسی نینگ نیمه کېره‌گی بار؟

آته سی اَیتدی: قویاش یاغدوسی، یېر یوزیگه توشیب، بوتون دنیانی یاروته دی. اللّٰهﷻ قویاش نی و دنیاده‌گی برچه نرسه‌لرنی انسان‌لر اوچون یره‌تگن دیر. حیوانلر، قوشلر، اۉسیملیک‌لر و برچه نرسه‌لر قویاش‌دن بهره‌آلیب یشه‌یدیلر. بیز، یشش اوچون یېمک‌که محتاج بۉلگنیمیزدېک، اۉسیملیک‌لر هم یېمک‌که محتاج دیرلر. اۉسیملیک‌لر، یېمک لرینی توپراق، سوو و قویاش نینگ نوری‌دن آله دیلر. گُلدان گُلی‌گه سوو، توپراق و قویاش یاغدوسی یېتمسه، سېکین- سېکین سؤلیب، قوریبدی. گلدان گلی‌گه سوو، توپراق و قویاش یاغدوسی یېترلی چه یېتیب تورسه، دایم یشنب اۉسه‌دی.

***

حرمتلی اۉ قیتووچی!

۱- قویاش فایده سینی اۉقووچیلر سویه سیگه یره‌شه اَیتینگ.

۲- گل اېکیش و اۉستیریش یۉل‌لرینی توشونتیرینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- قوییده‌گی سؤراقلرگه جواب اَیتینگ:

- قویاش نینگ تیریک‌لیک‌که نیمه اهمیتی بار؟

- قویاش یاروغلیگی و ایسّیق‌لیگی بۉلمه گنده، حیات قنده‌ی بۉلر ایدی؟

۲- قوییده‌گی هر بیر سؤز بیلن گپ توزینگ:

اۉسیملیک، قویاش، یارقین، یومورتقه، ساغلیک، یاروغلیک.

سینش:

۱- اۋقووچیلر، تیریکلیک اوچون قویاش فایده سینی بیلیب دیلرمی؟

۲- اۋقووچیلر، گل اېکیش و اونی اۋستیریش یۉل لرینی بیلیب دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

قویاش دن فایده‌لنیش یۉللرینی دفترلرینگیزگه یازیب کېلینگ!

اۉن بېشینچی درس

هدف: نوبت نی مراعات قیلیش، نوبت نینگ فایده و ضررلرینی بیلیش.

۱- نوبت نی مراعات قیلیش یخشی ایش می یا یامان؟

۲- ملی بس چوکی‌سیده اۉلتیرگن بۉلسنگیز، بیر یاشی اولـوغ کیشی کېلیب قالسه، نیمه قیله‌سیز؟

نوبت نی مراعات قیلیش

ارسلان، قووناق حالتده، وقت راق اوییگه قیتدی. آنه سی اوندن سۉره‌دی: باله‌جانیم، باشقه کونلر کېچ راق کېلر اېدینگ، بوگون نېگه وقت راق اوی‌گه قَیتینگ؟

ارسلان اَیتدی: آنه جان، ملی بس اېشیگی آلدیده کۉپ کیشی‌لر تۉپلنگن اېدی‌لر. مېن چقّان‌لیک بیلن صف نینگ آخریدن ایلگری‌گه اۉتیب، نوبت سیز مۉترگه چیقدیم.

آنه سی ایتدی : باله جان، یخشی ایش قیلمب سن. نوبتینگ‌گه قره‌مسدن مۉترگه چیقیب‌سن. باشقه‌لرنینگ هم سېن دېک ضرور ایش‌لری بار دیر. سېن، اولرنینگ حقی نی آیاق آستی قیلیب سن. قطارده هر کیم ایلگری راق تورگن بۉلسه، حق اوشندن دیر.

بیر کون ارسلان، نان آلیش اوچون قطارده تورگن اېدی. بیر نېچه دقیقه دن سۉنگ نوبتی یېتگنده، بیرکیشی کېلیب، صف‌گه قره‌مسدن آلدینگه اۉتیب، اونینگ نوبتی نی آلماقچی بۉلدی. ارسلان نینگ اچیغی کېلیب، اۉشه کیشی‌گه ایتدی: کېچیره‌سیز، نوبت مېندن دیر. مرحمت قیلیب، قطارده تورینگ.

او کیشی: مېنینگ ایشیم کۉپ ضرور، صف ده توره آلمه یمن، دېدی.

ارسلان: مېنینگ هم ایشیم بار. مکتبیم‌گه کېچ بۉله‌دی، دېدی.

صف‌ده تورگن کیشی‌لر هم ارسلان‌گه یان باسدیلر. نوبت نی بوزگن کیشی صف نینگ آخریگه باریب توردی. ارسلان نان نی اویی‌گه کېلتیردی و بۉلیب اۉتگن واقعه نی آنه سیگه حکایه قیلیب، ایتدی: آنه جان، بوگون ملی بس‌گه نوبت سیز چیققنیم دن پشیمان بۉلیب، کۉپ اویالدیم.

آنه سی ایتدی: ارسلان جان، حقیقت نی بیلگه نینگ یخشی بۉلدی. کیشی‌لرنینگ حقینی آیاق آستی قیلیش، چقّان لیک اېمس، بلکه عدالت سیزلیک دیر.

پیغمبریمیز: اۉزینگ‌گه روا کۉرمه‌گن نرسه نی باشقه‌لرگه هم روا کۉرمه، دېب ایتگن‌لر.

حرمتلی اۋقیتووچی!

۱- نوبت نی مراعات قیلیش یخشی‌لیگینی اۋقووچیلرگه بیلدیرینگ.

۲- پیغمبریمیز نینگ حدیثي نی اۋقووچیلرگه توشونتیرینگ.

عزیز اۋقووچیلر!

۱- اگر سیزلر هم ارسلان‌دېک بیرار ایش قیلگن بۉلسنگیز، اَیتینگ.

۲- قوییده‌گی سۉزلر نینگ هر بیری سی بیلن گپ یازینگ:

اوی، ایش، کېچ، تامان ، ظلم، مۉتر، ایلگری.

سینش:

۱- اۋقووچیلر، نوبتنی مراعات قیلیش یخشی‌لیگی نی بیلیب دیلرمی؟

۲- اۋقووچیلر، پیغمبریمیز حدیثی باره‌سیده قیسقه معلومات بېره آله‌دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

قوییده‌گی حدیث نی دفترلرینگیزگه یازیب کېلینگ:

اۋزینگ‌گه روا کۉرمه‌گن نرسه نی، باشقه‌لرگه هم روا کۉرمه.

اۉن سکّیزینچی درس

هدف: یوک تاشووچی واسطه‌لرنینگ آتلرینی بیلیش، اولرگه اهمیت بېریش و اولرنی یخشی اسره‌ش.

۱- یوک تاشووچی واسطه‌لردن نېچی‌ته سی نینگ آتینی اَیتینگ.

۲- اۉتگن زمانلرده انسانلر قنده‌ی واسطه‌لردن فایده‌لنر اېدی‌لر؟

یوک تاشووچی واسطه‌لر

یوک تاشووچی واسطه‌لر: آت، اېشک، خچیر، تېوه، ارابه، گادی، بایسکل، مۉترسایکل، تراکتور، مۉتر، کېمه، رېل، طیاره، و باشقه‌لردن عبارت دیر. انسانلر اۉتگن زمانلرده باریش- کېلیش و یوک تاشیش اوچون کۉپ قیین چیلیک‌لرگه اوچرراېدی‌لر. حاضر علم و تخنیک برکتی‌دن تورلی واسطه‌لر توزه‌لیب، انسانلر اختیاریگه قۉییلگن دیر. مۉتر و طیاره حرکتی اوچون قوله‌ی یۉل‌لر و میدانلر قوریلگن و اوزاق یۉل‌لر یقین‌لشگن دیر. اۉلکه میزده تېمیریۉلی و دېنگیز یۉقلیگی اوچون آمو دریا سی دن تشقری باشقه یېرلر ده رېل و کېمه دن فایده‌لنیلمه‌یدی.

ئۆلکه میزده طیاره، مۆتر، رېل، بایسکل و مۆتر سایکل یسش فابریکه‌لری یۆق.
شونینگ اوچون، اولر نی چېت اېل‌لردن ساتیب آلیب کېلتیره‌دیلر.

ئۆلکه میزگه حقیقی تینچلیک وصلح کېلیشی نی الله ﷻ دن ایسته‌یمیز. شونده، بیلیمدان‌لریمیز تینچ فکر بیلن ایشلب، تورلی عصری واسطه‌لرنی اختراع قیلیش و ایشلب چیقریش امکانیتی‌گه اېگه بۆله آله‌دیلر.

حرمتلی ئۆقیتووچی!

١- یوک تاشووچی واسطه‌لری کېره‌ک‌لیگینی ئۆقووچیلرگه توشونتیرینگ.

٢- متن‌ده‌گی کۆپلیک سۆزلرنی تخته‌گه یازیب، ئۆقووچیلر گه توشونتیرینگ.

٣- ماشین واسطه‌لری، انسانلرگه قوله‌یلیک و آسانلیک‌لر کېلتیرگنی حقیده سۆزلنگ.

عزیز ئۆقووچیلر!

١- هر بیر ئۆقووچی یوک تاشووچی واسطه‌لر باره‌سیده آیری- آیری سۆزلسین.

٢- قوییده‌گی سۆزلر بیلن گپ توزینگ:

علم، اوزاق، تېمیر، کېمه، دېنگیز ، یۆل، قیین چیلیک.

٣- هربیر ئۆقووچی یوک تاشووچی واسطه‌لر آتینی تخته‌گه یازسین.

سیننش:

١- ئۆقووچیلر، یوک تاشیش واسطه‌لری باره‌سیده معلومات بېره آله‌دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

هربیر ئۆقووچی یوک تاشووچی واسطه‌لر آتینی دفترلریگه یازیب کېلسین.

اۋن تۇقّیزینچی درس

هدف: سگرت‌نینگ ساغلیققه، جمعیت و اقتصادگه یېتکزه‌دیگن ضررلرینی بیلیش.

۱- سگرت باره‌سیده سۉزلنگ؟

۲- سگرت انسان‌لرگه قنده‌ی ضرر یېتکزه‌دی؟

۳- سگرت نیمه دن تیارلنه‌دی؟

سگرت ضررلری

آلتای، عایله سی بیلن بیر دسترخوان تېگره‌گیده اۉلتیرگن ایدی. شو چاغده تلویزیون دن داکتر یره‌ش، سگرت ضررلری باره‌سیده سۉزله‌ی باشله‌دی:

سگرت نینگ ساغلیق، جمعیت و اقتصادگه ضررلری کۉپ دیر. سگرت توتونی اۉپکه تامیرلری ایچیگه باریب جایلشه‌دی. نېچه مدت‌دن سۉنگ، اۉپکه یلّیغ‌لنیب، سرطان و سل کسل‌لیگی گه یۉلیقه‌دی. سگرت چېکه‌دیگن کیشی نینگ آغزی یامان ایس بېره‌دی، تیش‌لری سرغه‌ییب، چیرییدی. سگرت چېکه‌دیگن کیشی باشقه کسل‌لیکلرگه هم یۉلیقه‌دی. اسلام مقدس دینی هم مسکرات نی منع ایتگن.

سگرت چېکیش جامعه‌ده رواج لنگن پیتده، یوقاریده اَیتیلگن ضررلر جمعیت آره‌سیده کۉپه‌ییب، کسل‌لیک‌لر و کسل‌لر سانی نی کۉپه‌ی تیره‌دی. توتون و کسل‌لیک‌لرنی پولگه ساتیب آلیش، اقتصادی ضرردیر.

شو چاغده، آلتای نینگ اکه سی چۉنتگی دن سگرت قوطی سینی چیقریب، سگرت چېکماقچی بۉلدی، لېکن آلتای، اکه سی نینگ قۉلی‌دن توتدی و داکتر یره‌ش نینگ گپ‌لرینی تکرارلب، اکه سیدن سگرت چېکیش نینگ تشلش نی التماس قیلدی. اکه سی، آلتای نینگ گپ‌لرینی دقت بیلن اېشیتیب، سگرت‌لرینی ایزیب، بوندن سۉنگ سگرت چېکمس‌لیککه قرار قیلدی.

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- سگرت نینگ یامانلیگی و ضررلری باره‌سیده سۉزلنگ.

۲- درس متنی‌ده‌گی ینگی سۉزلر نی تخته‌گه یازیب، اۉقووچیلرگه یازیلگن سۉزلر نینگ هر بیری بیلن گپ توزیش نی بویورینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- درس متنی‌دن سگرت ضررلرینی دفترلرینگیزگه یازینگ.

۲- " کیم؟ "، " نیمه؟ " و" قنده‌ی؟ " سۉزلری بیلن باشلنگن نېچه سۉراق گپ توزینگ.

۳- ناس، سگرت، چلم و شولرگه اۉخشش نرسه‌لر نینگ ضررلرینی اَیتینگ.

سینش:

۱- اۉقووچیلر، درس مقصدینی بیلیب دیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، سگرت و شونگه اۉخشه گن نرسه‌لرنینگ ضررلرینی بیلیب دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

سگرت و باشقه ضررلی نرسه‌لرنینگ آتلری و ضررلری باره‌سیده بیر نېچه گپ یازیب کېلینگ.

ییگیرمنچی درس

هدف: حرص یامانلیگی و یاردم قیلیش یخشی‌لیگینی بیلیش، همده نصیحت‌گه قولاق سالیش.

۱- حریص کیشی باره‌سیده سۉزله‌ی آله‌سیزمی؟

۲- یاردم قیلیش باره‌سیده، آته‌لرسۉزیدن بیرارته سینی ایتینگ؟

۳- یخشی کیشی باره‌سیده معلومات بېرینگ؟

قناتلی چومالی (مورچه)

بیر چومالی، بال کۉزه سی یاووغیدن اۉته یاتگن ایدی. بال هیدی نی سېزیب، بال ییماقچی بۉلدی. بلند تاووش (سېس) بیلن: "هرکیم مېنی شوکۉزه نینگ بالی گه یېتیشتیرسه، بیردانه بوغدای اونگه بېره‌من" دېدی. شوچاغده بیرقناتلی چومالی یانیدن اوچیب، اۉته یاتگن ایدی. قناتلی چومالی اونینگ تاووشینی ایشیتیب، اونگه ایتدی: اینی-آغه، بال هوسینی باشینگدن چیقر. سېن، بال نینگ شیرین لیگینی ایشیتیب سن؛ لېکن قیین چیلیگی و توزاغی نی بیلمه گن‌گه اۉخشه‌یسن.

چومالی اَچیغ لنیب: یاردم قیلمه سنگ، بېهوده نصیحت هم قیلمه، دېدی. قناتلی چومالی اۉز یۉلیگه کېتدی، لېکن چومالی اۉز گپی نی قَیته- قَیته تکرار قیلر اېدی. بیر چیبین، چومالی نینگ تاووشینی اېشیتیب، اونی بال کۉزه‌سیگه آلیب باردی. چومالی، چیبین دن تشکر قیلدی.

چومالی، بالدن آزگینه تاتیب کۉردی. شیرین لیگی یاقیب، کۉپراق یېماقچی بۉلدی و ایلگری راق باردی. شوچاغده، آیاغی بال شیره‌سیگه یاپیشیب قالدی. هرقنچه تلپیندی، آیاغینی بالدن اوزه آلمه‌دی. اۉز-اۉزیگه ایتدی: عجب مصیبت‌گه یۉلیقدیم. قناتلی چومالی نینگ نصیحتی نی قولاغیم‌گه آلیب، بال نی هوس قیلمه گنیم‌ده، بو بلاگه اوچره‌مس اېدیم.

چومالی، بار سېسی بیلن: هرکیم مېنی بو بلا دن قوتقرسه، اونگه ایکّی دانه بوغدای بېره‌من دېب، قیچقیردی. لېکن هېچکیم چومالی نینگ سېسی نی اېشیتمه دی. ینه تاووشی نی بلند راق چیقاریب: هرکیم مېنی بو بلا دن قوتقرسه، برچه یېغگن بوغدای‌لریم نی بېره‌من، دېدی.

شو چاغده، نصیحت قیلگن اۉشه قناتلی چومالی، بال کۉزه سی آلدیدن اۉته یاتگن اېدی. چومالی نینگ تاووشینی اېشیتیب، تۉخته‌دی. قره‌سه، چومالی نینگ حالی کۉپ یامان، لېکن هېچکیم یاردمی‌گه یېتمه‌گن. یوره‌گی کوییب، چومالینی بالدن چیقاریب، عذابدن قوتقردی. چومالی، قناتلی چومالی گه تشکر بیلدیریب، بوندن کېین دۉست‌لر نصیحتی‌گه عمل قیلیش‌گه وعده بېردی.

* * *

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- حرص بارەسیده اۉقووچیلر سویەسیگه یره شه قیسقه معلومات بېرینگ.

۲- حکایه متنی و نتیجه سینی اۉقووچیلرگه بیلدیرینگ.

۳- یخشی کیشیلرنینگ نصیحتی گه قولاق سالیش بارەسیده اۉقووچیلرنی توشونتیرینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- قوییدەگی گپلرنینگ بۉش جایلرینی تۉلدیرینگ:

- بیر چومالی بال کۉزه سی یاووغیدن اۉته یاتگن ایدی. .... بال ییماقچی بۉلدی.

- سېن، بال نینگ شیرینلیگینی .... قیین چیلیگینی بیلمەگنگه اۉخشەیسن.

- قناتلی چومالیگه تشکر بیلدیریب .... وعده بېردی.

۲- متندن "نیمه" و "قنده ی" سۉزلری بیلن اوچته سۉراق گپ توزینگ.

سینش:

۱- اۉقووچیلر، حرص وحریص کیشیلر بارەسیده معلومات بېره آلەدیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، درس نتیجه سینی اَیته آلەدیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

متن دن ینگی سۉزلر نی دفترلرینگیزگه کۉچیریب، هر بیریگه بیر گپ یازیب کېلینگ.

بیگیرمه بیرینچی درس

هدف: حضرت ابوبکر صدیق ﷺ باره‌سیده قیسقه معلومات تاپیش و او کیشی نینگ ایشلریدن اؤرنک آلیش.

۱- پیغمبر یمیز تؤرت یاری‌نینگ آتلرینی ایَته آله‌سیزمی؟

۲- حضرت ابوبکر صدیق ﷺ باره‌سیده معلومات بیره آله سیزمی؟

حضرت ابوبکر صدیق ﷺ

حضرت ابوبکر صدیق ﷺ، اصل آتلری عبدالله دیر. پیغمبریمیز حضرت محمد(ص) نینگ مهربان، یقین و بیرینچی یارلریدن بؤلیب دایم پیغمبریمیزنینگ خدمت‌لریگه قؤل قاووشتیریب، تورگن ایدیلر. آته‌لری‌نینگ آتی عثمان، اما ابوقحافه گه مشهور ایدی.

ابوبکر صدیق ﷺ، پیغمبریمیز حضرت محمد ﷺ نی تصدیق قیلگن و قؤللب قوّتله‌گن ایرکک‌لرنینگ بیرینچی سی دیرلر. اولر برچه بایلیک‌لرینی اسلام یؤلیگه

صرف قیلیب، دایم اللّٰه ﷻ و رسول اللّٰه ﷺ بویروقلریگه کۉره، ایش قیلر اېدیلر.

حضرت ابوبکر صدیق"رض" برچه مؤمن کیشیلرگه یخشیلیک و خدمت قیلگن دیرلر. رسول اللّٰه ﷺ مکۀ معظمه‌دن مدینۀ منوره‌گه هجرت قیلگن چاغلری‌ده حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه اولرگه یۉلداش بۉلیب، خدمتلریگه بېل باغلب تورگن اېدیلر. حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه، پیغمبریمیزنینگ بویروقلرینی همیشه سۉزسیز قبول اېتیب، عملگه آشیرر اېدیلر. شونینگ اوچون، پیغمبریمیز اونگه (صدیق) لقبینی بېردیلر. حاضرگچه مسلمانلر اونی صدیق آتیگه تانییدیلر.

پیغمبریمیز وفات اېتگنلریدن سۉنگ، مسلمانلر ییغیلیشیب، حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه نی خلیفه قیلیب سَیله‌دیلر. اولرنینگ زمانیده اسلام مقدس دینی کوچه‌ییب، اوزاق جایلرگچه یَییره‌دی. او کیشی، مسلمانلر آره‌سیده فتنه و فساد ترقتووچی‌لرنی تۉغری یۉلگه هدایت قیلر اېدیلر. اصلاح بۉلمه‌گنلرنی اسلام چېگره‌سیدن چېتله‌تر اېدیلر.

حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه نینگ خلیفه‌لیک زمانلریده برچه مسلمانلر، اسلام دینی نینگ یاییلیشی و ییره‌لیشیگه اینتیلدیلر. اولر اینی-آغه و بیر عایله اعضا سی دېک، بیر- بیرلریگه اۉرتاق و مهربان بۉلیب، یشر اېدیلر.

حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه ایکّی ییل و آلتی آی خلیفه‌لیک قیلیب، (٦٣) یاشده وفات اېتدیلر. جنازه‌لری مدینۀ منوره ده، پیغمبریمیز قبرلری یانیده دفن قیلیندی.

حرمتلی اۋقیتووچی!

۱- تۋرت خلیفه بارەسیده اۋقووچیلر سویەسیگه یرەشه قیسقه معلومات بېرینگ.

۲- حضرت ابوبکر صدیق ﷺ بارەسیده قیسقه معلومات بېرینگ.

عزیز اۋقووچیلر!

۱- متن نینگ باشیدن آلتی سطر نی دفترلرینگیزگه یازینگ.

۲- "کیم؟" و "نیمه؟" سۋزلری بیلن آلتیته سۋراق گپ توزینگ.

۳- قوییدەگی هر بیر سۋزگه بیرگپ یازینگ:

یاووق، اوزاق، اۋرتاق، بویروق، چېگره.

سینش:

۱- اۋقووچیلر، حضرت ابوبکر صدیق ﷺ بارەسیده معلومات بېره آلەدیلرمی؟

۲- اۋقووچیلر، متن نی یخشی اۋقیب، ینگی سۋزلر بیلن گپ توزه آلەدیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

حضرت ابوبکر صدیق ﷺ حقیده ایکّی سطر متن یازیب کېلینگ.

ییگیرمه ایکّینچی درس

هدف: اۉقووچیلر، مکتب تاپشیریق‌لرینی اۉز وقتیده بجریب، درس‌لرینی یخشی اۉقیش‌لری.

۱- مکتب فایده‌لری باره‌سیده سۉزله‌ی آله‌سیزمی؟

۲- مکتب قاعده‌لری باره‌سیده سۉزلنگ؟

۳- مکتب یۉلیده، یاشی کیچیک اۉقووچی باله‌لرگه قنده‌ی یاردم بېره سیز؟

مکتب یۉلی

تاشقین و تۉلقون ایکّی اکه-اوکه دیرلر. اولر قیشلاقده یشه یدیلر. ایکاولری اۉقووچی دیرلر، لېکن مکتب‌لری شهرده جایلشگن. مکتب بیلن قیشلاق آره‌سی اوزاق دیر. شهردن قیشلاققچه تېکیس و پیشیق یۉل هم یۉق. شونینگ اوچون، مۉتر قتنه‌ی آلمه‌یدی. ایکاولری مکتب‌گه کۉپ قیین‌لیک بیلن پیاده باره دیلر؛ لېکن کۉپینچه، درس باشله نیشی دن کېین راق یېتیب باریب، درس‌لردن تۉلیق بهره آلالمه یدیلر. کېینگی وقتلرده معارف وزیرلیگی تامانیدن قیشلاقده ینگی

مکتب قوریلدی. قیشلاق باله‌لری مکتب‌ده درس اۉقی باشله‌دیلر.

شهر مکتبی نینگ مدیری، تاشقین و تۉلقون نینگ احوال‌لریدن خبردار ایدی. شونینگ اوچون، اولرنی اۉز آلدیگه چقیریب: "عزیز اۉقووچیلر، مېن سیزلرنینگ قیین‌چیلیک لرینگیزدن خبریم بار. ایرته، آته‌نگیز کېلسین‌لر. سیزلرنینگ سه پارچه لرینگیزنی قیشلاغینگیزده قوریلگن ینگی مکتب‌گه بېره‌من"، دېدی.

ایرته سی اولرنینگ آته سی، مکتب مدیری نینگ آلدیگه باردی. مکتب مدیری تاشقین و تۉلقون نینگ سه‌پارچه لرینی آته‌لری گه تاپشیردی. اولر، سه‌پارچه‌لرینی قیشلاق مکتبی‌گه آلیب باردیلر. تاشقین و تۉلقون قیشلاق مکتبیده اۉقیش‌لرینی دوام بېردیلر.

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- متنده‌گی ینگی سۉزلرنی تخته‌گه یازیب، اۉقووچیلرگه هر بیر ینگی سۉز بیلن جمله توزیش نی بویوررینگ.

۲- مکتب باره‌سیده اۉقووچیلر سویه‌سیگه یره‌شه معلومات بېرینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- قوییده‌گی سۉراق‌لرگه جواب بېرینگ:

- تاشقین و تۉلقون نیمه اوچون اۉز وقتیده مکتب‌گه باره‌آلمس ایدیلر؟
- مکتب مدیری، تاشقین و تۉلقون نینگ قیین چیلیک‌لرینی قنده‌ی حل قیلدی؟
- تاشقین و تۉلقون‌نینگ آته‌لری نیمه ایش قیلدی؟

۲- متن دن فایده‌لنیب، نېچه سۉراق گپ توزینگ.

سینش:

۱- اۉقووچیلر، درس متنی نی اۉقیب، مفهومینی بیلیب دیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، مکتب یۉلی حکایه سینی بیلیب دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

اۉقووچیلر، درس متنی ده گی تېگیس، محنت، بهره و ینگی سۉزلری بیلن بیر نېچه گپ تـوزیب، دفترلریگه یازیب کېلسینلر.

ییگیرمه اوچینچی درس

هدف: اۉقووچی‌لر نی وطن سېورلیککه قیزیقتیریش.

۱- اولکه میزنینگ آتی نیمه دیر؟

۲- افغانستان ولایت‌لریدن نیچی‌ته سی نی آیتینگ؟

۳- اولوسوال‌لیک و قیشلاق‌لرینگیز آتینی ایتینگ؟

افغانستان

سېن جانیم سن، سېن تنیم سن — بابام یورتی، مسکنیم سن

آنه تویراق وطنیم سن — افغانستان، افغانستان

تاغ لرینگ نینگ باشی قاردیر — بهار کېلسه لاله زار دیر

تاش لرینگ نینگ لعلی باردیر — افغانستان، افغانستان

سېنینگ اوچون تۉکه ی قانیم — یۉلینگ ده مېن بېره ی جانیم

آنه جانیم، مهربانیم — افغانستان، افغانستان

صدرالدین انتظار

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- اۉقووچیلرنی بیرجایگه ییغیب، "افغانستان" ترانه سی نی اۉقیتتیرینگ.

۲- وطن سېورلیک بارەسیده اۉقووچیلرگه سۉزلنگ.

۳- افغانستان نقشه سینی صنفگه کېلتیریب، افغانستان ولایتلری، تاغ و دریالری و پایتختی نی اۉقووچیلرگه کۉرستینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- قوییده‌گی مصرع نینگ سۉزلری نی ایری- ایری یازینگ:

سېن جانیم سن، سېن تنیم سن   بابام یورتی، مسکنیم سن

۲- قوییده گی مصرع نینگ بۉش جای‌لرینی تۉلدیرینگ:

تاغ لرینگ نینگ .... بهار کېلسه ....

تاش‌لرینگ نینگ .... افغانستان ....

سینش:

۱- اۉقووچیلر، افغانستان ترانه سینی کتاب یوزیدن اۉقی آله‌دیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، نقشه یوزیده افغانستان ولایت‌لرینی کۉرسته آله‌دیلرمی؟

۳- اۉقووچیلر، وطن سېورلیک بارەسیده سۉزله‌ی آله‌دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

قوییده‌گی شعرنی دفترلرینگیزگه یازیب کېلینگ:

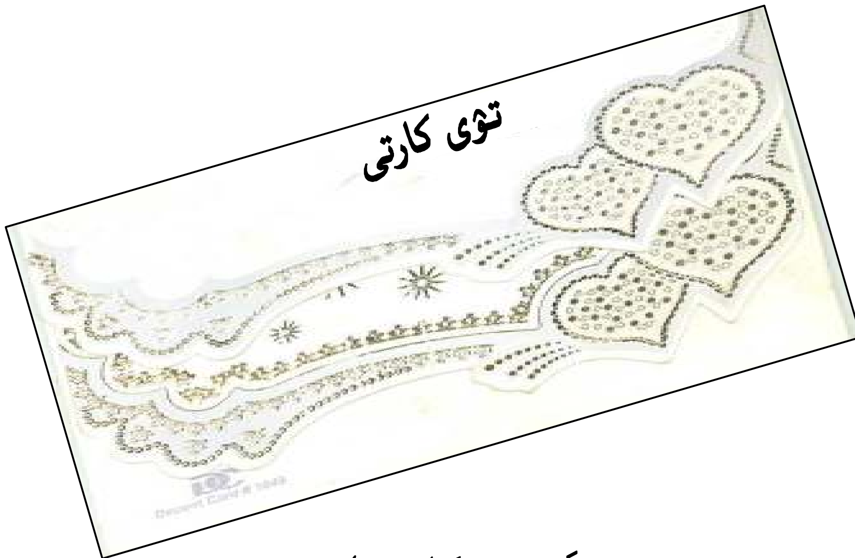
سېنینگ اوچون تۉکه ی قانیم   یۉلینگ ده مېن بېره‌ی جانیم
آنـه جـانیـم، مـهربـانیـم   افغـانسـتـان، افغـانسـتـان

ییگیرمه تۆرتینچی درس

هدف: تورلی کارت لرنی تانیب، کارت‌لردن فایده‌لنیش و اونگه قیزیقیش.

۱- دۆستلرینگیز نی بیرار ییغیلیش گه قنده‌ی چَقیره‌سیز؟

۲- قرآنکریم ختمی، ختنه تۆیی، توغیلگن کون محفلی، هَییت و باشقه مراسم‌لرده نیمه ایش قیله‌سیز؟

چَقیریق کارت لری

ابلیمیز، قووانچلی، قیغو و ماتم کون‌لریده ایلگری دن قالگن رسم و رواج‌لرنی بجره دیلر. نکاح تۆییده، کارتلر آرقه‌لی قوم- قریننداش و دۆستلرینی چقیره‌دیلر. ختنه تۆیی اوچون کۆپ جایلرگه خط ییباریب، نېچه کون، اۆغلاق، ساز و سرود بیلن تۆی وتماشا قیله‌دیلر. هییت کونلری‌ده اوزاقده‌گی اینی- آغه و دۆستلر نی کارت و یا تیلفون آرقه‌لی تبریک‌لیدی‌لر.

ماتم کون‌لریده، عزادار بۆلگن‌لرگه اوچ کون گچه دۆستلری و قریننداش‌لری طعام ییباره دی. اوچینچی کونده ختم و خیرات قیلیب، کارت آرقه‌لی ابل چقیریله دی.

قـووانچ و قیغـو- مـاتم مراسـمی اوچـون تـورلی کـارتـلـر چـاپ ایـتـیلگن. اولـر قوییده‌گی‌لر دن عبارت دیر: نکاح تۉیی کارتی، هَییت قوتلاوی کارتی، ختنه تۉیی کارتی، قرآنکریم ختمی کارتی، ینگّی ییل قوتلاوی کارتی و باشقه‌لر.

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- تورلی کارتلر تۉغریسیده سۉزلنگ.

۲- درس متنی‌دن ینگی سۉزلرنی تخته‌گه یازینگ.

۳- رسم باره‌سیده اۉقووچیلر دن سۉره‌نگ.

٤- ایلگری دن قالگن یخشی رسم و رواج‌لر باره‌سیده قیسقه معلومات بېرینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- ینگی سـۉزلر بیلن گپ توزینگ.

۲- گروپی صورتده کارتلر باره‌سیده سۉزلشینگ.

۳- اولوس ایشلریگه یاردم بېریش باره‌سیده اوچ گپ یازینگ.

سینش:

۱- اۉقووچیلر، کارت‌لر باره‌سیده معلومات تاپیب دیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، درس متنی دن بیرلیک وکۉپلیک آتلرنی تاپه آلەدیلرمی؟

۳- ینگی سـۉزلر بیلن گپ توزه آلەدیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

مکتب اداره سیگه رخصت اوچون رقعه یازیب کېلینگ.

ییگیرمه بېشینچی درس

هدف: سلام‌لشماق آدابی و فایده‌لرینی بیلیش، سلام نی عملی شکل‌ده بجریش و اونگه قیزیقیش.

۱- سلام لشماق نی بیله سیزلرمی؟

۲- قیسی وقتده سلام بېریش کېره‌ک بۉله‌دی؟

۳- سلام لشماق اېل آره‌سیده نیمه نی کۉپه‌ی تیره‌دی؟

سلام بېریش

مېن هرکون مکتب یۉلیده، اوچره‌گن کیشی‌لر گه سلام بېره‌من. مکتب گه یېتگنیم دن سۉنگ، اۉقیتووچی‌لر، صنفداش‌لر و مکتبداش‌لریمگه سلام بېره‌من. مکتب دن اوی‌گه قَیتگنیم ده، آتهم ، آنه‌م، اکه و اوکه‌لریم گه سلام بېره‌من.

سلام‌لشماق اېل آره‌سیده دۉستلیک ومحبت نی کۉپه‌ی تیره‌دی.

تېمور، اۉتگن کون صنف‌گه کیرگنیده، صنفداش‌لریگه "سلام" دیدی.

اۋقیتووچیمیز، او نینگ جوابیگه اَیتدی:

تېمورجان، هروقت سلام بېرسنگ، "السلامُ علیکم" دېب، سلام بېر و باشقه‌لر نینگ سلامیگه، "وعلیکم السلام" دېب، جواب قَیتر.

حرمتلی اۋقیتووچی!

۱- سلام‌لشماق‌نینگ فایده‌لرینی اۋقووچیلرگه بیلدیرینگ.

۲- کیشی‌لرگه سلام بېریش آدابی نی اۋقووچی‌لرگه بیلدیرینگ.

۳- درس متنی نی اۋقووچیلرگه اۋقیتیب، یازدیرینگ.

عزیز اۋقووچیلر!

۱- قوییده‌گی جمله‌لرنینگ بۉش جایلرینی تۉلدیرینگ:

مکتب گه یېتگنیم دن سۉنگ .... سلام بېره‌من.

سلام‌لشماق.......... دۉستلیک و محبت نی کۉپه‌ی تیره‌دی.

۲- یوقاریده‌گی درس دن (ک ، س ، ن) حرفلری ایشله‌تیلگن سۉزلرنی یازیب، هر بیری بیلن گپ توزینگ.

۳- اۋقووچیلر بیر- بیرلری بیلن سلام‌لشماق نی عملی صورتده بجرسین‌لر.

سینش:

۱- اۋقووچیلر درس متنی نی اۋقی آله‌دیلرمی؟

۲- اۋقووچیلر سلام‌لشماق نی عملی صورتده بجره آله‌دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

قوییده‌گی گپ‌لر نی کتابچه‌لرینگیزگه یازیب کېلینگ :

هر کیم سیزلرگه سلام بېرسه، جوابیگه "و علیکم السلام" دېب، جواب قیته‌رینگ.

ییگیرمه آلتینچی درس

هدف: بیرلیک معنا سینی بیلیش، بیرلیکده یششش و بیرلیک‌که قیزیقیش.

۱- افغانستان‌ده یشاوچی ملیت‌لرنینگ آتلرینی آیته آلسیزمی؟

۲- افغانستان اولوسی بیرلیکده یشه‌سه‌لر، نیمه فایده سی بار؟ اؤز فکرینگیز نی آیتینگ.

۳- اتفاق سیزلیک ضررلری باره‌سیده سؤزلنگ.

بیرلیک

طــوطی، مینــا و قمــری | یشــه یــدی بیــر وطــن ده
لالــه، نرگــس ، بنفشــه | یشــنه یــدی بیــر چمــن ده

تاجیــک، پشــتون، هــزاره | اؤزبــیک، بلــوچ و تــورکمن
برچــه میزگــه ایمــس مــو | بیــر افغانستــان وطــن؟

کــیلینگ، ایناغــه لیــک نــی | چــین دن بنیــاد ایتــه یلیــک
بیرلیکــده، بیرگــه لیکــده | یــورت نــی آبــاد ایتــه یلیــک

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- اۉقووچیلرنی ییغیب، یوقاریده‌گی شعرنی اۉقیتیرینگ.

۲- وحدت و بیرلیک نینگ یخشی‌لیگی ونفاق نینگ یامانلیگی نی اۉقووچیلرگه بیلدیرینگ.

۳- افغانستان‌ده یشه‌یدیگن ملیتلرنینگ آتلرینی تخته‌گه یازیب، اۉقووچیلرگه اۉرگتینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- قوییده‌گی مصرع نینگ سۉزلرینی اَیری- اَیری تخته‌گه یازینگ:

اۉزبــیــک، تاجیــک، هــزاره　　پشــتون، بلــوچ و تــورکمن
برچــه میزگــه ایمــس مــو　　بیــر افغانستــان وطــن؟

۲- قوییده‌گی سۉزلرنینگ هر بیری بیلن گپ توزینگ:

طوطی، چمن ، وطن ، اینی- آغه، بیرلیک ، یورت.

۳- قوییده‌گی مصرع‌لر نینگ بۉش جایلرینی تۉلدیرینگ:

کېلینگ ....　　چین دن ....

بیرلیکده ....　　یورت نی ....

سینش:

۱- اۉقوو چیلر، بیرلیک شعرینی اۉقی آله‌دیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، وحدت و بیرلیک باره‌سیده قیسقه معلومات بیره آله‌دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

قوییده‌گی شعرنی کتابچه‌لرینگیزگه یازینگ:

اۉزبــیــک، تاجیــک، هــزاره　　پشــتون، بلــوچ و تــورکمن
برچــه میزگــه ایمــس مــو　　بیــر افغانستــان وطــن؟

ییگیرمه یېتّینچی درس

هدف: کیشی‌لر و نرسه‌لر نینگ آتلرینی گپ‌لرده کۉرستیش و ایشله‌تیش.

۱- کیشی‌لر آتلرینی گپ‌لرده ایشله ته آله سیزمی؟

۲- نرسه لر آتی بیلن بیر نېچه گپ توزینگ.

۳- گپ، نیمه لردن توزیله دی؟

بهـــار بیره می

یولدوز، آنه سیدن بهار بیره‌می باره‌سیده سۉره‌دی. آنه سی ایتدی: "بهار باشله‌نیشی بیلن طبیعت اویقودن اۉیغانه دی. گۉیا عالم ینگی دن یره‌تیلگن دېک بۉلیب، انسان نی قووانتیره‌دی. بهار نینگ بیرینچی کونی نورۉز دېب، آته‌له‌دی. بوکونده اولکه میزنینگ سای-آدیرلری، تاغ- تېپه‌لری، باغ- بۉستان‌لری یم- یشیل بۉلیب، قیزغلداقلر و تورلی گل‌لرگه تۉله‌دی. برچه یاش و قری، اېرکک و خاتین‌لر

دشت و دله‌لرگه چیقیب، تورلی اۉیین-تماشالرگه قتنشه‌دیلر. بهار، ایش فصلی دیر. بهار کېلیشی بیلن، اېکین زارلرده ایش کۉپه‌ییب کېته‌دی. سېن سېویملی قیزیم، ینه مکتب‌گه باریب، بیلیم آلیشنی دوام اېتتیره‌سن".

یولدوز، آنه سیدن بوسۉزلرنی اېشیتیب، کۉپ خورسند بۉلدی.

اېسلتمه:

یوقاریده‌گی متن ده "یولدوز، دهقان، ایشچی، اۉقووچی، اېرکک و خاتین"، کیشی‌لر آتی دیر. "طبیعت، سای، تاغ، باغ، آدیر، قیزغلداق، اۉلکه، گل، دشت، دله، مکتب"، نرسه‌لر آتی دیر.

* * *

حرمتلی اۉقیتووچی!

١- متن دن کیشی‌لرو نرسه‌لرنینگ آتینی تخته‌گه یازیب، اۉقووچیلرنی توشونتیرینگ.

٢- نېچه گپ نی تخته‌گه یازیب، گپ‌ده‌گی کیشی‌لر و نرسه‌لر آتینی اۉقووچیلرگه بیلدیرینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

١- متن نی اۉقیب، کیشی‌لر و نرسه‌لر آتینی کۉرستینگ.

٢- قوییده‌گی متن دن کیشی‌لر و نرسه‌لرآتینی کۉرستینگ:

بابر و تېمور، باغچه‌لریگه لاله، بنفشه و قیزیل مرسل گل‌لرنی اېکه‌دیلر. بهار فصلیده لاله و بنفشه‌لر آچیلیب، مرسل بته سی یشنب، گل له‌یدی.

سینش:

۱- اۉقووچیلر، کیشیلر و نرسه‌لر آتینی متن دن کۉرسته آله‌دیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، کیشیلر و نرسه‌لر آتی بیلن گپ توزه آله دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

قوییده‌گی گپ‌لرنی دفترلرینگیزگه یازیب، کیشی‌لر و نرسه‌لر آتینی ایری- ایری یازینگ:

۱- مېنگلی هرکون مکتبگه کتاب، قلم، کتابچه، پنسل و باشقه کېره‌کلی نرسه‌لرینی آلیب کېته دی.

۲- محمد قاسم دهقان دیر. او، اېکین زاریده قۉش هَیده‌یدی.

ییگیرمه سکّیزینچی درس

هدف: تۉغریلیک نی توشونیش، عملگه آشیریش، درس متنی نی اۉقیش و تۉغریلیک‌که قیزیقیش.

۱- تۉغریلیک باره‌سیده سۉزله‌ی آله‌سیزمی؟

۲- تۉغریلیک قیلگن آدم نینگ حکایه سینی اَیته آله‌سیزمی؟

۳- رسم‌ده نیمه نی کۉریب توریب‌سیز؟

تـۉغری لیک

کېنجه‌بای‌گه آنه سی ییگیرمه افغانی بېریب: باله م، شو پولگه نانوا دن تۉرت‌ته نان آلیب کېل، دېدی. کېنجه‌بای، آنه سی بېرگن ییگیرمه افغانی نی نانوا گه بېریب، مېنگه تۉرت‌ته نـان بېرینـگ، دېـدی. نـانوا کېنجه بایگه تۉرت‌ته نان بېریب، اۉتّیز افغانی نی هم قَـیتَه‌ریب بېردی.

کېنجه‌بای، نان بیلن پول نی آلگندن سۉنگ، مېن نانوا گه ییگیرمه افغانی بېرگن ایډیم، نانوا مېنگه تۉرت‌ته نان و ینه اۉتّیز افغانی بېردی دېب، اۉیلب قالدی. نانوا نینگ ینگلیش گنی‌نی توشونیب، اونینگ آلدیگه باریب، اَیتدی: اکه جان! مېن سیزگه ییگیرمه افغانی بېرگن ایډیم. سیز مېنگه تۉرت‌ته نان و ینه اۉتّیز افغانی بېریب‌سیز.

نانوا، کېنجه‌بای نینگ سۉزینی ایشیتگندن سۉنگ، کېنجه‌بای دن کۉپ خوشلیک قیلیب، باشینی سیلب، اۉتّیز افغانی دن اۉن افغانی سینی اونگه بغیشله‌دی.

کېنجه‌بای، نانوالیک ده بۉلیب اۉتگن بو واقعه نی آته-آنه سی و صنفداشلریگه اَیتدی. آته-آنه سی و صنفداشلری اونینگ قیلگن یخشی ایشیدن خوشلیک قیلدیلر. کېنجه‌بای صنفداشلری ایچیده تۉغری‌لیککه مشهور بۉلدی.

* * *

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- تۉغریلیک باره‌سیده اۉقووچیلر سویه‌سیگه یره‌شه سۉزلنگ.

۲- درس نتیجه سینی اۉقووچیلرگه توشونتیرینگ.

۳- درس متنیدن کیشی‌لر و نرسه‌لر آتینی تنلب، تخته‌گه یازیب، اۉقووچیلرگه بیلدیرینگ.

عزيز اۉقووچیلر!

۱- تختەگه یازیلگن ینگی سۉزلرنی دفترلرینگیزگه یازیب، هر بیر سۉز بیلن گپ توزینگ.

۲- تۉغریلیک فایدەلرینی بیرمه-بیر اَیتینگ.

۳- کېنجه بای نینگ قیلگن ایشی بارەسیده گروپلرگه بۉلینیب، بحث قیلینگ.

٤- کیشیلر و نرسەلرنینگ آتینی متن دن تاپیب، اَیتینگ.

سینش:

۱- اۉقووچیلر، کېنجەبای نینگ تۉغریلیگی و صداقتی بارەسیده سۉزلەی آلەدیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، کېنجەبای نینگ نانوا گه نیمه دېگنی حقیده سۉزلەی آلەدیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

کېنجەبای گه اۉخشه گن آدملرنینگ آتلرینی تاپیب، قیلگن ایشلرینی ایرته گه صنفداشلرینگیزگه حکایه قیلینگ.

ییگیرمه تۉقّیزینچی درس

هدف: بیلیم اۉرگنیش‌گه قیزیقیش و هر یاشده بیلیم اۉرگنیش کېره‌کلیگینی توشونیش.

۱- علم اۉرگنیش باره‌سیده سۉزلنگ.

۲- علمسیز و جاهل کیشی باره‌سیده سۉزله‌ی آله‌سیزمی؟

۳- علم بۉلمه گنده بو گونکی ترقیات نینگ یوز بېریشی ممکن ایدی‌می؟

بېشیک دن قبرگچه، بیلیم اۉرگن

یاشی یېتمیش بېشگه یېتگن بیرکیشی، اۉلیم حالتده یاتگن ایدی. خاتین-باله‌لری و یقین قرینداشلری تېگره‌گی‌گه ییغیلیب، اۉلتیرگن ایدیلر.

شو چاغده، کسل نینگ دۉستلریدن بیری یانیگه باریب، حالینی سۉره‌دی. کسل کیشی ایشیتیلر-ایشیتیلمس تاووش بیلن سۉزلب، دۉستیگه: سیزدن بیرمسئاله نی سۉره‌گن ایدیم. ممکن بۉلسه، حاضرمینگه جوابینی اَیتینگ، دیدی.

دۉستی اَیتدی: سیز،کسل سیز. ساغلیگینگیز یخشی ایمس. شونده‌ی حالتده مسئاله جوابی نینگ نیمه کیره‌گی بار؟

کسل کیشی اَیتدی: شو مسئاله نی بیلیب اۉلسم یخشی می یا بیلمه‌ی، جهالتده دنیادن کیتسم یخشی می؟

دۉستی، مسئاله جوابینی اَیتیب، کسل نینگ یانیدن چیقیب کیتدی. اونینگ چیقیشی بیلن، کسل نینگ اوییدن ییغی- سیغی تاووشی ایشیتیلدی. کسل نینگ دۉستی شاشیلیب، کسل آلدیگه قَیتیب کیلدی. قره‌سه، کسل اۉلیب قالگن ایکن.

شوکسل کیشی نینگ کیم‌لیگینی بیله‌سیزمی؟

شوکیشی نینگ آتی، ابوریحان البیرونی دیر. بیرونی اۉزبیک اولوسی نینگ اینگ بویوک عالم لریدن بۉلیب، علم یۉلیده جوده محنتلر چیکیب، کۉپ خدمتلر قیلگن. بیرونی هجری(۴۲۷) نچی ییلده ییتمیش بیش یاشده وفات ایتدی. او، بیریوز و اۉن اوچ (۱۱۳) کتاب و رساله یازگن ایدی. اونینگ یازگن کتاب‌لری، ریاضیات، جغرافیه، نجوم، طب، جیولوجی، داروشناسلیک، مردم‌شناسلیک و باشقه علم‌لرگه تیگیشلی دیر.

ابوریحان بېرونی نینگ وفاتیدن قریب مینگ ییل اۉتگن بـۉلسه‌ده، حالی هم اونینگ کتابلریدن علمی تحقیقات‌لرده فایده‌لنیله‌دی.

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- بېشیک دن قبر گچه بیلیم اۉرگن.

- یوقـارده‌گی حدیث شـریف معنـا سـی حقیـده اۉقـووچیلر سـویه سـیگه یـره‌شـه، معلومات بېرسین.

۲- ابوریحان بېرونی باره‌سیده قیسقه معلومات بېرینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- "علم اۉرگنیش، برچه مسلمان اېرکک و خاتین- قیزلرگه کېره‌ک لیگی حقیده سۉزلنگ" دېگن، پیغمبریمیز حدیث‌لری باره‌سیده سـۉزلنگ.

۲- قوییده‌گی گپ‌لرنی "کیم" و "نیمه" بیلن سـۉراق گپ‌گه اۉزگرتیرینگ:

- یاشی یېتمیش بېش‌گه یېتگن بیرکیشی اۉلیم حالتده یاتگن اېدی.

- سیزدن بیرمسأله نی سـۉره‌گن اېـدیم. ممکـن بـۉلسه، حاضـرمېنگه جوابینی اَیتینگ.

سینش:

۱- اۉقووچیلر، علم اۉرگنیش نینگ اهمیتی نی بیلیب دیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، ابوریحان بېرونی باره‌سیده قیسقه معلومات بېره آله‌دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

قوییده‌گی گپنی دفترلرینگیزگه یازیب، شو باره‌ده نېچه جمله یازیب کېلینگ:

"بېشیک‌دن قبر گچه بیلیم اۉرگن."

(حدیث شریف)

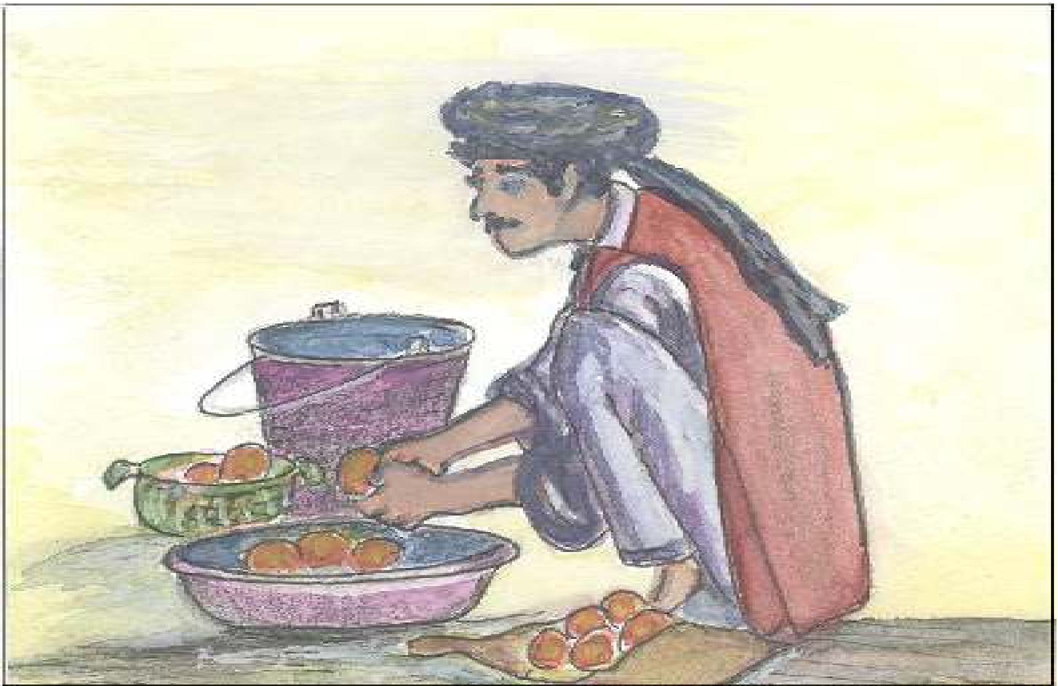
اۉتّیزینچی درس

هدف: میکروب بارەسیدە معلومات تاپیش، اوندن اۉزنی اسرەش یۉللرینی بیلیش و ساغلیققە قیزیقیش.

۱- میکروب بارەسیدە معلومات بېرە آلە سیزمی؟

۲- میکروبلر کۉپراق قە یېرلردە یشب، کۉپەیەدی؟

۳- اۉزیمیزنی میکروبدن قندەی اسرەی آلەمیز؟

میکروب

بالەم، بونکتە نی دایم اېشیتگیل

حقیقت نی همېشە یخشی بیلگیل

کیشی‌لر یاوی میکروب هرزمان دیر

بلا و آفت و هم خصم جان دیر

هر آفت دن میکروب لر دیر یامانراق
کسل لیکلر یره تگه ی عالمه، باق
قیلر توپراق ایچیده اۋزنی پنهان
عذابده کپچه، کوندوز اوندن انسان
قۋلینگنی پاک سقله هر زمان یوو
تیارلب اۋزینگه صابون بیله سوو
اوزاق سقله چیبین لردن اۋزینگنی
یوز و قۋل و آیاق و هم کۋزینگنی
یوویب مېوه بیله هم سبزیجات نی
کوچینگنی صرف اېتیب، اسره حیات نی
کثیف نرسه بۋلر میکروب کانی
یاووق بۋلمه اونگه، کۋپ دیر زیانی

***

آته لرسۋزی:

پاک لیگینگ - ساغ لیگینگ.

حرمتلی اۋقیتووچی!

۱- میکروب باره‌سیده اۋقووچیلر سویه‌سیگه یره‌شه سۋزلنگ.

۲- میکروب‌دن اۋزنی سقلش یۉللرینی اۋقووچیلرگه بیلدیرینگ.

۳- میکروب باره‌سیده یازیلگن شعرنینگ معنی و مفهومینی اۋقووچیلرگه توشونتیرینگ.

عزيز اۋقووچيلر!

۱- اۋقووچيلر، گروه شکليده ميکروب بارەسيده سۆز لشيب، آخر چاغده هر گروه دن بير اۋقووچی تخته يانيگه باريب، ميکروب بارەسيده معلومات بېرسين.

۲- هربير اۋقووچی شومتندن بيرمصرع نی اۋقيب، باشقەلرگه معنی قيلسين.

۳- هر اۋقووچی اۋرنيدن توريب، ميکروب دن اۋزينی اسرەش يۆلّلرينی باشقەلرگه آيتيب بېرسين.

سينش:

۱- اۋقووچيلر ميکروب بارەسيده قيسقه معلومات بېره آله ديلرمی؟

۲- اۋقووچيلر ميکروب دن اۋزلرينی اسرەش يۆلّلرينی بيليب ديلرمی؟

اوی تاپشيريغی:

ميکروب ضررلری بارەسيده دفترلر ينگيزگه قيسقه معلومات يازيب کېلينگ.

اۉتّیز بیرینچی درس

هدف: یوویلمه گن مېوه‌لر ضررلرینی بیلیش و پاکیزه‌لیک باره‌سیده یازیش و سۉزلش.

۱- بازاردن آلمه ساتیب آلیب، اونی یوومه ی یېسنگیز یخشی‌می؟

۲- شفتالو باره‌سیده سۉزله‌ی آله سیزمی؟

۳- یوویلمه‌گن مېوه‌لر، یېیشی نینگ ضررلرینی اَیته آله‌سیزمی؟

یوویلمه گن شفتالو

عبدالله بیلن اېرکین صنفداش دیرلر. هراېرته ایکاولری بیر- بیرینی چقیریب، مکتب تامانگه جۉنه یدیلر. بیر کونی ایکاولری مکتب گه بارر اېدیلر. یۉل ده، ارابه ده شفتالو ساتیب تورگن کیشی بیلن اوچره شدیلر. عبدالله، اېرکین گه اَیتدی: مېنینگ بېش افغانیم بار. سېن هم بېش افغانی بېر، شفتالو ساتیب آله‌میز.

اېرکین هم چۉنتگیدن بېش افغانی چیقردی. ایکاولری شفتالو ساتووچی دن اۉن

افغانیگه شفتالو ساتیب آلدیلر. بیر چېتگه باریب اؤلتیریب، شفتالو نی یېدیلر. سؤنگ مکتب تامانگه یـؤل آلدیلر. نېچـه دقیقه دن سؤنگ، اېرکین قـارنی نـی اوشلب، عبداللّٰهگه ایتدی: عبداللّٰه! مېنینگ قارنیم آغریدی.

عبداللّٰه ایتدی: مېنینگ قارنیم هم آغریماقده.

ایکـاولری کـؤپ قیینـهلیـب، مکتبگـه یېتیـب بـاردیلر. صـنف گـه کیریـب، چوکیلریده اؤلتیرگندن سؤنگ، قارینلری نینگ آغریغی کؤپه ییب ایکاولری آه و ناله قیلهباشله دیلر.

استادلری سـؤرهدی: عزیـز اؤقـووچیلریم، سیزلرگه نیمـه بـؤلدی؟ نیمـه اوچـون قېنلهسیزلر؟

اېرکین ایتدی: قارنیمیز آغریب قالدی.

اؤقیتووچی سؤرهدی: اېرتهلب نیمه یېگن اېدینگیز؟

اېرکین بیلن عبداللّٰه ایتدیلر: نان یېدیک، چای ایچدیک. باشقه نرسه یېگنیمیز یؤق، لېکن یؤلده اؤن افغانیگه شفتالو ساتیب آلیب یېدیک.

استادلری ایتدی: سیزلر اؤشه شفتالو نی یوومهی یېب سیزلر، شونینگ اوچون، بو کسللیککه یؤلیقیب سیزلر. اېسینگیزده بؤلسین، کېلگوسیده مېوهلرنی یوومه ی یېمنگ. حاضر تورینگ، داکترگه بارهیلیک.

استادلری، اېرکین بیلن عبداللّٰه نی داکترگه آلیب باردی. داکتر اولرنـی معاینـه قیلیب، دوا بېردی. عبداللّٰه بیلن اېرکین استادلریگه، کېلگو سیده مېوهلرنی یوومهی یېمسلیککه وعده بېردیلر.

حرمتلی اۋقیتووچی !

۱- اۋقووچیلرگه دایم مېوه‌لرنی یوویب ییېش‌لری باره‌سیده ئاکید قیلینگ.

۲- اۋقووچیلر نینگ سویه‌سیگه یره شه، یوویلمه‌گن و ناپاک مېوه‌لر نینگ ضررلرینی توشونتیرینگ.

۳- اۋقووچیلرگه پاکلیک و تازه‌لیک باره‌سیده معلومات بېرینگ.

عزیز اۋقووچیلر!

۱- قوییده‌گی سۋراق‌لرگه جواب بېرینگ:

- عبدالله بیلن اېرکین نیمه ایش قیلدیلر؟
- عبدالله بیلن اېرکین قنده‌ی کسل‌لیک‌که یۋلیق دیلر؟
- عبدالله بیلن اېرکین نی کیم داکترگه آلیب باردی؟

۲- قوییده‌گی سۋزلرنینگ حرفلرینی اَیری- اَیری یازینگ:

کتاب، قلم، پنسل، کسل، کېلگوسیده.

سینش:

۱- اۋقووچیلر، یوویلمه‌گن مېوه‌لر ضررلرینی بیلیب دیلرمی؟

۲- اۋقووچیلر، درس متنی دن ینگی سۋزلرنی تخته‌گه یازیب، اونگه گپ توزه آله‌دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

قوییده‌گی بۋش جایلرنی مناسب سۋزلر بیلن تۋلدیریب، دفترلرینگیزگه یازیب کېلینگ:

عبدالله بیلن اېرکین .... دیرلر. هراېرته .... بیر .... چقیریب، مکتب تامانگه ....

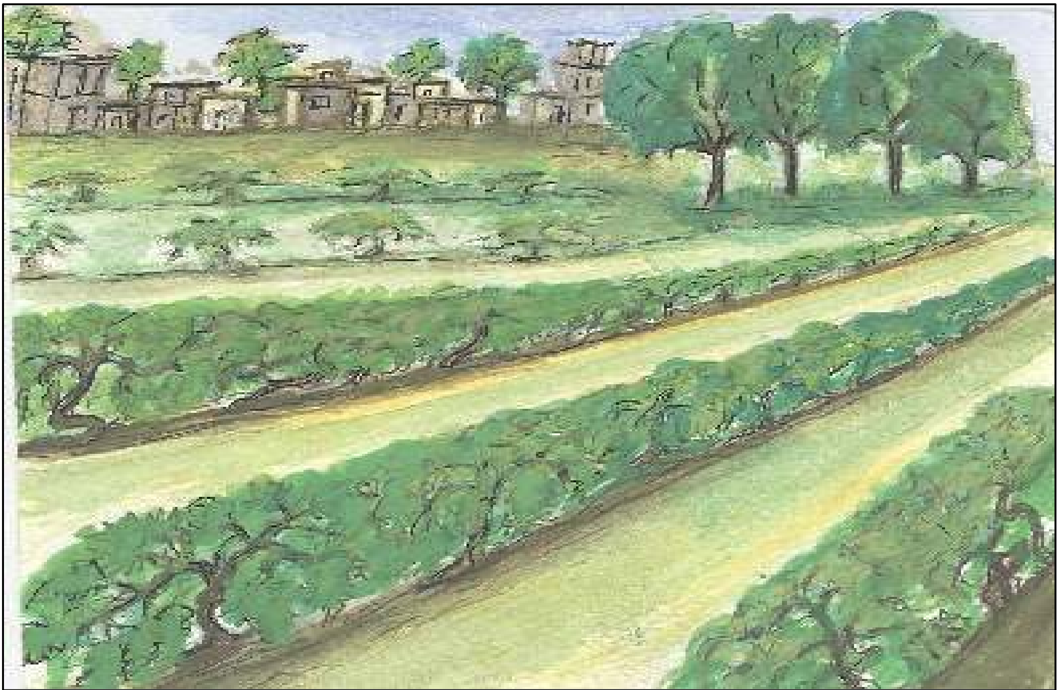
اۉتّیز ایکّینچی درس

هدف : اوزوم بارەسیده معلومات تاپیش، اونینگ تورلرینی بیلیش، اقتصادی فایدەلریدن آگاه بۉلیش و اونینگ اېکیشی‌گه قیزیقیش.

۱- اوزوم بارەسیده معلومات بېره آله سیزمی؟

۲- نېچه تور اوزوم نینگ آتینی اَیتینگ.

۳- اوزوم تاکینی اېکیش و اوندن فایده آلیش بارەسیده سۉزلنگ؟

اوزوم

اوزوم، مېوەلرنینگ بیر توری دیر. اوزوم، پیشگندن سۉنگ کۉپ شیرین ومزەلی بۉله دی. اوزوم ساغیلققه کۉپ فایدەلی دیر. اوزوم باغلری اۉلکه میز نینگ پروان، قندهار، فاریاب، تخار، غزنی، هرات، جوزجان، سرپل، سمنگان، بلخ و کابل ولایت لریده کۉپراق دیر. شونینگدېک، اوزوم تورلری

کـۉپ بـۉلیب، آق کشـمش، قـره‌کشـمش، حسـینی، طـایفی، چاڵ، آبجـۉش، آت‌اېمچگی، خلیلی، شهابی، صاحبی، زاغ کله و باشقه بیرقنچـه آتلـر بـیلن اته‌له‌دی.

اوزوم باغ ایش‌لری بیلن شغللنووچیلر باغدار و اوزوم‌گه بـاغلیق ایـش‌لـر باغدار چیلیک دېب، اَیتیله‌دی. اوزوم تـاک‌لـری نینـگ شـاخلری حـوت آییـده کېسیله دی. یخشی حاصل بېره‌دیگن شاخلرینی ایکّی یا اوچ قـریچ قـۉییب، کېسه‌دیلر و تاکلرنینگ توبلرینی بېل اوریب، یـومـشـه‌ته دیلر. معین وقتده تاک باغ‌لرینی سوغاریب، یاوایی اۉتلرینی اۉریب آله‌دیلر.

کوز فصلیده قوریتیله دیگن اوزوم نی قویاش حرارتیگه قۉییب، قوریتیب آله‌دیلر. اوزوم دن تازه و قوریتیلگن شکلده فایده‌لنیله‌دی. اۉلکه میز تاجرلری تازه اوزوم و مَیییز نی باشقه اۉلکه‌لرگه ییباریب، جوده کـۉپ فایده آله‌دیلر.

* * *

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- اوزوم فایده‌لری باره‌سیده سۉزلنگ.

۲- اوزوم باغلریگه ایگه بۉلگن ولایت‌لر آتینی تخته‌گه یازیب، اۉقووچیلر نی توشونتیرینگ.

۳- اوزوم تاکینی اۉستیریش یۉل‌لرینی اۉقووچیلرگه بیلدیرینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- هر بیر اۉقووچی اۉرنیدن توریب، اوزوم فایده‌لرینی باشقه‌لرگه اَیتسین.

۲- قوییده‌گی هر بیرسۉز بیلن گپ توزینگ:

اوزوم، مزه‌لی، باغدارچیلیک، تاک، کوز، فایده.

۳- بیر نېچه تور اوزوم نینگ آتینی اَیتینگ.

٤- اوزوم دن قنده‌ی فایده آلینه دی؟

سینش:

۱- اۉقووچیلر، اوزوم باره‌سیده معلومات بېره آله دیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، اوزوم دن فایده لنیش یۉل لری نی بیلیب دیلرمی؟

۳- اوزوم باغینی کۉرکم لشتیریش یۉل لری نی بیلیب دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

اوزوم فایده‌لرینی دفترلرینگیزگه یازیب کېلینگ.

اۉتّیز اوچینچی درس

هدف: کیشی‌لر و نرسه‌لرنینگ ایش حالتی نی، "نیمه قیله دی؟" و "نیمه قیلدی؟" سۉراقلر آرقه‌لی بیلیش.

۱- دهقان نیمه ایش قیله دی؟
۲- چۉپانلرنیمه ایش قیله دیلر؟
۳- اۉقووچیلر نیمه ایش قیلدیلر؟
٤- سیزنیمه ایش قیله سیز؟

ایشچی عایله

سنجر بیلن ارسلان ایکّی اینی-آغه دیرلر. سنجر، ارسلان نینگ اکه سی بۉلیب، ایکاولری بیر- بیرلری بیلن دایم یاردم لشه دیلر. سنجر یېرنی بېل بیلن آغدرگن چاغده، ارسلان یېرنینگ اجریق‌لرینی تېره‌دی. سنجر هۉکیزلرنی آلیب، قۉش هیده‌گنی کېتسه، ارسلان هۉکیزلرگه اۉت اۉریب قۉیه‌دی. ارسلان اۉقووچی دیر. سنجر، ارسلان گه مکتب اوچون کېره‌ک بۉلگن نرسه‌لرینی ساتیب آلیب بېره‌دی.

آنه‌لری هم دایم اولر بیلن یـاردم‌لشـه دی. آتـه‌لـری اېسـه بیـر کېکسـه چال دیـر. او، دهقانچیلیک ایش‌لریده سنجر و ارسلان گه یـۉل - یۉریق کۉرستیب توره دی.

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- نیمه قیله دی؟ نیمه قیله‌ی؟ نیمه قیلدی؟ نیمه قیلماقچی؟ نیمه قیله‌سیز؟ کبی سۉراق‌لر بیلن سۉراق گپلر نی توزیب، اۉقووچیلر دن جوابینی ایستنگ.

۲- یوقاریده‌گی مـتـنـدن سـۉراق گپـلرنی تـوزیب، اۉقـووچیـلردن جوابینی سۉره‌نگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- قوییده‌گی سۉراق‌لرگه جواب بېرینگ:

- اۉردک سوو ده نیمه قیله دی؟
- بالەلر مکتب ده نیمه قیله دیلر؟
- قلم بیلن نیمه ایش قیله سیز؟
- نجار نیمه قیله دی؟
- تیکووچی نیمه قیله دی؟

۲- قوییده‌گی گپ‌لرنینگ بۉش یېرلرینی، مناسب سـۉزلر بیلن تۉلدیرینگ:

- .... نگیزنیمه ایش قیله دی؟
- آته م .... قیله دی.
- سیزلر قچان .... اویقو گه کېته سیزلر؟
- بیزلر ساعت توقّیزده .... گه کېته میز.
- مېن آتمم گه دهقانچیلیک ایشلری ده .... بېره من.

سینش:

۱- اۉقووچیلر، کیشی‌لرونرسه‌لر نینگ ایش حالتینی بیلیب دیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، "نیمه قیله دی؟" و "نیمه قیلدی؟" سۉزلر بیلن سۉراق گپ‌لرنی توزه آله دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

هر بیراۉقووچی بېشته سۉراق گپنی، "نیمه قیلدی؟" و "نیمه قیله دی؟". سـۉراق سـۉزلری بـیلن توزیب، دفترلریگه یازیب کېلسین.

اۉتّیز تۉرتینچی درس

هدف: یاردم‌لشیش بیلن قیزیقیش، اۉیلب ایش قیلیش و کۉپلیک کوچیگه ایشانیش فایده لرینی بیلیش.

۱- اۉیله‌می قیلینگن ایش نتیجه سی باره‌سیده سۉزلنگ؟

۲- حشر آرقه‌لی بجریله‌دیگن ایش باره‌سیده آته‌لرسۉزیدن بیلسنگیز، ایتینگ.

آق کفتر

بیر خیل کفتر آسمانگه جولان اوریب، سلقین هوا ده، دله‌لر و اۉرمان‌لر ده اېرکین اوچیب یورگن اېدیلر. چرچب قالگن‌لریده بیرکتّه درخت نینگ اوستیگه قۉندی‌لر. درخت آستیده بیر آوچی توزاق قۉییب، دان سېپیب قۉیگن اېدی. کفترلر، دان نی کۉریب، درختدن اېندیلر. دان یېییمیز دېب، توزاققه ایلیندیلر.

کفترلرنینگ خیلیده بیر آق کفتر بار اېدی. بوکفتر کۉپ سېزگیر اېدی. اۉرتاق لرینی قیچقیریب، ایتدی:

"اۋرتاق‌لر، ایلگری راق، بو یخشی دان نیمه اوچون بو یېرگه تشلنگن‌لیگینی آزگینه اۋیله‌سک، بوبلاگه یۋلیقمس اېدیک. حاضر هم یخشی راق اۋیلب، بیر-بیریمیز بیلن یاردم‌لشسک، شو حالت دن قوتیله آلەمیز. حاضر بیر لحظه دم آلینگلر، سۋنگ مېنینگ بویروغیمگه قرەب، ایش قیلینگ‌لر."

آوچی، توزاققه توشگن کفترلرنی کۋریب، آلماقچی بۋلیب، یوگوردی. آق کفتر باشقه کفترلرگه ایتدی: "بیر دنیگه بار کوچینگیز بیلن هواگه اوچینگ‌لر!"

کفترلر کوچ‌لری باریچه هواگه اوچدیلر. آوچی، کفترلر بیر لحظه‌دن سۋنگ چرچب، ینه یېرگه قۋنه دیلر دېب، توردی؛ لېکن کفترلر کوچلری باریچه اوچیب، آوچی نینگ کۋزیدن غایب بۋلدیلر. آق کفتر، کفترلر خیلینی بیر اریق بۋییگه توشیردی. او یېرده قدیم‌دن آق کفترنینگ بیر سیچقان اۋرتاغی یشر اېدی. سیچقان، کفترلر قناتی سېسی نی اېشیتیب، تشقریگه چیقدی. قرەسه، آق‌کفتر و اونینگ اۋرتاقلری توزاققه ایلینگن دیرلر. سیچقان کېلیب، سلام لشیب، آق‌کفتر توزاغی ایپی نی قیرقیب باشله دی.

آق کفتر ایتدی: مېندن ایلگری اۋرتاق‌لریم نینگ آیاق‌لرینی بۋشت، سۋنگ مېنینگ آلدیمگه کېل.

سیچقان، برچه کفترلر آیاغینی توزاقدن بۋشتدی. آخرچاغده اۋرتاغی، آق کفترنی قوتقردی. کفترلر توزاقدن قوتیلیب، سیچقاندن کۋپ تشکرلر قیلیب، قووانیب کۋککه قرەب اوچدیلر. بوندن سۋنگ، توزاق نی کۋرمەی، دانه گه الدنمس‌لیککه و دایم اۋیلب ایش قیلیشگه عهد قیلدیلر.

حرمتلی اۋقیتووچی!

۱- حکایه فایده سینی اۋقووچیلرگه اَیتینگ.

۲- بیرلیک و یاردم‌لشیش باره‌سیده معلومات بېرینگ.

۳- باشقه شونده‌ی حکایه بیلسنگیز، اۋقووچیلرگه اَیتیب بېرینگ.

عزیز اۋقووچیلر!

۱- قوییده‌گی حرفلر نینگ هربیری بیلن اَیری- اَیری سۋزلر توزینگ:

چ، ف ، ل ، ک ، م ، ن ، ع، غ، و.

۲- قوییده‌گی هربیرسۋز بیلن گپ توزینگ:

اېرکین، قیزیق، آوچی، آلماقچی، اۋرتاق، ایپ، توزاق.

۳- نیمه قیله دی؟، نیمه قیلدی؟، نیمه قیلماقچی؟ سۋراقلر بیلن نېچه سۋراق گپ توزینگ.

سینش:

۱- اۋقووچیلر، بیرلیک و یاردم‌لشیش باره‌سیده معلومات بېره آله‌دیلرمی؟

۲- اۋقووچیلر، قیین چیلیک‌لرده اۋیلب ایش قیلیشنی بیلیب دیلرمی؟

۳- اۋقووچیلر، آق کفتر حکایه سی نتیجه سینی بیلیب دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

قوییده‌گی گپ نی کتابچه‌لرینگیزگه یازینگ:

کفترلر توزاقدن قوتیلیب، سیچقاندن کۋپ تشکرلر قیلیب، قووانیب کۋک‌که قره‌ب اوچدیلر. بوندن سۋنگ توزاقنی کۋرمه‌ی، دانه‌گه الدنمس‌لیککه و دایم اۋیلب ایش قیلیشگه عهد قیلدیلر.

اۉتّیز بېشینچی درس

هدف: دهقانچیلیک باره‌سیده معلومات تاپیش، دهقان نی قدرلش و محنت‌لرینی بهالب، حرمت اېتیش.

۱- دهقانچیلیک باره‌سیده معلومات بېره آلەسیزمی؟

۲- دهقانچیلیک اسباب‌لری باره‌سیده معلومات بېرینگ.

۳- بوغدای باره‌سیده معلومات بېره آلەسیزمی؟

دهقان

بوغدای، اریه اېکر دهقان
دایم محنت چېکر دهقان

آباد بۉلسین اۉلکه میز دېب
شوق بیلن ایش قیلر دهقان

هارگنینی بیلمه ی مدام
کنجد- زغیر سېپر دهقان

بېلینی محکم باغله بان
تینمه ی پخته تېرر دهقان

کـۉرسک همـېشه اېرتـه لـب اۉز ایشـــیگه کـــېتر دهقـــان
اولــوس نینـگ راحتــی اوچــون دایــم محنـــت قیلـــر دهقـــان

داکتر عبدالسلام آثم

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- دهقانچیلیک باره سیده قیسقه معلومات بېرینگ.
۲- دهقان بارەسیده معلومات بېریب، اۉلکه میز نینگ کۉپ اهالیسی دهقانچیلیک ایش‌لری بیلن شغل لنگن‌لیک‌لرینی بیلدیرسین.
۳- اۉقووچیلرنی تۉپلب، دهقان بارەسیده اَیتیلگن شعرنی اۉقیتیرینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- اۉلکه‌میزده اېکیله دیگن نرسه‌لر آتینی اَیتینگ.
۲- دهقانچیلیک بارەسیده قیسقه بیر مطلب یازینگ.
۳- قوییده‌گی هربیرسۉز بیلن گپ توزینگ:

بوغدای، ارپه، محنت، نېچه ، دهقان، محکم

سینش:

۱- اۉقووچیلر، دهقان بارەسیده معلومات بېره آله دیلرمی؟
۲- اۉقووچیلر، دهقان شعرینی اۉقی آله دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

دهقان شعرینی کتابچه لرینگیزگه یازیب کېلینگ.

اۉتّیز آلتینچی درس

هدف: کیشی‌لر و نرسه‌لرنینگ صفتینی بیلیش و گپلرده ایشلتیش.

۱- توز نینگ مزه سی شۉر، شکر نینگ مزه سی قنده‌ی دیر؟

۲- کوندوز یاختی، کېچه قنده‌ی دیر؟

۳- قتیق قویوق، سوت قنده‌ی دیر؟

٤- پخته یومشاق، تاش قنده‌ی دیر؟

۵- قار نینگ رنگی آق، کۉمیرنینگ رنگی قنده‌ی دیر؟

صفت: نرسه‌لر بېلگی سی نی بیلدیروچی سۉزلر تورکومی، صفت دېیله دی.

کوز فصــلی

اېلمـراد، ذهنلـی اۉقـووچیلردن دیـر. هرنرسـه بـاره‌سیده آته سی آقمرادبـای دن سۉره‌یدی. آقمرادبای کـۉپ معلومـاتلی کیشـی دیـر. کـوز فصـلی اېـدی. بیرکـون اېـلمراد، آته سی بیـلن سـېکین- سـېکین باغـچه‌لریده یـورر اېـدیلر. قره‌سه‌لر، درختـلر نینگ پیراغی سرغه‌ییب، درختلر آستیگه توشیب، گۉزه‌ل منظره نی

یره‌تگن ایکن.

ایلمراد، آته سیدن کوز فصلی باره‌سیده سۉره دی. آته سی ایتدی: میزان، عقرب و قوس، کوز فصلی نینگ آیلری دیر. شو فصلده درخت‌لرنینگ بیراغی سپ-سریغ بۉلیب، کۉپ چیرایلی کۉرینه دی. بیر خیل قوشلر ایسّیق جایلر گه کۉچه دیلر. دهقانلر حاصل نی تۉپلب، قیش آذوقه سینی بیغه دیلر. کېله جک نی اۉیله-گن چۉپان‌لر پخال‌لرنی بیغیب، قۉی‌لری نینگ قیش لیک یېییمی اوچون اسره‌یدیلر. کوز شمالی گوریللب، هرتاماندن ایسه‌دی. درختلر بیراغی یېرگه توشه‌دی و برچه آدملر قیش آذوقه سینی ساتیب آلیب، بیغه دیلر.

* * *

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- کیشی‌لر و نرسه‌لر نینگ صفتینی اۉقووچیلرگه بیلدیرینگ.

۲- کیشی‌لر و نرسه‌لر باره‌سیده نېچه گپ توزیب، صفتی نی اۉقووچیلردن سۉره‌نگ.

۳- کوز باره‌سیده اۉقووچیلرگه معلومات بېرینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- قوییده‌گی سۉراقلرگه جواب بېرینگ:

- ایلمراد قنده‌ی اۉقووچی دیر؟
- آقمرادبای قنده‌ی کیشی دیر؟
- کوز فصلیده درختلر بیراغی قنده‌ی بۉله دی؟
- چۉپان لر پخال لرنی نیمه اوچون بیغه دیلر؟
- کوز فصلی ده بیر خیل قوشلر قنده ی یېرلرگه کۉچه دیلر؟

۲- قوییده‌گی گپ لرده صفت‌لرنی کۉرسه‌تینگ:

- آق پخته، سریغ پیلّه، تازه هوا، تینیق سوو، یومشاق یونگ.

سینش:

۱- اۉقووچیلر، کیشی‌لر و نرسه‌لرنینگ صفتینی بیلیب دیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، گپ‌لرده صفت نی ایشلته آله دیلرمی؟

۳- اۉقووچیلر، کوز فصلی باره‌سیده سۉزله‌ی آله‌دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

کوز فصلی درسینی کتابچه‌لرینگیزگه یازیب، صفت‌لر نی متندن چیقریب، علیحده یازیب کېلینگ.

اۉتّیز بېشّینچی درس

هدف: طعام یېییش آدابی نی بیلیش و پاکیزه‌لیک گه قیزیقیش.

۱- طعام یېییش دن آلدین نیمه ایش قیله‌سیز؟

۲- یېمک دن آلدین نیمه نی اۉقیِیسیز؟

۳- یېمک نی قیسی قۉلینگیز بیلن یېییسیز؟

طعام یېییش آدابی

یۉلداش نینگ آنه سی طعام نی دسترخوان اوستیگه قۉیدی. یۉلداش، "بسم الله" دېمه‌ی و قۉلینی یوومه‌ی طعام یېماققه باشله دی. یۉلداش نینگ آته سی، اونینگ قۉلینی توتیب اَیتدی:

"یۉلداش جان، طعام یېماقدن آلدین قۉل لر نی یوویش کېره‌ک. اوندن سۉنگ دسترخوان اطرافیگه اۉلتیریب، "بِسم الله الرّحمٰن الرّحیم" دېب، طعام نی یېییلیک. هرکیم اۉز آلدیدن و طبق نینگ بیر چېکه سیدن یېییش کېره‌ک.

طبق نینگ اۉرته سی یا باشقه‌لر تامانیگه قۉل اوزه‌تیش، کتّه- کتّه لقمه آلیش، اویان- بویانگه قره‌ش، طعام یېماق آداب‌لریدن اېمس. طعام یېییش چاغیده یۉتل و یا عطسه توتسه، یوزیمیز نی آرقه میزگه قره‌تیشیمیز یا رۉمالچه بیلن قۉلیمیزنی آغزیمیزگه توتیشیمیزکېره‌ک. طعامنی یېب بۉلگندن سۉنگ، "الحمد اللّٰه" دېب، قۉل و آغیزیمیز نی یوویب، ساچیق (دستپاک) بیلن اریتیشیمیز کېره‌ک دیر.

یۉلداش، بوندن سۉنگ آته سی نینگ اَیتگن سۉزلریگه عمل قیلیشگه سۉز بېردی.

* * *

حرمتلی اۉقیتووچی!

١- اۉقووچیلرگه طعام یېماق آداببنی اَیتیب بېرینگ.

٢- صابون بیلن قۉللرنی یوویش فایده سینی اۉقووچیلرگه بیلدیرینگ.

٣- اۉقووچیلرگه پاکلیک و تازه‌لیک فایده‌لرینی بیلدیریب، پاکیزه‌لیکده یشش یخشی‌لیگینی توشونتیرینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

١- طعام یېییش آداببنی اَیتینگ.

٢- قوییده‌گی سۉزلر نینگ هر بیریسی بیلن گپ توزینگ:

نان، یېمک، طبق، یۉتل، کتّه-کتّه، یوویش.

٣- قوییده‌گی گپ‌لرنینگ بۉش جایلرینی تۉلدیرینگ:

طعام یېماقدن آلدین .... اوندن سۉنگ .... اۉلتیریب، .... دېب، طعام‌یېییش، هر کیم .... یېییشی کېره‌ک دیر.

٤- متندن نېچه صفت نی تاپیب، کتابچه لرینگیزگه یازینگ.

سىنىش:

١- ئوقۇغۇچىلار، تاماق يېيىش ئادابىنى بىلىپ ئالدىمۇ؟

٢- ئوقۇغۇچىلار، پاكلىق بىلەن قىزىقىپ ئالدىمۇ؟

ئۆي تاپشۇرۇقى:

قوييدەگى گېپنى دەفتەرلىرىڭىزگە يازىڭ:

تاماقنى يېيىپ بولغاندىن سوڭ "الحمدُلله" دېيىپ، قول ۋە ئاغزىمىزنى يۇيۇپ، ۋە ساچىق (دەستپاك) بىلەن ئارتىشىمىز كېرەك دۇر.

اۉتّیز سکّیزینچی درس

هدف: هرکیم اۉز حقیگه قانع بۉلیشی، حرص و قناعت سیزلیک ضرر لرینی بیلیشی.

۱- اچّیغلنیش دېب، نیمه نی اَیته دیلر؟ شوباره ده سۉزلنگ.

۲- صنفـلرینگیزده قیسی اۉقووچی چوچوک (شیرین) سـۉزلیدیر؟

۳- اچّیغلنیش نینگ فایده سی بارمی؟

٤- خرما درختی، نیمه حاصل بېره دی؟

اچّیغلنیش ضرر لری

افراسیاب، اۉز اویی نینگ باغچه سیده خرما نهال لرینی اېککن اېدی. آی‌لر و ییل‌لر محنت چېککندن سۉنگ، خرما نهال‌لری کتّه- کتّه درخت بۉلیب، حاصل بېره باشله‌دی. شو خرما درخت‌لر قطاریده بیر خرما درختی کۉپراق اۉسیب، باشقه خرما درخت‌لردن کۉره کۉپراق حاصل بېرر اېدی. افراسیاب شو خرما درختگه کـۉپراق قره‌ب، اونی سېویب، آتینی صنوبر قۉیگن اېدی. صنوبر خرما درختی تۉرت ییل

یخشی حاصل بېریب، یشنب توردی. کونلردن بیرکونی هېچ نیمه بۉلمه‌ی توریب، درخت اۉز-اۉزیدن اچّیغلب، بینگ- بینگلب اَیتدی:

- شونداق سېرحاصل‌لیک یوره‌گېم نی آلیبدی. بوندن بویان خرما حاصل بېرگیم کېلمه یدی. افراسیاب گه حاصل بېرگنیم نینگ مېنگه نیمه فایده سی بار؟ افراسیاب خفه بۉلسه بۉلسین، دېب، نېچه ییل صنوبر درخت حاصل بېرمه‌ی قۉیدی. آخر ده، افراسیاب نینگ امیدی صنوبر خرما درختی دن اوزیلیب، صنوبر خرما درختنی توبدن ارّه لماقچی بۉلدی.

بیر کونی تامینی یاپماقچی ایدی، بیر بالار کملیک قیلدی. شونده او، ارّه نی آلیب، صنوبر آتلی خرما درختی نی توبدن ارّه له دی. صنوبر خرما درختی تاووشی باریچه قیچقیریب ییغلب، افراسیابگه یلیندی؛ بیراق افراسیاب اونینگ ییغله گنیگه قولاق سالمه‌ی، توبیدن قیرقیب تشلب، تامیگه بالار قیلدی.

* * *

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- خرما درختی بارەسیده سۉزلب، نېچه دانه خرما نی صنفگه کېلتیریب، اۉقووچیلرگه کۉرستینگ.

۲- اچّیغلنیش ضررلری بارەسیده سۉزلنگ.

۳- ینگی سۉزلر نی تخته‌گه یازیب، اۉقووچیلرگه بیلدیرینگ.

عزیز اۋقووچیلر!

۱- خرما درخت حکایه سینی هر اۋقووچی علیحده اَیتسین.

۲- اچّیغلنیش ضررلرینی کتابچه‌لرینگیزگه یازینگ.

۳- قوییده‌گی سۉزلرنینگ هر قیسی سی بیلن بیرگپ یازینگ:

باغچه، حاصل، ییل، اچّیغ، توب، ارَه، بالار.

سینش:

۱- اۋقووچیلر، اچّیغلنیش ضررلرینی بیلیب دیلرمی؟

۲- هر بیر اۋقووچی صنوبر خرما درختی حکایه سینی اَیته آله‌دیمی؟

اوی تاپشیریغی:

اۋقووچیلر، یوقاریده‌گی متن نینگ نتیجه سی باره‌سیده نېچه گپ دفترلریگه یازیب کېلسین‌لر.

اۉتّیز تۉقّیزینچی درس

هدف: کېلیشیک قۉشیمچه‌لرینی بیلیش و گپ‌لرده ایشله‌تیش.

قوییده‌گی سۉراقلرده " نی، گه، ده، نینگ، دن" قۉشیمچه‌لری ایشله‌تیلگن. سیز، کېره‌کلی جواب نی بېرینگ:

۱- قه یېردن کېله یاتیب‌سیز؟

۲- قه‌یېرگه باره‌سیز؟

۳- قه‌یېرده یشه‌یسیز؟

٤- کیم نینگ کتابی پۉش قیلینگن دیر؟

۵- قه‌یېرلر نی کۉرگن‌سیز؟

اۉغلاق

اۉغلاق اۉیینی اۉتگن زمانلردن قالگن طنطنه‌لی ملی اۉیین‌لریمیزدن دیر. اَینیقسه افغانستان نینگ شمالٔ ولایت‌لریده قیزیقرلی اۉغلاق چاپیش اۉیینی اۉتکزیله‌دی. بای کیشی‌لر یخشی آتلرنی اسره‌ب، آتلر گه قره‌ش اوچون بیر کیشی نی مقرر قیله دیلر.

آت باقووچی کیشی گه "سه یيس" دېيله‌دی. سه‌ییس آتلرنی باقیب، اۉغلاق چاپیش‌گه تیارلیدی.

اۉغلاق اۉیینی کۉپ قیزیق بۉله‌دی. اۉغلاق اۉیینی باشله‌نیشی‌دن آلدین کتّه میدانده بیر دایره چیزه‌دیلر. بو دایره نی "جور" (حلال دایره سی) دېدیلر. شو دایره دن تخمین بېش یوز متر اوزاق راقده بیر بیراق نی یېرگه قده‌ب قۉیه‌دیلر. اوندن سۉنگ، اۉغلاقچی‌لر ایکّی گروپگه بۉلینیب، اۉغلاق چا پیش‌گه باشله یدیلر. جوردن اۉغلاق نی کۉتریب "تَقیم" گه آلیب، آتنی چاپتیریب، بیراقدن ایلنتیره دیلر. اۉغلاق نی بیراق دن ایلَنتیرگن اۉغلاقچی‌گه حَکَم تامانیدن بیر نمره بېریله‌دی. اگراۉغلاقچی، اۉغلاق نی کېلتیریب، جورگه تشلسه، ایکّی نمره بېریله‌دی. شو اساسده نمره‌لر سنه‌لیب، حکم‌لر تامانیدن آخر چاغده یوتگن گروپ اعلان بۉلیب، اونگه جایزه بېریله‌دی. شو بیلن اۉغلاق اۉیینی اۉز اداغیگه یېته‌دی.

* * *

حرمتلی اۉ قیتووچی!

۱- اۉغلاق اۉیینی باره‌سیده اۉقووچیلرگه معلومات بېرینگ.

۲- شو متن‌ده ایشله‌تیلگن کېلیشیک قۉشیمچه‌لرینی کۉرستینگ.

۳- نېچی ته کېلیشیک قۉشیمچه‌لری ایشله‌تیلگن گپ‌لرنی تخته‌گه یازیب، اۉقووچیلرگه بیلدیرینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- متنده‌گی کېلیشیک قۉشیمچه‌لرینی کۉرستینگ.

۲- قوییده‌گی گپ‌لرده کېلیشیک قۉشیمچه‌لرینی اۉز اۉرنیگه قۉیینگ:

- بېکتاش، آته سی .... حرمت قیله‌دی.
- بابر .... اکه سی مغازه .... بوت ساتیب آلدی.
- کریم، کتاب .... سېوه‌دی.
- احمد، اۉتگن کونی مزارشریف .... کېلدی.
- شریفه، ساعت اۉن .... مکتب .... کېته دی.

سینش:

۱- اۉقووچیلر، کېلیشیک قۉشیمچه‌لرینی بیلیب دیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، اۉغلاق چاپیش اۉیینی باره‌سیده معلومات تاپیب دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

کېلیشیک قۉشیمچه‌لری بیلن سکّیزته گپ توزیب، دفترلرینگیزگه یازیب کېلینگ.

قیرقینچی درس

هدف: عمارت قوریش باره‌سیده قیسقه معلومات تاپیش، عمارت قوریش گه کېره‌کلی نرسه لر نی بیلیش.

۱- سیز عایله‌نگیز بیلن قنده‌ی عمارت‌ده یشه‌یسیز؟

۲- عمارتینگیزده ایشله‌تیلگن نرسه‌لر آتینی اَیتینگ؟

۳- قیشلاغینگیزده قنده‌ی عمارت‌لر قوریلگن دیر؟

عمارت

بیرینچی درس ساعتی باشلنگن ایدی. اۉقیتووچیمیز ینگی درسنی باشله‌گنده، محمد اکرم اۉرنیدن توریب، اۉقیتووچیمیزگه اَیتدی: معلم صاحب، سیزدن بیر ایش باره‌سیده سۉره‌ماقچی من. اۉقیتووچیمیز اَیتدی:

- سۉراغینگ ینگی درس باره‌سیده می؟

- محمداکرم اَیتدی: یۉق، درس باره‌سیده ایمس.

- اۉقیتووچیمیز اَیتدی: سۉراغینگ درس‌دن تشقری بۉلسه، تفریح وقتیده سۉره.

اۋقیتووچیمیز، درسنی باشله‌دی. درس، ادا غیگه یېتگندن سۉنگ، تفریح زنگی اوریلدی. تفریح وقتیده اۋقیتووچیمیز محمداکرم‌دن سۉره‌دی: محمد اکرم، اېندی سۉراغینگ نی سۉره.

محمد اکرم ایتدی: مېنینگ آته‌م، بیرعمارت قورماقچی. عمارت‌گه کېره‌کلی نرسه‌لرآتینی ایتیب، نقشه سینی چیزیب بېرسنگیز، ممنون بۉلراېدیک.

اۋقیتوچیمیز، محمداکرم‌گه ایتدی: عمارت نینگ نقشه سینی عمارت مهندسی چیزه‌دی. اکه‌م نینگ اۋغلی، مهندس دیر. کېل، ایکاویمیز اونینگ آلدیگه باریب، اونگه عمارت قوریله‌دیگن جاینی کۉرسته‌میز، یېر موقعیتی نی کۉرگندن سۉنگ عمارت نقشه سینی چیزیب بېریشینی ایسته‌یمیز.

محمداکرم، اۋقیتووچی‌سیگه منّتدارچیلیک بیلدیریب، آته سیگه اۋقیتووچی نینگ ایتگن گپ‌لرینی ایتدی. محمد اکرم نینگ آته سی هم بوگپ دن قووانیب، اېرته‌سی مهندس نی عمارت قوریله‌دیگن جایگه آلیب باردی.

مهندس، جاینی کۉریب، اوندن سۉنگ عمارت نقشه سینی چیزیب بېردی. محمد اکرم نینگ آته سی خال محمد اکه، معمار آلیب کېلدی. معمار، نقشه نی کۉریب، قوییده‌گی کېره‌کلی نرسه‌لرنینگ کېلتیریلیشی نی خال محمد اکه گه ایتدی: پیشیق خشت، تاش، سمنت، آهک، گچ، بالار، اېشیک، شیشه، دېره‌زه، قُم، قیرچیق، توپراق، برق سیمی، میخ، چپراستی، ساکت، سیویچ، بۉیاقلر(رنگلر)، دستگیر، قلفک و باشقه کېره‌کلی نرسه‌لر.

خال محمد اکه، برچه کېره‌کلی نرسه‌لرنی تیارلدی. معمار ایش نی باشله‌دی و ایکّی آی آره‌سیده بیر چیرایلی عمارت قوردی. عمارت قوریلگن دن سۉنگ،

خال محمد اکه عایله اعضالری بیلن ینگی قوریلگن عمارت‌گه کـۉچیب کېلدیلر و قووانیب یشه‌ی باشله‌دیلر.

* * *

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- یخشی عمارت باره‌سیده اۉقووچیلر سویه‌سیگه یره‌شه سۉزلنگ.

۲- عمارت صحنیده بیر چیرایلی باغچه یره‌تیش فایده سی باره‌سیده سۉزلنگ.

۳- عمارت گه کېره‌کلی نرسه‌لرنینگ آتی نی اۉقووچیلرگه بیلدیرینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- آشخانه و تشناب‌گه کېره‌کلی نرسه‌لر نینگ آتینی دفترلرینگیز گه یازینگـلر.

۲- متندن کېلیشیک قۉشیمچه‌لری بارگپ‌لر نی تاپیب یازینگ.

۳- قوییده‌گی هربیرسۉز بیلن جمله توزینگ:

عمارت، ینگی، تفریح، نقشه، معمار، تاش.

سینش:

۱- اۉقووچیلر، یخشی عمارت باره‌سیده سۉزله‌ی آله‌دیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، عمارت قوریش اوچون کېره‌کلی نرسه‌لر آتینی اَیته آله‌دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

متنده کېلیشیک قۉشیمچه‌لری بارگپ‌لرنی دفترلرینگیزگه یازیب کېلینگ.

قیرق بیرینچی درس

هدف: محبت و دۉستلیک بارەسیده معلومات تاپیش و پیغمبریمیز حضرت محمد(ص) محبتی نی اۉقووچیلر یورەگیده کۉپَیتیریش.

۱- سیز، کیم نی یخشی کۉرەسیز؟

۲- پیغمبریمیز حضرت محمد(ص) تۉغریسیده سۉزلەی آلەسیزمی؟

۳- صحابەلر دېب ، کیملرنی اَیتەدیلر؟

سووسەگن کیشی

تېوه سی چَرچب، کاروان دن کېین قالگن ایدی . هر قنچه تېوه سینی هَیده دی، تېوه سی یوره آلمه دی. چارەسیز بۉلیب، یوکلری نی آرقەسیگه کۉتریب، پیاده یورەباشلەدی. هوا قیزیگن تېمیر دېک ایسّیق ایدی. سووسب، چَرچب، کوچ سیز بۉلگن ایدی. آزگینه دم آلدی. تېرلری اینجودېک یوزیدن آقیب، بدنی آیاغیگه

آغیرلیک قیلیب، استه- سېکین یوریب باررابدی؛ لېکن برچه قیین چیلیکلرگه چیدەب، صبر بیلن دشتلر و تاغ و تاشلرنی گېزردی. بوتون ایستگی پیغمبریمیز و کاروانگه یېتیب، قۈشیلیش ابدی.

پیغمبریمیز، صحابەلر کاروانی بیلن، روملیکلرقشونی نینگ دَمینی قَیتریش اوچون شام تامانیگه حرکت قیلگن ابدیلر. اۉشه زمانده، آسمانده قرا بولوت کۉریندی. او، اۉشه یاققه کېته بېردی. بیرتاش نینگ چوقوریگه آزراق ساووق و تینیق سوو یېغیلگن جایگه یېتیشدی. نېچه قولتیم سوو ایچگندن کېین، یورەگیگه بیر گپ کېچیب، سوو ایچیش دن قۉل تارتدی. مېشینی سوودن تۉلدیریب، آرقەسیگه کۉتریب یورەباشلەدی. کۉپ چرچەگن بۉلسه هم، صبر و چیدم بیلن چوقورلر وتېپەلردن اۉتیب باررابدی. اوزاقدن کۉزی لشکرگه توشدی. وجودیگه ینگی بیرکوچ تاپیلیب، کۉپ قووانیب کېتدی. کۉزیدن قووانچ یاشی آقیب، کۉزینی لشکر قارەسیدن اَییرمەی، ایلدم- ایلدم قدم باسدی.

صحابەلر، اۉزلری تامان یاووقلشیب کېله یاتگن بیر قرا نرسه نی اوزاقدن کۉردیلر. صحابەلر، حضرت محمد(ص) گه اَیتدیلر: اگر ابوذر(رض) بۉلسه، قنچه یخشی بۉلردی.

قاره نرسه یاووقلشدی. بیرکیشی لشکر ایچیدن قیچقیردی: آهای! تۆغری دن هم ابوذر نینگ اۉزی دیر.

پیغمبریمیزنینگ اۉزلری، ابوذر(رض) نی کوتیب آلدیلر. آرقەسیدن یوکلرینی توشیرگندن سۈنگ، ابوذر(رض) حالسیز، یېرگه یېقیلدی. پیغمبریمیز اَیتدیلر: ابوذر کۉپ سووسەگن دیر، اونگه سوو بېرینگلر.

ابوذر(رض)، آهسته تاووش بیلن اَیتدی: یۆق، مېنده سوو بار.

پیغمبریمیز اَیتدیلر: سووینگ بار بۉلسه، نیمه اوچون ایچمه دینگ؟

ابوذر(رض) اَیتدی: یا رسول‌الله! آته-آنه‌م سیزگه فدا بۉلسین. بیرتاش نینگ چوقوریده ساووق سوو تاپدیم. آزگینه ایچگن ایدیم. شونده سیز اېسیم‌گه کېلدینگیز. اۉزیم‌گه: "تا حبیبیم رسول الله شو سوو دن ایچمه‌سه‌لر، مېن هم ایچمه‌یمن." دېب، عهد قیلدیم.

* * *

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- پیغمبریمیز، حضرت محمد(ص) باره‌سیده اۉقووچیلر سویه‌سیگه یره‌شه سۉزلنگ.

۲- یوقاریده‌گی حکایه نی اۉقیب، نتیجه سینی اۉقووچیلرگه بیلدیرینگ.

۳- ابوذر غفاری(رض) باره‌سیده قیسقه معلومات بېرینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- یوقاریده‌گی متن دن کېلیشیک قۉشیمچه‌لری بار سۉزلرنی دفترلرینگیزگه یازینگ.

۲- قوییده‌گی سۉزلرنینگ هر قیسی سی دن گپ توزینگ:

حضرت محمد(ص)، صحابه ، تېمیر ، کوچ ، دشتلر، تېوه، تاش.

۳- قوییده‌گی گپ‌لرنینگ بۉش جای‌لرینی تۉلدیرینگ:

تېوه سی چَرچب ....

هر قنچه تېوه سینی هَیده دی ....

هوا قیزیگن تېمیردېک ....

بوتون ایسته گی ....

سینش:

۱- اۋقووچیلر، پیغمبریمیز بارەسیده معلومات بېره آله دیلرمی؟

۲- اۋقووچیلر، پیغمبریمیز گه قندەی حرمت قیلیش حقیده معلومات بېرەآله دیلرمی؟

۳- اۋقووچیلر، حکایه نینگ نتیجه سینی بیلیب دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

حکایه متنی دن کېلیشیک قۉشیمچەلری بار گپلرنی دفترلرینگیزگه یازیب کېلینگ.

قیرق ایکّینچی درس

هدف: اۋرمان(جنگل) فایده‌لرینی بیلیش و اوندن تۉغری فایده‌لنیش.

۱- پسته اۋرمانی باره‌سیده سۉزله‌ی آلەسیزمی؟

۲- اۋرمان‌لر، اولکه‌میز نینگ قیسی ولایت‌لریده کۉپراق دیر؟

۳- اۋرمانلرنی اسره‌ش باره‌سیده سۉزله‌ی آلەسیزمی؟

اۋرمان فایده‌لری

اۋرمانلر اولکه‌میزگه کۉرکم‌لیک و تازه‌لیک کیلتیره‌دی. آب و هوا نی سلقین‌لتیب، قوروق‌لیگینی آزه‌ی‌تیره‌دی. اۋرمانلی منطقه‌لر، یاز ده سلقین و قیشده ایسّیق بۉله‌دی. اۋرمانلر، قیشلاقلر نی توفانلر و سیل‌لرنینگ ضررلریدن اسره‌یدی. اۋرمانلر، تیگره‌کده‌گی هوا نی صافلب، تازه‌لیدی. شو کبی، اۋرمانلر درختلری نینگ بیراغلری، ضررلی گازلر، چنگ و توپراقنی اۋزیگه تارتیب آلیب، اۋرنیگه تینیق و تازه هوا نی چیقریب، منطقه نی سلقین و سۉلیم قیله‌دی. بونده‌ی هوا، آدملر ساغلیغیگه کۉپ فایده‌لی دیر.

اۉرمانلرنینگ مېوه سی پسته، جلغوزه و باشقه‌لر دیر. اۉرمانلر، اولکه میزنینگ اېنگ یخشی درآمد منبع‌لریدن حسابلنه‌دی و اولکه‌میز نینگ اقتصادی نی کوچه‌یتیره‌دی. شونینگدېک، اۉرمان یاغاچ‌لریدن اېشیک‌لر، اویگه کېره‌کلی بۉلگن تورلی اسباب‌لر، همده عمارت اوستینی یاپیش اوچون فایده‌لنیله‌دی.

اولکه‌میز اۉرمانلرینی اسره‌ب، یاغاچلرینی بېجا و ایاوسیز قیرقمس‌لیگیمیز کېره‌ک. بیر درخت قوریگن پیتده، باشقه بیر درخت اېکیش ضرور دیر. کۉمیر اوچون اۉرمانلر درختینی قیرقیش و اۉرمانلر ایچیده اۉت یاقیش، خوفلی دیر. بیر کون کېلیب، بوتون اۉرمان درختلری یۉق بۉلیب کېتیشی یا یانیب توگه شی ممکن. شونینگ اوچون، اۉرمانلرنی اسره‌ش، افغانستان دولتی و هر بیریمیزنینگ مسؤولیتیمیزگه کیره‌دی.

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- اۉرمانلر باره‌سیده معلومات بېرینگ.

۲- اۉرمانلردن قنده‌ی فایده‌لنیش نی اۉقووچیلرگه بیلدیرینگ.

۳- اۉرمانلر، اولکه‌میز نینگ قیسی ولایت‌لریده کۉپراق بارلیگینی اۉقووچیلرگه بیلدیرینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- اۉرمان مېوه‌لری نینگ آتینی دفترلرینگیزگه یازینگ.

۲- قوییده‌گی هر بیر سۉز بیلن گپ توزینگ.

اۉرمان، چیرایلی، پسته، کوچ، یپراق، تازه، توپراق.

سینش:

١- اۋقـووچیلـر، اۋرمانلـر بارەسیـدە سـۋزلەی آلەدیلرمی؟

٢- اۋقووچیلر، اۋرمانلرنی اسرەش بارەسیدە معلومات بېرە آلەدیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

اۋرمانلر نینگ فایدەلرینی دفترلرینگیزگە یازیب کېلینگ.

قیرق اوچینچی درس

هدف: دَرَک(خبری) گپ‌لرنی تانیب آلیش و جمله‌لرده ایشله‌تیش.

۱- گپ، بیرار نرسه حقیده معلومات بېرسه، شو گپ، قنده‌ی گپ دیر؟
۲- مېنینگ آته‌م تیکووچی دیر. شو جمله گه، آت قۉیه آله‌سیزمی؟
۳- آته نگ نیمه ایش قیله‌دی؟ شو گپ، قنده‌ی گپ دیر؟
٤- بابر، مکتب گه بار. شو گپ گه آت قۉیینگ.

دَرَک گپ لر (خبری جمله لر)

درک گپ لری

اوییمیز نینگ یانیدن بیر کتّه دریا دایم تۉلیب آقه‌دی. بو دریا نینگ سووی کۉپ تینیق و پاکیزه دیر. بو دریا ده بلیق‌لرهم کۉپ بۉله‌دی. بلیقچی‌لر دریا دن بلیق توتیب، بازار گه آلیب باریب

ساتەدیلر. پیشیریلگن بلیق، کۉپ مزەلی بۉلەدی. یاز دە هر تاماندن بالەلر کېلیب، دریا دە چۉمیلەدیلر.

یوقاریدەگی متندە هر گپ نینگ آخریدە نقطە بېلگی سی قۉییلگن. شو نقطە قۉییلگن گپلر، دَرک گپلر(خبری جملە) دېیلەدی.

دَرک گپلر نینگ آخریدە نقطە (.) بېلگی سی قۉییلەدی.

* * *

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- اۉقووچیلر گە متندن درک گپلرنی بیلدیرینگ.

۲- نېچە درک گپ نی تختەگە یازیب، اۉقووچیلرگە توشونتیرینگ.

۳- گپلرنیمە دن توزیلگنینی اۉقووچیلرگە بیلدیرینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- قوییده‌گی متن دن درک گپلرنی تاپیب، اولرنی اَیری- اَیری یازینگ:

متن

مېن، کتاب نی سیوه‌من. کتـاب یخشـی یـۉل کۉرسـتووچی دیـر. کتابسـیز، هېـچ نرسه نی بیلیب بـۉلمه‌یدی. هر قنچه کۉپراق کتاب اۉقیسنگیز، اۉشـنچه کـۉپ معلوماتگـه ایگـه بۉلیـب، باریـب - باریـب بیلیملـی، عقللـی وعـالی معلومـاتلی بـۉله‌سیز. کتـاب اۉقیشـگه اۉرگـه‌نیـب قالسـنگیز، هېـچ قچـان یلغوزلیکنی بیلمه یسیز. عالملر کتابنی اېنگ یخشی دۉست دېب، تن آلگن‌لر.

کېلینگ، همېشه کتاب اۉقیب، کتابلرنی یخشی سقلب، کتاب بیلن دایمی دۉست بـۉلیب یشه‌یلیک.

۲- قوییده‌گی بـۉش جایلرنی تۉلدیرینگ:

.... فصلیده گل‌لر آچیله‌دی.

.... بیزنینگ دۉستیمیز دیر.

.... فصلیده هوا کۉپ ایسیبیدی.

.... فصلیده قار یاغیب، هوا ساووق بـۉله‌دی.

سینش:

۱- اۉقووچیلر، درک گپلرنی تانی‌آله‌دیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، متن‌دن درک گپلرنی کۉرسته آله‌دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

درس متنیدن، درک گپلر نی کۉچیریب، دفترلرینگیزگه یازینگ.

قیرق تۉرتینچی درس

هدف: درس اسبابلری مهم‌لیگینی بیلیش، هر بیر مضمون نی اۉرگنیشده درس اسباب‌لریدن یخشی فایده لنیش.

۱- درس اسبابلری نینگ آتلرینی آیتینگ.

۲- شیبان، درس اسبابلرینی اۉزی بیلن صنفگه آلیب بارمه‌یدی. شیبان نینگ بو ایشی یخشی می یا یامان؟

درس اسبابلری

شریف، اوچینچی صنف‌ده درس اۉقییدی. اوصنف‌ده بیرینچی و اعلی درجه لی اۉقووچی دیر. بیر کونی اۉقیتووچی، درسنی باشله‌گنده، شریف اۉرنیدن توریب، آیتدی: حرمتلی اۉقیتووچی، انشاءالله کېلگوسی ییلده اوچینچی صنف‌دن تۉرتینچی صنف‌گه

کامیاب بۉلیب، اۉته‌میز. تۉرتینچی صنف‌ده ینگی مضمونلر درسلیگی اۉقیله‌دی. هر بیر مضمونگه تورلی اسباب‌لر کېره‌ک دیر. شو کېره‌کلی اسبابلر نی بیزلرگه اَیتیب بېرسنگیز، ممنون بۉلر ایدیک.

اۉقیتووچی، شریف نینگ سۉراغیدن کۉپ قووانیب، اۉقووچیلرگه قره‌ب اَیتدی: عزیز اۉقووچیلر، مضمونلرنی یخشی اۉرگنیش اوچون تورلی درس اسبابلری کېره‌ک. خدا خواهلسه، بو ییل کامیاب بۉلسنگیز، کېلگوسی ییلده تۉرتینچی صنف‌گه اۉتیب، درس اۉقییسیزلر. تۉرتینچی صنف‌ده جغرافیه، هندسه، ساینس، انگلیس تیلی و صحت مضمون‌لری قۉشیله‌دی.جغرافیه مضمونیگه تورلی نقشه‌لرکېره‌ک دیر. هندسه مضمونیگه خطّ کش، پرکار، تورلی اوچ بورچک (مثلث) لر، یریم دایره و شولرگه اۉخشه گن نرسه‌لر، ساینس-صحت مضمونی اوچون لابراتوارگه کېره‌کلی اسبابلر بار. عملی ساعتده لابراتوار معلمی سیزلر گه ساینس- صحت مضمونی نینگ درسلیک اسبابلری نی تانیته‌دی.

درس اسبابلریگه آز بهابېرگن هر بیر اۉقووچی، یخشی اۉرگنه آلمه‌یدی.

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- درس اسبابلری باره‌سیده اۉقووچیلر گه سۉزلنگ.

۲- اۉقووچیلرگه متندن درک (خبری) گپلرنی تاپیب یازدیرینگ.

۳- امکانی بۉلسه، درس اسبابلرینی صنف‌گه کېلتیریب، اۉقووچیلرگه کۉرستینگ.

عزيز اۋقووچيلر!

١- درس اسبابلری رسمينی چيزيب، يانيده آتلرينی يازينگ.

٢- قوييده‌گی هر بير سۉز بيلن گپ توزينگ:

بيرينچی درجه‌لی، ييل، کامياب، درس اسبابلری، بها، تانيتيش، اۉرگنيش.

٣- متن دن نېچی ته درک گپ نی کتابچه‌لرينگيزگه يازينگ.

٤- قوييده‌گی بـۉش جايلرنی تۉلديرينگ:

.... فصليده گل‌لر آچيله‌دی.

.... بيزنينگ دۉستيميز دير.

سينش:

١- اۉقووچيلر، درس اسبابلری باره‌سيده سۉزله‌ی آله‌ديلرمی؟

٢- اۉقووچيلر، درس اسبابلريدن فايده‌لنيش يۉل‌لرينی بيليب ديلرمی؟

٣- اۉقووچيلر، درس متنی دن دَرَک(خبری) گپ‌لرنی کۉچيريب، يازه آله‌ديلرمی؟

اوی تاپشيريغی:

قوييده‌گی سۉراقلرنينگ جوابينی دفترلرينگيزگه يازينگ:

١- شريف، قيسی صنف ده درس اۉقييدی؟

٢- شريف، اۉقيتووچی سيدن قيسی سۉراق نی سۉره‌دی؟

٣- تۉرتينچی صنف‌ده قيسی مضمون‌لر کۉپه‌يدی؟

٤- درس اسباب‌لريگه بها بېرمه‌گن اۉقووچی، قنده‌ی اۉقووچی دير؟

قیرق بېشینچی درس

هدف: سۉراق گپلر بارەسیده معلومات تاپیش، سۉراق بېلگی سیدن سۉراق گپ لر ده فایدەلنیش.

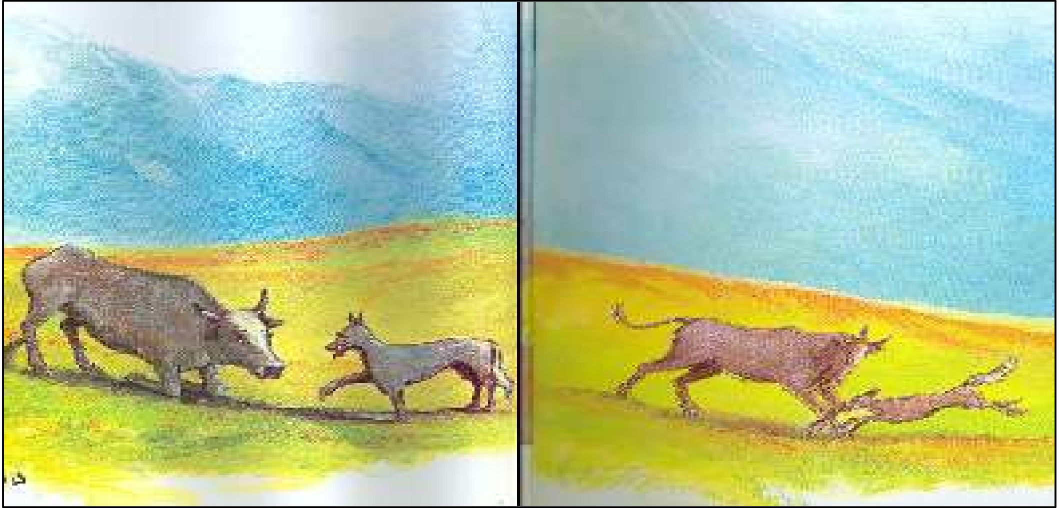
۱- حاضر قیسی فصل دیر؟

۲- بلیق‌لر قەیېرلرده یشەیدیلر؟

۳- قلدیرغاچ‌لرقیشده قەیېرگه کېتەدیلر؟

٤- بیزلرنیمه اوچون مکتب‌گه بارەمیز؟

۵- آتەنگیز نیمه ایش قیلەدی؟

بـۉری بیلن هۉکیز

بیرکونی بیر آچ بـۉری، پاده چی نینگ آلدیگه کېلیب: مېن آچ من، مېنینگ قارنیم نی تـۉیغز، دېدی. پاده چی سـۉرەدی: سېن نیمه یېیسن؟

بـۉری جواب بېردی: مېن گـۉشت یېیمن. پاده چی اَیتدی: ییلاوده هـۉکیزلر اۉتلب یوریبدی. باریب، اولرنی یېـ.

بـۉری، ییلاو ده اۉتلب یورگن بیر هـۉکیز نینگ آلدیگه باریب: مېن سېنی یـېیمن، دېدی.

هۉکیـز اَیتدی: حاضر مېـن اۉت یېب توریبمن. یاووغیـمگه کېـلیب، شاخیمنی کۉر. آته-بابامدن قالگن بیر وصیت نامه شاخیمده بار. شو وصیتنامه نی اۉقی، سۉنگ مېنی یې.

بۉری، هۉکیز نینگ شاخی نی کۉریش اوچون یقین لشدی. شونده، هۉکیز هیبت بیلن بۉرینی شاخیگه کۉتریب، یېرگه اوردی. بۉری نینگ باش سویگی سینیب، اۉلیب قالدی.

* * *

حرمتلی اۉقیتووچی!

١- سۉراق گپلرنی اۉقووچیلرگه بیلدیرینگ.

٢- نېچه دَرک گپ نـی تختـهگـه یازیـب، اۉقـووچیلردن، سـۉراق گـپلرگـه اۉزگرتیریشلرینی بویورینگ.

٣- اۉقووچیلر نی ایکّی گروپ گه بۉلینگ. بیرینچی گروپ، ایکّینچی گروپ دن سۉراق سۉرهسین. ایکینچی گروپ، سۉراقلرگه جواب بېرسین. شونینگدیک، ایکّینچی گروپ درک گپلر توزیب، بیرینچی گروپ دن شو درک گپلرنی سۉراق گپلرگه اۉزگرتیریشلرینی ایسته سین.

عزیز اۉقوچیلر!

۱- قوییده‌گی دَرَک گپلردن سۉراق گپلر توزینگ:

- بیر آچ بۉری پاده چی نینگ آلدیگه کېلدی.
- بۉری أیتدی: مېن گوشت یېمن.
- هۉکیز أیتدی: حاضر مېن اۉت یېب توریبمن.

۲- قوییده‌گی سۉراق گپ‌لردن درک گپ‌لرتوزینگ:

- تېمیرچی، تېمیردن نیمه‌لر یسه‌یدی؟
- زرگر، آلتین وکوموش دن نیمه‌لر یسه‌یدی؟
- رخصتی کونلرده نیمه ایش قیله‌سیزلر؟

۳- یوقاریده‌گی حکایه نینگ نتیجه سینی أیتینگ.

ایسلتمه:

سۉراق گپلر نینگ آخریده سۉراق بېلگی سی(؟) قۉییله‌دی.

سینش:

۱- اۉقووچیلر، سۉراق گپلرنی بیلیب دیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، سۉراق بېلگی سینی گپلرده ایشلته آله‌دیلرمی؟

۳- اۉقووچیلر، بۉری بیلن هۉکیز نینگ حکایه سینی بیلیب‌دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

بۉری بیلن هۉکیز نینگ حکایه سینی دفترلرینگیزگه یازیب کېلینگ.

قیرق آلتینچی درس

هدف: آته‌لر سۉزی باره‌سیده معلومات تاپیش و اولردن فایده‌لنیش یۉل‌لرینی بیلیش.

۱- آته‌لرسـۉزیدن نېچی‌ته نی اَیتینگ؟

۲- "قوش، قناتی بیلن اوچر" دېگن ضرب المثل باره‌سیده سۉزلنگ.

۳- آته‌لر سۉزی نینگ فایده سی حیاتیمیز ده نیمه دیر؟

* * *

آته لر سۉزی

- آته‌لر سۉزی، عقل نینگ کۉزی.
- قیمیرلگن، قیردن آشر.
- سیز آغزیمیز، سېنگه بارمه‌سین.
- قوش، قناتی بیلن اوچر.
- دۉست ییغله‌تیب گپیرر، دشمن کولدیریب.
- کتّه‌لیک خداگه یره‌شر.
- بوگونکی ایشنی اېرته‌گه قۉیمه.
- خیرلی ایش نینگ تېز بۉلیشی یخشی.
- اوی‌گه بار، تختینگ نی کۉر- بازارگه بار، بختینگ نی کۉر.
- نان نی کتّه تیشله سنگ تیشله، گپنی کتّه گپیرمه.
- یامان کونلر یخشی بۉلر، یامان آدم یخشی بۉلمس.

حرمتلی اۋقیتووچی!

۱- یوقاریده‌گی آته‌لر سـۋزلری نینگ معنا سینی اۋقووچیلرگه توشونتیرینگ.

۲- هر بیراۋقووچی دن یوقاریده‌گی آته‌لر سۋزیدن بیرته سینی سۋره‌نگ.

۳- باشـقه حکمتلی سـۋزلر و مقال‌لر نی بیلسنگیـز، اۋقـووچیـلـرگه آَیتینگ.

عزیزاۋقووچیلر!

۱- قوییده‌گی آته‌لرسۋزی نینگ بۋش جایلرینی تۋلدیرینگ:

- قیمیرلگن ....

- قوش ....

- گپ نی ....

- بازارگه بار ....

۲- قوییده‌گی هر بیر سۋز بیلن بیر گپ توزینگ:

قیر، آغیز، قنات، ایش، بازار، کتّه، یامان، یخشی.

۳- آته‌لر سۋزینی دفترلرینگیزگه یازینگ؛ سۋنگ هر بیر اۋقووچی بیر مقال نی آَیتیب، او باره ده سۋزلسین.

سینش:

۱- اۋقووچیلر، یوقاریده‌گی آته‌لر سۋزلرینی بیلیب دیلرمی؟

۲- اۋقووچیلر، آته‌لر سۋزلریدن فایده‌لنیش یۋل‌لرینی بیلیب دیلرمی؟

اوی تاپپیشریغی:

آلتیته آته‌لرسۋزینی دفترلرینگیزگه یازیب کېلینگ.

قیرق بېشینچی درس

هدف: بویروق گپلرنی بیلیش و متنده ایشله‌تیشینی اۉرگنیش.

۱- سۉزلش آدابی حقیده سۉزله‌ی آلسنگیز، سۉزلنگ.

۲- اۉقیتووچی سۉزله‌یاتگن پیتده نیمه‌لرنی مراعات قیله‌یلیک؟

۳- "بویروق گپ" دېب، نیمه نی ایته‌دیلر؟ بیلسنگیز، ایکیته بویروق گپ نی ایتینگ.

سۉزلش آدابی

سۉزلش دن آلدین، اۉیلنگ. کۉپ گپیرمنگ. کۉپ بلند و یا کۉپ آهسته گپیرمنگ. کیشی گپیریب تورگنده، گپینی بۉلمنگ. بیرکیشی نینگ کمچیلیگی‌گه کولمنگ.

قوییده‌گی متنده بویروق گپ ایشله‌تیلگن، دقت قیلینگ:

اۉتگن ییل طغرل، ایکّینچی صنف نی یخشی اۉقیب توگتدی. بشیر اۉغلیم، سېن هم کېلگوسی ییلده اوچینچی صنف‌گه اۉته سن. بو ییل کۉپراق

محنت قیل، کۉپراق اۉقیب، کۉپراق اۉرگن. اۉقیتووچی نینگ گپلری گه کۉپراق دقت قیل.

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- بویروق گپلرنی اۉقووچیلرگه بیلدیرینگ.

۲- یوقاریده‌گی متن‌ده ایشله‌تیلگن بویروق گپلرنی اۉقووچیلرگه بیلدیرینگ.

۳- هر بیر اۉقووچیگه بیر بویروق گپنی تخته‌گه یازیشنی بویورینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- قوییده‌گی بویروق گپلرنینگ بۉش جایلرینی تۉلدیرینگ:

- سۉزلش دن آلدین ....
- بیرکیشی نینگ خطا یا ....
- کۉپراق اۉقینگ ....
- اۉقووچی نینگ گپلریگه ....

۲- متنده‌گی بویروق گپلرنی دفترلرینگیزگه یازیب، اوندن سۉنگ، هر بیر اۉقووچی اۉرنیدن توریب اۉقیسین.

سینش:

۱- اۉقووچیلر، بویروق گپلرنی بیلیبب دیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، بویروق گپلرنی ایشلته آله‌دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

قوییده‌گی بۉیروق گپلر نی دفترلرینگیزگه یازینگ:

۱- دنیاده تینچلیک یشه‌سین.

۲- عزیز اۉقووچی، سېن یخشی اۉقی و آدابلی بۉل.

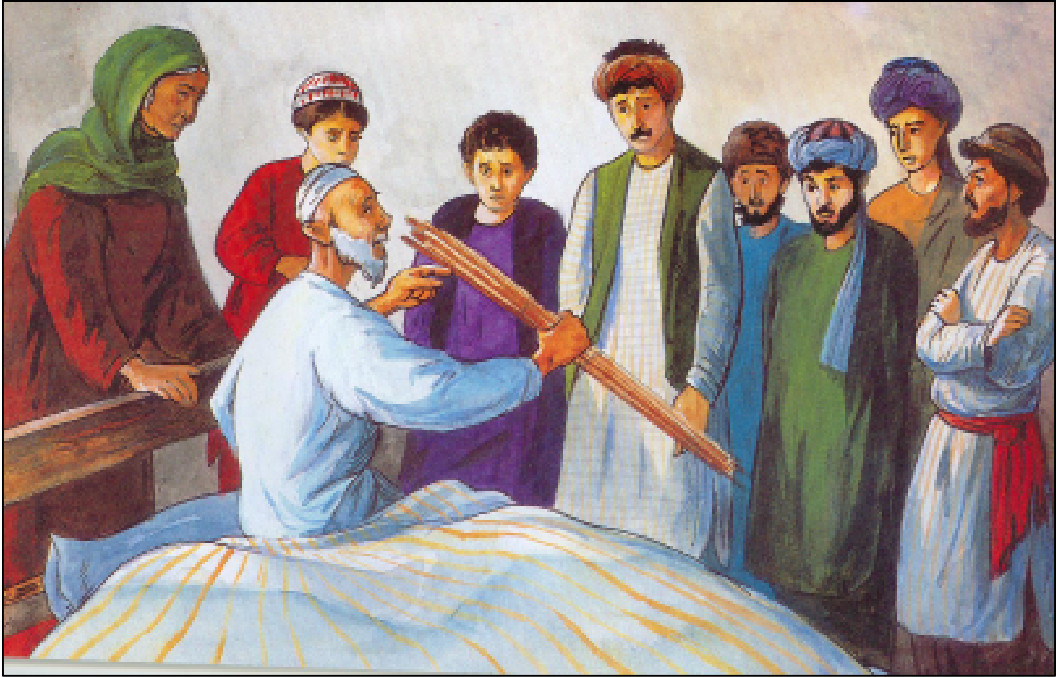
۳- حرمتلی دۉستیم صدیق جان، کتاب اۉقی.

٤- مرادجان ، بیزنی اونوتمه.

قیرق سکّیزینچی درس

هدف: بیرلیک و بیردملیک باره‌سیده معلومات تاپیش و تیریک‌چیلیک‌ده اوندن فایده‌لنیش.

۱- بیرلیک باره‌سیده سۉزله‌ی آله‌سیزمی؟
۲- بیرلیک باره‌سیده بیرار حکایه بیلسنگیز، ایتینگ.
۳- اتفاق سیزلیک باره‌سیده سۉزلنگ.

کېکسه دهقان

بیرکېکسه دهقان نینگ یېتّی اۉغلی بارایدی. دهقان، اۉغیل‌لری بیلن بیرگه یشر ایدی. بابه دهقان نینگ اۉغیل‌لری اۉرمان‌دن اۉتین آلیب کېلر ایدیلر و بابه دهقان اولر کېلتیرگن اۉتینلر نی بازار گه آلیب باریب، ساتر ایدی.

بابه دهقان نینگ خاتینی سیگیرلرگه قره‌ب، سوتینی ساغیب، قتیق، قیماق، سریغ یاغ و باشقه سوت محصولاتینی کیچکینه اۉغلیگه بېریب، بازارگه

یبارراېدی. بابه دهقان نینگ کیچگینه اۉغلی بولر نی ساتیب، پولینی آلیب کېلر اېدی.

بابه دهقان‌نینگ اۉغیل‌لری کۉپ محنت‌کش اېدیلر؛ لېکن کیچیک- کیچیک اهمیت‌سیز گپلر اوچون اۉز ارا اتفاق‌لری بوزیلیب توررابدی. شو اتفاق سیزلیک دایم اولرنینگ نانلرینی زهرگه اَیلنتیریب، شیرین کونلرینی اچّیق قیلگن اېدی.

بیر کونی ایکّی اۉغلی بیر - بیری بیلن، اوریشیب آلیشیب قالدی. بابه دهقان‌نینگ خاتینی اولرنی اَییرماقچی بۉلیب، آره‌لریگه توشدی. بو جنجال کیچقورون ده بۉلگنی اوچون دهقان‌نینگ خاتینی، باله‌لری بیلن بند بۉلیب، تاووقلر کتگی اېشیگی نینگ بېرکیتیش نی اونوتیب قۉیدی. کېچه سی شغال کېلیب، کتککه کیریب، برچه تاووغلرینی یېدی.

بیرکونی بابه دهقان، قۉی و اېچکی‌لرینی هیده‌ب، اۉتله‌تیش اوچون آدیرگه آلیب کېتدی. او، اېچکی-قۉیلرینی اۉتله‌تیب تورگنیده، کیچیک اۉغلی چاپیب کېلیب، اونگه اَیتدی:

آته جان، تېزراق اویگه بارینگ! اکه‌لریم بیر- بیرلری بیلن، اوریشیب توریبدیلر. بابه دهقان اویگه کېلیب قره‌سه، ایکی اۉغلی بیر-بیرینی باسیب اوریب یاتگن اېکن. بابه دهقان اولرنی بیر- بیریدن اَییریب، ینه اوریشیب قالمسلیک‌لری اوچون اویده قالدی. او، کیچیک اۉغلیگه،آدیرگه باریب، قۉی و ایچکی‌لرگه قره‌ب توریش نی بویوردی.

کیچیک اۉغلی اَدیرگه باردی. قره‌سه، بیر اېچکی اۉلیب قالیبدی. بابه دهقان بوخبرنی اېشیتیب، کۉپ سیقیلدی. اۉغیل‌لرینی ملامت قیلیب، اَیتدی: سیزلر نینگ اتفاقسیزلیگینگیز کثافتیدن تاووق‌لرنی شغال یېدی و بیر اېچکی

هم اۉلدی. قچان گچه بوندەی یشەی سیزلر؟ اتفاقسیزلیک برچه نرسەلرنی یۉق قیلەدی، حتی که دریا سووی نی هم قوریتەدی.

بابه دهقان، اۉغیل‌لری نینگ اتفاق سیزلیک‌لریدن یورەگی قان ایدی؛ اما اۉغیل‌لری بیلن نیمه قیلیشینی بیلمس ایدی. بیر کون بابه دهقان آغیر کسل بۉلیب قالدی. اۉلیمی یاووق لشگنی نی بیلیب، اۉغیل‌لری نی آلدیگه چارلب، کتّه اۉغلیگه، درخت دن یېتی ته خیمچه کېسیب کېلتیریش نی، بویوردی. کتّه اۉغلی، یېتّی‌ته خیمچه نی کېسیب کېلدی. بابه دهقان خیمچەلر نی بیر ایپ بیلن باغلب، اۉغیل‌لریگه بېریب ایتدی: بولر نی سیندیرینگ! اۉغیل‌لری هرقنچه اورینـدی‌لر، سیندیره آلمه دیلر. سۉنگ، بابه دهقان باغلنگن خیمچەلرنی آلیب، ایپی نی آچدی و هر اۉغلی‌گه بیرته ـ بیرته خیمچه بېریب، اولر نی سیندیرینگ، دېدی. کیچیک اۉغلی همەدن آلدین خیمچه نی سیندیردی. باشقەلری هم آسان گینه خیمچەلر نی سیندیردیلر. بابەدهقان اۉغیل‌لریگه قرەب ایتدی:

سیزلر هم باغلنگن خیمچەلر دېک بیر- بیرینگیزگه سویەنیب، اتفاق و بیرلیگده یشەسنگیز، هېچ کیم نینگ کوچی سیزلرگه یېتمەیدی؛ اما اگر یکه لنتیریلگن خیمچەلر دېک اتفاق‌سیز بۉلیب، بیر- بیرینگیز دن ایریلیب یشەسنگیز، هرکیم سیزلر نی سیندیریب یېنگه آلەدی. بابه دهقان نینگ اۉغیل‌لری آتەلری نینگ نصیحتی نی اېشیتیب، چوقور معنا سینی اَنگلەدیلر و بوندن کېین هېچ قچان اتفاق‌سیز بۉلمەی، بیرلیک و بیردم‌لیکده یشش‌گه عهد قیلدیلر. بابه دهقان اۉغیل‌لریدن راضی بۉلیب، اولر نی آلقەدی.

حرمتلی اۉقیتووچی!

۱- کېکسه دهقان نینگ حکایه سی نی اۉقووچیلر گه بیلدیرینگ.

۲- حکایه نینگ نتیجه سینی اۉقووچیلر گه اَیتینگ.

۳- شونگه اۉخشه‌گن بیرار حکایه نی بیلسنگیز، اَیتینگ.

عزیز اۉقووچیلر!

۱- کېکسه دهقان حکایه سی نینگ نتیجه سینی دفترلرینگیز گه یازینگ.

۲- قوییده‌گی هر بیر سۉز بیلن بیر گپ توزینگ:

اۉغیل، اۉتین، سریغ یاغ، کیچیک، اَچّیق، تاووق، کتک.

سینش :

۱- اۉقووچیلر، کېکسه دهقان حکایه سی نی بیلیب دیلرمی؟

۲- اۉقووچیلر، اتفاق سیزلیک نتیجه سی نی بیلیب دیلرمی؟

۳- اۉقووچیلر شونده‌ی باشقه حکایه اَیته آله‌دیلرمی؟

اوی تاپشیریغی:

کېکسه دهقان حکایه سی فایده‌لری حقیده بیر جمله یازینگ.

معارف ترانه سی

عـرفـان شـعـاریـمیـز　　　عــلم اعتــباریــمیــز
دانـــش نـــی اۆرگنیـــش　　　کــۆپ افتـــخاریـــمیــز
بیز دانش اهلی میز تعلیم شـعاریمیز
فن بیرله یشنه گه ی اوشبو دیاریمیز
عـــلم اورگنیش اوچـون　　　ســعی وعمـــل قیــلیب
بیــز آلغــه بــاره میــز　　　خـــدمتـــگه ایـنتیـلیــب
بیز دانش اهلی میز تعلیم شعاریمیز
فن بیرله یشنه گه‌ی اوشبو دیاریمیز
تــعلــیم اپــرورگـهـــر　　　تــعـــلیم چـــوتـــاج ســـر
هـــرکیـــمسه نی بیـلیـک　　　مقصـــدگـــه یـپـتکیـــزر
بیز دانش اهلی میز تعلیم شعاریمیز
فن بیرله یشنه گه‌ی اوشبو دیاریمیز
مـردانـه ایـش قیـلیـنگ　　　بـــۆلگی سیـــز اهل فـــن
یـشنـریـوگـون وطـن　　　عـلـم و عمـــل بیـــلن
بیز دانش اهلی میزتعلیم شعاریمیز
فن بیرله یشنه گه‌ی اوشبو دیاریمیز

(غلام سخی وکیل زاده اندخویی)

اۉزبېک تیلی

اوچینچی صنف درسلیک کتابی

سۉزلیک(لغتنامه)

- آته لر سۉزی: مقال، ضرب المثال، حکمتلی سۉزلر.
- آدیر: تیپه، تیپه‌لیک.
- آرقه لی: وسیله سی، واسطه سی، طریقه بیلن.
- آغو: زهر، سم.
- آلتاش: قیزیل گه اۉخشش، آلتون دېک، قیزیل تاش.
- آلتای: بویوک و کوچلی باتیر، ییگیت و تاغ نامی.
- آلغه: آلدین، ایلگری.
- آنه تیل: اۉز آنه سیدن اۉرگنکن تیل، بیرینچی اۉرگنگن تیل.
- اتلماق: آت قۉیماق، مسما قیلماق.
- اسره ماق: سقله ماق.
- اصول: یۉل - یۉریق، قاعده - قانون لر.
- اعتبار: اهمیت، ارزش، توجه.
- اوچرشماق: ملاقات قیلماق، روبرو کېلماق، دچاریۉلماق.
- اورغاچی: ماده.
- اوروغ: تخم، قوم و قبیله.
- اۉکتم: کوچلی، غیرتلی.
- اولغه ییش: اۉسیش، کته بۉلیش
- اونداو: ندائیه.
- اولوغ: بویوک، محترم.
- اونوتماق: اېس دن چیقرماق، فراموش قیلماق.

- اونوتمس‌لیک: اېس دن چقرمسلیک، فراموش قیلمس‌لیک.
- اوی: حویلی، منزل.
- اویغون: هماهنگ، متناسب.
- اۉرتاق: دۉست، رفیق.
- اۉرمان: جنگل.
- اۉرنک: نمونه، مثال.
- اۉریک: زردالو.
- اۉرین: جای، مقام.
- اۉزگریش: تغییر، تحول.
- اۉزگه: بیگانه، باشقه، غیر.
- اۉسیملیک: پیردن کۉکریب چقیب، قد کۉتره دیگن کۉکتلر، نباتات.
- اۉقووچیلر: تعلیم و درس اۉرگنووچیلر، شاگرد، متعلم.
- اۉگیت: پند و نصیحت، حکمتلی سۉز.
- اۉی: فکر، خیال، اندیشه، تصور.
- ایاو: دریغ.
- ایاوسیز: بی رحملیک، بی دریغ.
- اَیتماق: دېماق، گپیرماق، سۉزلماق.
- ایچیملیک: ایچیله دیگن، نوشیدنی.
- ایری: علیحده، اَیریلگن، جدا.
- ایری- ایری: علیحده- علیحده، جدا- جدا.
- ایستک: آرزو، امید، خواهش.
- ایشچی: کارگر، ایش قیله دیگن کیشی.
- ایلدم: تیز، به سرعت.
- ایلدیریم: صاعقه، چقماق، الماسک.
- ایناق: دۉست، مونس، هم فکر.
- اینتیلماق: کۉشش قیلماق، سعی و تلاش قیلماق.

- اَییق: خرس.
- اېرک: آزادلیک، اختیار.
- اېرکین: آزاد، مستقل، اختیارلی.
- اېس: فکر، خاطر، حافظه.
- اېسماق: شمال نینگ حرکتی.
- اېکین: اېکیلگن نرسه لر. کشت.
- اېل: مردم، اولوس، ملت.
- اېلبیک: اولوس نینگ خانی و اولوغی.
- اېلتای: اولوس نینگ غیرتلی فرزندی، اېل نینگ ییگیتی.
- بنا: اساس، بنیاد، توب.
- بورون: ایلگری، آلدین.
- بورونغی: آلدینگی، ایلگریگی.
- بولاق: چشمه.
- بویروغ (بویروق): فرمایش، امر، فرمان.
- بۉش: خالی، سست.
- بۉیاق: رنگ.
- بیر- بیرین: بیر- بیرینی.
- بیردملیک: اتحاد، بیرلیک، همکارلیک.
- بیرلیک: مفرد، وحدت.
- بېرکیتماق: یاپماق، قبه ماق، محکم قیلماق.
- بېزه لماق: آرایش بۉلماق، یسنماق.
- بېلگی: نشانه، علامه.
- پاله پان: جۉجه، قوشلرنینگ باله سی.
- پولک: بلیق تېری سی یوزیده‌گی یلتیراق تنگه چه‌لر، فلس.
- تاپشیریق (تاپشیریغ): وظیفه، کار.
- تازه: پاک.

- تاله: رشته.
- تامچی: قطره.
- تاوشقان: قویان، خرگوش.
- ترقتووچی: نشر قیلووچی، رواج بېروچی.
- تصدیق: تائید، قبول.
- تېنگری: خدا"ج".
- توتون: دود.
- وحید: یگانه لیک، بیرلیک.
- تورلی: هرخیل، هر رقم.
- تورلی- تورلی: رنگارنگ، هر خیل، خیل مه خیل.
- توزاق: دام.
- توزماق: توزه تماق، یره تماق،ترتیب قیلماق.
- توشونتیرماق: بیلدیرماق، بیر نرسه نینگ معنا سی نی انگلتماق.
- توشونماق: بیلماق، درک قیلماق، فهم لماق.
- توگتماق: اداغیگه یېتکیزماق، تمام قیلماق.
- تۉپلنگن: ییغیلگن، جمع بۉلگن.
- تینچ: آرام، آسوده، راحت.
- تېوره‌ک: تیگره‌ک، اطراف.
- چلینماق: اوریلماق، اېشیتیلماق.
- چومالی: مورچه.
- چیده‌م: صبر، تحمل، طاقت.
- چیزماق: رسم قیلماق.
- چیقیندی: نرسه لر نینگ قالدیغی، کثافت، یره مس و کېره‌ک سیز نرسه لر.
- چین: تۉغری، حقیقت.
- چین کۉنگلدن: یوره‌ک دن، یوره‌ک نینگ تصدیق لشی بیلن.
- چېت: گۉشه، اۉرته‌لیک نینگ اطرافلری، کنار.

- **حیات سورماق:** تیریکلیک قیلماق، یشه ماق.
- **خاص:** مخصوص، علیحده، باشقه‌لرگه اۉخشه مس.
- **خصم:** یاو، دشمن.
- **خیل:** تۉده، جمعیت، تیل، عادت و کۉپ تمانلردن مشترک خصوصیت‌لری بۉلگن بیر گروه.
- **دله:** دشت.
- **دېره زه:** کلکین، دریچه.
- **دېنگیز:** بحر، اوقیانوس.
- **دېک:** اۉخشش لیک و قۉشیمچه سی.
- **دېگیل:** اَیت، سۉزله، گپیر.
- **رحمت:** رحم و شفقت، تشکر قیلیش.
- **رسول:** پیغمبر، پیام آلیب باروچی، یبباریلگن.
- **ساچیق:** دستپاک.
- **ساغلام:** سالم.
- **سالار:** سرکرده، مهارت بیلن قیلیچ ساله دیگن کیشی.
- **سنجر:** بیر آوچی قوش نینگ آتی.
- **سنچیماق:** قده‌لماق.
- **سوزماق:** سووده حرکت قیلماق، آب بازلیک، شِنا.
- **سۉراق:** سوال.
- **سۉره ماق:** سوال قیلماق.
- **سۉز:** لغت، کلمه.
- **سۉزلماق:** گپیرماق.
- **سۉلیم:** سرسبز و خوش آب و هوا.
- **سۉنگ:** آخر، اداغ، خاتمه، کېین.
- **سه‌ییس:** اۉغلاق آتی نی باقووچی کیشی.
- **سینگیل:** کیچیک خواهر.

- سېزگیر: هوشیار، حس اېتووچی، حساس.
- سېزماق: حس قیلماق.
- سېوملی: عزیز.
- شاشماق: عجله قیلماق، تېزلیک بیلن بیرایش یا حرکت نی بجرماق.
- طغرل(توغرل): بیر آوچی قوش نینگ آتی.
- طیبه: پاک.
- قاپلان: پلنگ.
- قابوغ: پوست، تشقی حمایوی پوست.
- قالدیق: نرسه لر نینگ کېره ک سیز و قالدیق قسمی.
- قاوشتیرماق: باغله ماق، وصل قیلماق، پیوند قیلماق.
- قرشی: مقابل، جلو، ضد.
- قوتلش: تبریک لماق، مبارک دېماق.
- قوله یلیک: مناسب لیک.
- قووانچ: خوشلیک.
- قووانماق: خرسند بۉلماق.
- قووناق: خرسند، ذوق و شوق دن تۉله.
- قویی: آست، بیرنرسه نینگ پست تامانی.
- قیغو: غم.
- قۉشنی: همسایه.
- قۉشیمچه: سۉزلرآخریگه قۉشیلیب، ینگی سۉزلر یساوچی حرفلر.
- قۉشیمچه: وند (پیشوند، پسوند و میانوند).
- قۉنماق: یوقاری دن پست گه توشیب اۉلتیرماق.
- قیزغلداق: لاله گلی نینگ بیر توری.
- قیزیقتیرماق: علاقه مند قیلماق، تشویق قیلماق.
- قیین چیلیک: مشکلات، آغیر وضعیت.
- قییناماق: عذاب چېکماق، قیین چیلیککه توشماق.

- **کثافت:** اخلت، ناپاکلیک.
- **کوز فصلی:** خزان موسمی، میزان، عقرب و قوس آیلرینی اۉز ایچیگه آلگن فصل.
- **کوموش:** نقره.
- **کۉپلیک:** جمع.
- **کۉچیرماق:** بیر جای دن باشقه جای گه آلیب بارماق، کتاب یۉزیدن کاغذ یا دفتر گه قیته یازیش.
- **کۉرکم:** چیرایلی، سرسبز.
- **کۉکت:** سبزی (ترکاری).
- **کۉنگیل:** یوره‌ک، ضمیر.
- **کېکسه:** قرّی، کته یاشلی.
- **کېلیشیک:** اضافت و ربط و وصل حرفلری.
- **کېمه:** کشتی.
- **گپ:** جمله، بیردن کۉپراق سۉزلردن تشکیل تاپگن معنالی وفعل لی عبارت.
- **گۉزه ل:** چیرایلی، کۉزگه‌یخشی و زیبا کۉرینه دیگن.
- **محنت:** زحمت، کۉشش.
- **مسلمان:** اسلام دینی گه پیرو کیشی، اسلام کېلتیرگن.
- **موقعیت:** جای.
- **مؤمن:** درستکار، صادق، امین.
- **مَییز:** قوریتیلگن اوزوم.
- **مۉلجل:** نشان، هدف.
- **مَیسه:** اۉت، گیاه، علف.
- **مېرگن:** اۉقچی، صیاد.
- **مېش:** مشک.
- **ناشپۉتی:** ناک.
- **نقطه سیز:** بی نقطه، نقطه سی بۉلمه گن.
- **نقطه لی:** نقطه دار.

- نۆيان: شهزاده، امير، سر كرده.
- وازكېچماق: بوتونلی، صرف نظر اېتماق.
- هاريماق: چرچه ماق.
- هيد: ايس، بورون آرقه‌لی سېزيله ديگن يخشی وياماں ايس.
- هيداوچی: راننده، مۆتر، ارابه و باشقه‌نرسه لرنينگ هيده يديگن كيشی.
- هييت: عيد، بيرەم.
- ياردم سۆرەش: كمک و مدد ايستش.
- ياروتماق: ياختی قيلماق، روشن قيلماق.
- ياروغ ليک: ياختی ليک، روشناليک.
- ياز: تابستان.
- يازماق: بيتماق، تحرير قيلماق.
- ياغاچ: درخت، چۆب، شاخه.
- ياغدو: نور.
- ياو: دشمن، غنيم.
- ياوايی: وحشی.
- ييراغ (ييراق): برگ.
- يراقلی: يره يديگن، مناسب.
- يره شه: مناسب، برابر، موافق.
- يره لنماق: زخمی بۆلماق، يره دار بۆلماق.
- يشه ماق: تيريكليک قيلماق، عمركۆرماق، يشنه ماق.
- يشيل: سبز.
- يلغوز: يكه، تنها.
- يم-يشيل: سبز و خرم، سرسبز، كامل سبز.
- يورت: وطن، اولكه.
- يوكسه‌ليش: ترقی قيليش، پيش‌رفت قيليش.
- يومشاق: نرم، ملايم.

- یومشتماق: ملایم و سست قیلماق.
- یۉلداش: همراه.
- یۉل‌لاوچی: رهنما، سواری، راکب.
- ییلاو: اۉتلاق، چراگاه.
- ییترلی: کافی.
- ییل: شمال، نسیم.